Клайв Стейплз Люїс

# Хроніки Нарнії. Книга 3. Кінь і хлопчик

## Розділ 1. Як Шаста подався у мандри

Історія ця розповідає про те, що трапилось у Нарнії і Калормені та у навколишніх землях у Золотий Вік, коли Пітер був Верховним Королем, а його брат та сестри — підлеглими йому володарями.

У ті часи, далеко на півдні Калормену, на узбережжі невеликої морської затоки, жив собі бідний рибалка на ймення Аршиш, а разом з ним хлопчина, який називав його батьком. Хлопця звали Шаста. День за днем Аршиш на світанку виходив на човні у море рибалити, а в полудень запрягав свого осла у хуру, завантажену рибою, та й їхав десь милю чи трохи більше на південь до села, аби продати улов. Якщо риба спродувалась добре, рибалка повертався додому у погожому настрої і не чіпав Шасту. Проте коли Аршишу не таланило, він негайно знаходив причину, аби досікатись до хлопця і навіть відлупцювати його. А причепитись завжди було до чого, бо Шаста мав повно-повнісько роботи — лагодив та промивав риболовні сіті, готував вечерю та прибирав хатинку, у якій вони обоє жили.

Шаста ніколи не намагався дізнатися, що діється у південній стороні. Раз чи двічі він з Аршишем бував у селищі і знав, що там немає нічого цікавого. На вулицях він стрічав чоловіків, які виглядали так само, як його батько: вони були вбрані у довгі, давно не прані халати, дерев'яне взуття із задертими носаками, тюрбани, всі як один носили бороди і полюбляли вести довгі нудні балачки, ніби навмисне

розтягуючи слова. Зате хлопцеві не давало спокою, що криється за північним видноколом. Зі селища ніхто не їздив у той бік, а самому йому нізащо б не дозволили туди податися. Коли Шаста залишався сам, він умощувався на порозі і лагодив сіті, а погляд його прикипав до північного пругу. Однак з порогу хатини годі було щось побачити, хіба лише два порослих травою пагорби та пруг неба над ними, та зграйку птахів, що часом пролітала угорі.

Коли поруч сидів Аршиш, Шаста запитував його: "Батьку, що там, за отим пагорком?". І якщо рибалка був у злому гуморі, то міг відважити хлопцеві потиличника, буркнувши при цьому: "Займайся ліпше справою". Та бувало, на Аршина сходив мирний настрій, і тоді він казав: "О мій сину, не піддавайся спокусам. Бо як кажуть мудрі люди: "Ліпше горобець у руці, як журавель в небі"".

Шасті здавалося, що за пагорбом криється якась дивовижна таємниця, а батько хоче приховати це від нього. Насправді рибалка відбувався примовками, бо сам не знав, що там, у північній стороні, діється. Зрештою, він цим зовсім не переймався, бо мав доволі практичний розум.

Та якось з Півдня до хатини рибалки прибув незнайомець. Він зовсім не був схожий на чоловіків, яких Шаста бачив у селі на торговиці. Під ним гарцював баский, сірий у яблуках, жеребець з шовковою гривою і пишним хвостом, а стремена й вуздечка були оздоблені сріблом. Чоловік мав на собі сталеву кольчугу, а на шовковому тюрбані поблискував гострий вершечок бойового шолома. На боці у гостя висів кривий ятаган, за спиною був круглий мідний щит з численними маленькими виступами, а правиця міцно стискала списа. Незнайомець був смаглявий з виду, проте Шасту це особливо не здивувало, бо так виглядали усі калорменці. А от що відразу впало хлопцеві у вічі, то це розкішна борода гостя,

пофарбована в темно-червоний колір і намащена дорогою запашною оливою. Аршиш, побачивши на руці чужинця золотий браслет, одразу збагнув, що перед ним тархан або якийсь великий пан. Рибалка впав перед ним на коліна і подав Шасті знак зробити так само.

Вершник зажадав притулку на ніч, і рибалка, звісно, не міг йому відмовити. Все, що було у домі найліпшого, подано тарханові до столу, хоча він, ясна річ, не здавав собі з того справи. Шасті, як це не раз траплялося, коли в домі були гості, рибалка тицьнув шматок хліба і витурив надвір. Хлопчина звичайно ночував тоді разом з ослом у тісній повітці, накритій соломою. Та зараз було ще не так пізно, аби вкладатися спати, а крім того, Шасті ніхто ніколи не казав, що підслуховувати негоже: хлопчина сів навпочіпки і припав вухом до щілини у дерев'яній стіні, аби дізнатись, про що балакатимуть дорослі. Й ось що він почув:

— А тепер, господарю, — мовив тархан, — я хочу купити твого хлопця.

— О мій пане, — відповів рибалка (коли крізь щілину долинув улесливий голос Аршиша, Шаста одразу уявив собі, якого пожадливого виразу набуло при цих словах його обличчя), — за які гроші твій слуга, бідак із бідаків, міг би продати в рабство свою єдину дитину, плоть від плоти своєї? Бо сказав мудрець: "Для бідняка дитина — розрада єдина".

— Хай навіть так, — сухо відповів гість, — але инший мудрець сказав: "За брехуном канчук плаче". Не личить твоїй сивині неправда. Хай там що, але цей хлопець не син тобі, бо ти сам чорнявий і на виду смаглявий, як і я, а він русявий та блідолиций, як ті прокляті варвари з далекої Півночі.

— Як каже народна мудрість, — сповільна проказав рибалка, — брехня без ніг, довго не встоїть. Що ж, знай, о мій суворий гостю, що скрайня бідність не дозволила мені одружитися і мати дітей. Але того року, коли Тісрок (хай живе вічно!) вступив на престіл, якось уночі богам забаглося забрати у мене сон. Отож я звівся зі свого ложа в оцій хатині і вийшов на берег моря, аби трохи перейтися й освіжитися. Я дивився на воду, у якій відбивався повний місяць, з насолодою вдихав прохолодне нічне повітря, аж раптом з боку моря почув звуки, схожі на плюскіт весел. Згодом до мене долинув слабкий крик. Невдовзі із припливом на берег викинуло вутлого човна. У човні лежав виснажений спрагою й голодом чоловік, який, виглядало, щойно віддав духа — тіло ще зберігало тепло. На дні човна лежав шкіряний бурдюк, у якому вже не було ні краплі води, а поруч із бурдюком попискувало дитинча. "Немає сумніву, — сказав я собі, — цим нещасним довелося втікати з корабля, що розбився об підводні скелі. Й ось, о мудрий божий промисел, старий пожертвував себе, аби врятувати життя дитині, і віддав духа біля самого берега". Отож пам'ятаючи, що боги не залишають без нагороди тих, хто допомагає ближнім у потребі, а також із міркувань милосердя, бо твій слуга є людиною м'якого серця…

— Облиш усі ці пишні самовихваляння, — обірвав старого тархан. — Досить того, що ти забрав дитину і тепер маєш із хлопця удесятеро більше зиску, аніж вартує його щоденний кусник хліба, — це цілком очевидно. А тепер назови свою ціну, бо я втомився від твоїх теревенів.

— Мудро єси сказав, — відповів Аршиш, — що праця цього хлопця має для мене неоціненну вартість. І це слід врахувати при укладанні угоди. Бо якщо я продам хлопчиська, то змушений буду купити чи винайняти когось иншого, аби той виконував його роботу.

— Я дам тобі за нього п'ятнадцять кресцентів, — поклав ціну тархан.

— П'ятнадцять! — вражено вигукнув Аршиш. У його голосі звучала образа і невдоволення. — П'ятнадцять! За мою опору у старості та світло очей моїх! Не чини глуму над моєю сивою бородою, навіть якщо ти тархан. Моя ціна — сімдесят.

Тут Шаста підвівся і навшпиньки подався геть. Він довідався усе, що хотів. Хлопець не раз чув у селі, як провадять торг, і знав, що буде далі. Шаста не сумнівався, що Аршиш урешті-решт продасть його за суму значно більшу, ніж п'ятнадцять, але набагато меншу, ніж сімдесят кресцентів. Хлопець так само знав, що рибалка і тархан сперечатимуться не одну годину, доки дійдуть обопільної згоди.

Вам, мабуть, годі уявити, які почуття охопили Шасту. Бо якби ми з вами раптом почули, що наші батьки збираються продати нас у рабство, то напевно зреагували б по-иншому Та, по-перше, дотеперішнє життя хлопця мало чим різнилося від рабства — хтозна, а може, вельможний чужоземець ставитиметься до нього ліпше, ніж Аршиш. По-друге, історія про те, що його знайшли у човні, сповнила серце Шасти хвилюванням і — полегшенням: хлопця-бо часто гнітило, що він не відчував любови до рибалки, хоч як того прагнув. Шаста таки знав, що синові належиться любити свого батька. А тепер виходить, що він не має нічого спільного з Аршишем. Із його серця мовби тягар звалився. "А я міг бути кимось иншим! — подумав хлопець. — Наприклад, сином самого тархана... або й Тісрока (хай живе вічно!)... або бога!"

Роздумуючи над цим, він вийшов на лужок перед хатиною. Наближалися сутінки, на небі вже з'являлися зірки, проте західний край овиду ще освітлювали скісні сонячні промені. Поруч пасся кінь чужинця, вільно прив'язаний до металевого

кільця, закріпленого на стіні ослячої стайні. Шаста підійшов до коня і поплескав його по шиї. Той знай пощипував траву, не звертаючи на хлопця жодної уваги.

Тут Шасті спало на гадку:

— Цікаво було би знати, що за чоловік отой тархан, промовив він уголос. — А може, він добрий? Деякі раби у панських палацах б'ють байдики, гарно вбираються і щодня їдять м'ясо. Колись він візьме мене на війну, а я врятую йому життя… тоді він дарує мені волю і назве своїм сином… і подарує палац, колісницю та обладунки із криці… А коли цей тархан — чоловік недобрий, жорстокий? Ото закує мене у ланцюги і пошле працювати під палючим сонцем. Дізнатися б… Але як? Б'юсь об заклад, кінь добре знає свого господаря. Тільки якби він міг розказати…

Кінь підняв голову. Шаста погладив його оксамитовий ніс і промовив:

— Ох, якби ти міг говорити, друже.

Хлопцеві на мить здалося, що йому примарилося, бо кінь низьким тоном виразно вимовив:

— А я можу.

Шаста вражено глянув на коня і зустрівся з його великими очима. Від подиву очі хлопця зробилися круглі й великі, як кінські.

— Як ти навчився розмовляти? — здумів хлопець.

— Чш-ш, не так голосно, — відповів кінь. — Там, звідки я прибув, майже кожен звір розмовляє.

– І де ж це? — поспитав Шаста.

— У Нарнії, — відповів кінь, — у благословенній країні Нарнії, де вересові полонини та чебрецеві долини, де чисті річки і співочі струмки, де прохолодні печери та густі пущі, У яких видзвонюють своїми молоточками гноми. Яке то солодке повітря Нарнії! Година там ліпша за тисячу років у Калормені.

Кінь скінчив і тихо заиржав чи, радше, сумно зітхнув.

— А як ти потрапив сюди? — порушив тишу Шаста.

— Мене викрали, — сказав кінь, — чи полонили — називай як хочеш. Я був тоді ще лошам. Мати застерігала мене, аби не заходив аж на південні узгір'я Верхоландії. але я не звертав уваги на її слова. І, присягаюсь Лев'ячою Гривою, я заплатив за свої вибрики сповна. Усі ці роки я служив людям як раб, ще й мусив приховувати свою справжню природу, вдаючи зі себе безмовного телепня, як їхні коні.

— А чому було не розповісти, хто ти насправді?

— Та тому, що я не такий дурний, ось чому. Якби вони довідались, що я можу розмовляти, то зробили би з мене ярмаркового блазня, й охороняли б як зіницю ока. І я ніколи не зміг би втекти.

— А чому… — знову хотів щось спитати Шаста, але кінь перебив його.

— Послухай, — мовив він, — годі марнувати час на розпитування. Ти хотів дізнатись про мого господаря тархана Анрадина. Так ось: він недобра людина. Ні, до мене, звісно, він ставиться гарно, бо бойовий кінь коштує дорого, але тобі ліпше вмерти, аніж стати невільником у його домі.

— Тоді треба втікати, — вимовив Шаста, блідий як полотно.

— Так, звичайно, — погодився кінь. — Чому б нам не податися разом?

— Ти що, теж збираєшся втікати? — пожвавішав Шаста.

— Звісно, але тільки якщо ти підеш зі мною, — відповів кінь. — Так ми обоє зможемо врятуватись. Бачиш, якщо я мандруватиму сам, то будь-хто, хто трапиться на шляху, подумає, що я заблукав, а відтак схоче мене спіймати. А коли на моїй спині вершник, я можу їхати хоч через цілий Калормен. Ти можеш мені допомогти. Та й, якщо добре подумати, тобі не вдасться самому далеко втекти, бо у твоїх ногах мало сили (і що за недоладні кінцівки у цих людей!), тебе швидко наздоженуть і схоплять. А зі мною ти легко переженеш будь-якого калорменського коня. Оце вже я тобі можу принести користь. До речі, сподіваюся, ти вмієш їздити верхи?

— Аякже, — сказав Шаста, — принаймні, я їздив на ослі.

— На чому? — згірдливо, з насміхом перепитав кінь. (Принаймні, саме це він хотів спитати. Насправді-то у нього вирвалося щось, що нагадувало: "На чо-іго-го-го-му?". У речистих коней завжди підсилюється конячий акцент, коли їх щось дратує.)

— Инакше кажучи, — вів далі кінь, — їздити верхи ти не вмієш. Гм, погано. Доведеться мені вчити тебе у дорозі. Гаразд, коли так, то, може, бодай умієш падати?

— Гм, мені здається, падати вміє кожен, — відповів Шаста.

— Я мав на увазі чи можеш ти впасти і встати без крику і сліз, чи можеш знову сісти на коня, знову впасти, але не боятись.

— Я… я спробую, — вимовив Шаста.

— Бідолаха, — злагіднів кінь. — Я забув, що ти ще лишень лошатко, тобто хлопчик. З часом із тебе вийде добрий вершник. А зараз… мусимо зачекати, доки ті двоє у хатині не поснуть, тоді рушимо. Гаразд, давай подумаємо. Мій тархан прямує на Північ до великого міста, до самого Ташбану, до двору Тісрока…

— Зачекай, — вражено вимовив Шаста, — а чому, згадуючи ім'я Тісрока, ти не додав "хай живе вічно"?

— З якого це дива? — фуркнув кінь. — Я вільний нарнієць. Чого мені повторювати те, що говорять раби і дурні? Я не хочу, щоб він жив вічно, та й знаю, що так не може бути, навіть якби я того й бажав. Зрештою, виглядає, що теж походиш з вільної Півночі, то навіщо нам ці південні звички? Ліпше повернімось до нашої розмови. Як я вже казав, мій вершник прямує на Північ, до Ташбану.

— Отже, це означає, що нам найліпше податись на Південь?

— Ні, — заперечив кінь. — Він думає, що я безмовний та нерозумний, як усі його коні. Гм, якби то я справді був такий, як вони, то, вирвавшись на волю, потім таки повернувся б до своєї стайні або на своє пасовисько, тобто до його палацу. Звідси це два дні дороги у південному керунку. Отам він і шукатиме мене. Йому ніколи не спаде на гадку, що я з власної волі рушу на Північ. Так чи инак, а він, мабуть, вирішить, що хтось із нашого села побачив його, простежив, де він зупинився, і вночі викрав мене.

— Гур-р-ра! — вигукнув Шаста. — Тоді вперед на Північ. Я все своє життя страшенно хотів побувати на Півночі.

— Цілком зрозуміло, — мовив кінь, — бо це поклик твоєї крови. Я впевнений, що ти народився на Півночі. Але заспокойся, не галасуй так. Вони, певно, якраз поснули.

— Може, я підкрадусь і перевірю? — запропонував Шаста.

— Добра думка, — погодився кінь, — тільки гляди, щоб тебе не схопили.

На цей час надворі уже добре стемніло. Все довкола стихло, було хіба чути, як хвилі хлюпають об берег. Та Шаста цього не зауважував, бо чув їхній плюскіт, відколи себе пам'ятав. Хлопець навшпиньках підійшов до дверей, але світла всередині не побачив. Прислухався: за дверима панувала тиша. Тоді Шаста наблизився із протилежного боку, там, де було єдине віконечко, підійшов до нього і сливе відразу почув знайоме похропування старого рибалки. Шаста подумав, що коли все минеться щасливо, він більше ніколи чутиме цього хропіння, і це вельми його втішило. Тамуючи подих, Шаста обережно рушив геть, м'яко ступаючи по траві. До передчуття радісних змін долучився жаль, який, однак, не міг змінити його

рішення. Хлопець підійшов до ослячої стайні, навпомацки знайшов під стіною ямку, у якій лежав ключ, відтак відчинив двері і взяв сідло й упряж, що були там замкнені звечора. Наостанок Шаста нахилився і поцілував у ніс ослика.

— Вибач, ми не можемо взяти тебе зі собою, — мовив він.

— Ху-у, прийшов, нарешті, — полегшена зітхнув кінь, коли Шаста повернувся. — Я вже почав було хвилюватись, чи не трапилось чого.

— Я забрав зі стайні твої речі, — відповів хлопець. А тепер скажи, як їх на тебе натягти?

Далі Шаста узявся запрягати коня, пильнуючи при цьому, аби нічого не брязнуло, не задзвеніло, а кінь давав йому поради: "Підтягни-но попругу", "Намацай пряжку, ні-ні, нижче", "А тепер підкороти стремена". Коли справу було завершено, кінь промовив:

— Гаразд, послухай: про людське око нам потрібні віжки, але тобі зась пускати їх у хід. Прив'яжи їх до сідельної луки, але вільно, так, аби я міг повертати голову як мені забагнеться. І пам'ятай: ти їх не чіпатимеш.

— А для чого вони тоді? — здивувався Шаста.

— Взагалі для того, щоби мною правувати, — відповів кінь. — Та я маю намір провадити сам, то ти, будь ласкав, тримай руки при собі. І ще одне: я не дозволяю тобі хапати мене за гриву.

— Але послухай, — спробував заперечити Шаста, якщо я не триматимусь за віжки чи за гриву, то як узагалі втримаюсь на тобі?

— Триматимешся ногами, — відказав кінь. — У цьому-бо суть доброї верхової їзди. Якомога сильніше обійми мене колінами за тулуб. Та сядь рівно… рівненько як жердина; лікті притисни до боків. До речі, а що ти зробив з острогами?

— Одягнув їх собі на ноги, ясна річ, — відповів Шаста. — Я знаю, для чого вони.

— Ну то зніми їх і поклади до сідельної сумки. Доберемося до Ташбану, то продамо їх. Готовий? Що ж, пора: давай, сідай у сідло.

— О-о-о! Який-бо ти височезний! — засапався Шаста, бо з першої спроби у нього нічого не вийшло.

— Я кінь — і все, — прозвучала гордовита відповідь. А ти вилазиш на мене, мов на копицю сіна! Отак, тепер ліпше. А зараз сядь рівно і згадай, що я тобі казав. Так, притисни коліна. Сміх та й годі: мені, який водив у наступ кавалерію і не раз вигравав кінні перегони, доводиться мати на собі отакого горе-вершника, який тримається у сідлі наче міх з картоплею! Та гаразд, гайда звідси, — і кінь добродушно захихотів.

Спершу вони рушили на Південь і дійшли до невеличкої річечки, яка несла свої води до моря. Тут він потупцював і залишив у прибережному намулі кілька глибоких чітких слідів, що вели на Південь. Та тільки-но мандрівці опинились на середині броду, кінь рвучко повернув проти течії і рушив по річищу догори. Вони вже були доволі далеко від хатини, але ще шмат дороги кінь пройшов по прибережній жорстві, аби не

залишилось жодних слідів, і нарешті видобувся на північний берег. Пройшли ще трохи — і невдовзі усе, що досі знав Шаста, тобто хатина, самітнє дерево побіля неї, віслюча стаєнка й устя річки, розчинилось у сірій імлі теплої літньої ночі. Тепер шлях провадив їх угору і за якийсь час вони опинились на кряжі, який для Шасти завжди був межею знаного йому світу. Глянувши перед собою, хлопець побачив поросту травою безмежну широчінь — дику, безлюдну й вільну.

— О-го-го! — вихопилося У коня. — Який простір! Ось де можна розігнатись, о-ох!

— О-йой, не треба, — спохопився Шаста. — Ще ні! Я не вмію так... будь ласка, конику... не знаю, як тебе звати.

— Бругу-гугу-бругу-гугі-га, — відповів кінь.

— Я ніколи не зможу цього вимовити, — сказав Шаста. — Можна, я буду називати тебе Бругу?

— Гаразд... якщо инакше в тебе не виходить, то хай уже, — погодився кінь. — А як називаєшся ти?

— Мене звати Шаста.

— Гм, — хитнув головою кінь, — оце справді йменнячко — язика зламаєш. Добре, зараз розкажу тобі про галоп. Повір, галопом скакати набагато легше, ніж риссю (звісно, якщо ти уявляєш, що воно таке), бо не треба увесь час підніматися й опускатися у сідлі. Обхопи мене колінами за тулуб і дивися поміж мої вуха вперед. Униз не дивись. Якщо відчуєш, що готовий злетіти з сідла, стисни мене міцніше ногами, і випрям спину. Готовий? В ім'я Нарнії — вперед, на Північ!

## Розділ 2. Пригоди розпочинаються

Наближався полудень. Шаста прокинувся від того, що відчув щось тепле і м'яке на своїй щоці. Він розплющив очі і побачив перед собою довгий конячий писок. Кінь носом делікатно намагався розбудити хлопця. Шаста пригадав, що було минулої ночі, сів і тут-таки застогнав від болю.

— Ой, Бругу, — хлипнув він, — я геть розбитий. Ціле тіло болить, я не годен поворухнутись.

— Доброго ранку, малий, — сказав Бругу. — Цього я й боявся. У тебе все ниє, так? То знай: це не тому, що ти забився, падаючи. Зрештою, упав ти разів десять, не більше, і то на м'яку травичку. Іго-го, та це забава і тільки! Ага, так: раз ти таки гепнувся просто на кущ дроку. Але м'язи у тебе болять від верхової їзди — на перших порах так буває. Гаразд, снідати будеш? Бо я вже поснідав.

— О-ох, дай мені спокій, — простогнав Шаста. — Кажу тобі, я не можу встати.

Але кінь, допомагаючи собі носом і копитом, таки змусив хлопця піднятися. Шаста встав і роззирнувся довкола. Ззаду він побачив невеликий гайок, а просто перед ним земля була всіяна якимись білими квітками. Вдалині виднілося море — инколи вітер навіть доносив шум хвиль. Шаста ніколи не бачив моря з такої висоти — у його очах з'явилося щире захоплення. Доки сягав зір, тягнулося морське узбережжя, білі хвилі розбивалися об скелі, а над ними літали мартини. Припікало сонце. Шаста вдихав на повні груди п'янке повітря і насолоджувався запахом трав і квітів. Річ у тім, що хатина, у якій він виріс, і всі речі, що у ній були, міцно пропахли рибою. Спершу хлопець не одразу усвідомив, чому йому так

подобається тутешнє повітря, але далі зрозумів: у ньому не було запаху риби. Поринувши у мрії, Шаста на якийсь час навіть забув про свої синці та біль у м'язах. По якомусь часі хлопець обернувся до коня:

— Гей, Бругу, ти говорив про сніданок?

— Еге ж, — відповів Бругу. — Думаю, треба зазирнути у бесаги — там напевно щось знайдеться для тебе. Ось вони, висять на дереві. Ти залишив їх там уночі, чи, радше, на світанні.

Шаста понишпорив у торбах і справді знайшов там м'ясний паштет — правда, він устиг трішки засохнути, жменю злиплих сушених фіґ. грудку зеленого сиру, невеличку баклажку вина і трохи грошей, десь із сорок кресцентів. Йому ще не доводилось тримати у руках таку суму.

Скривившись од болю, хлопець обережно вмостився під деревом і взявся до паштету. Бругу тим часом скуб траву.

— Хіба це не злодійство — забрати чужі гроші? — спитав Шаста.

— О, — відказав кінь з повним писком, — Я ніколи про це не думав. Вільний речистий кінь не повинен красти, це зрозуміло. Але тут ми в'язні, невільники у ворожій країні. Отже ці гроші — військова здобич. Ну подумай: як нам инакше роздобути поживу для тебе? Думаю, що ні ти, ні хто инший з людей, не їстимете те, що я, тобто траву й овес.

— Ні, я не зможу.

— А ти хоч колись куштував?

— Так. Але я не можу цього проковтнути. Ти б теж не міг, якби був на моєму місці.

— Чудні ви створіння, люди, слабкі і чудні, — мовив кінь.

Шаста поснідав — йому ще ніколи в житті так не смакувало, — і Бругу сказав:

— Зараз знову мене осідлаєш, але спершу я досхочу поваляюсь, — й одразу перекинувся на траву. — Ох, добре, ох, як добре, — задоволено кректав він, тручись спиною об дерен та дриґаючи у повітрі копитами. — Ти, Шасто, також покачайся, — фуркнув він, — це додасть тобі сил.

Але Шаста розсміявся:

— Ти так кумедно виглядаєш, коли лежиш на спині із задертими ногами!

— Що ж тут кумедного? — відповів кінь. Але наступної миті він раптом рвучко крутнувся вбік, підняв голову і, затамувавши подих, пильно глянув Шасті у вічі: — Справді, це виглядало смішно? — спитав він стурбовано.

— Еге ж, — усміхнувся Шаста, — ну і що?

— Думаєш, що речисті коні такого не роблять? — спитав Бругу. — Цієї штуки я навчився від безсловесних коней. Буде прикро, якщо у Нарнії раптом виявиться, що я нахапався багато низьких поганих звичок. Що ти про це думаєш, Шасто? Тільки чесно. Не шкодуй мене. Як гадаєш, справжні, вільні коні… речисті… вони… качаються?

— Звідки мені знати? Та на твоєму місці я б цим занадто не переймався. Спочатку нам треба добратися до тієї Нарнії. Ти знаєш дорогу?

— Мені відома дорога до Ташбану. Далі вже пустеля. Але не бійся, ми її подолаємо, адже увесь час за орієнтир нам будуть гори. Уявляєш? До Нарнії, на Північ! Нас ніщо не зупинить. Гм, коли чесно, я був би радий оминути Ташбан. Нам з тобою ліпше триматись подалі від міст.

— Хіба не можна його обійти?

— Можна, але тоді доведеться зробити чималий гак, а відтак ми опинимось у самому центрі країни, де на битих шляхах скрізь повно всякого люду. І звідтам я не знаю дороги. Ні, ліпше пробиратись по узбережжі. Тут, на цих пагорках, можна зустріти хіба овець, зайців та мартинів, ну і часом пастухів. Добре, пора рушати.

Шаста осідлав Бругу і з тяжкою бідою сів у сідло: м'язи у хлопця і далі немилосердно нили. Та кінь жалів малого і ціле пополудне їхав м'якою ступою. Уже сутеніло, коли мандрівники крутим путівцем спустились у долину. Там розташувалося невелике сільце. Шаста зліз із коня і пішов у село, аби купити хліба, цибулі та редиски. Кінь тим часом побіг кругом, полями, що потопали у сутінках, і зустрів хлопця на другому кінці села. І так вони чинили щодругий вечір.

Шаста почувався дедалі ліпше, бо м'язи у нього з кожним днем наливалися силою, тугішали, та й падав він уже не так часто. А проте й тепер Бругу буркотів, що Шаста тримається у сідлі неначе лантух борошна:

— Знаєш, друже, навіть якби нам нічого не загрожувало, мені все'дно було би соромно потикатися з тобою на широку дорогу.

Та попри нарікання, Бругу був терплячим учителем. Ніхто ж бо ліпше від коня не може навчити їздити верхи. Шаста уже вмів скакати риссю, трюхикати підтюпцем, стрибати через перепони і триматись у сідлі, навіть коли Бругу раптово зупинявся або шарпався убік, бо саме так, пояснював він хлопцеві, доводиться діяти у бою. І Шаста просив його розповісти про битви та війни, у яких Бругу возив на собі тархана. Бругу ділився спогадами про небезпечні рейди, про те, як доводилося долати стрімкі річки, про відчайдушні атаки та люті побоїща, коли бойові коні бились незгірше від людей, бо це були несамовиті жеребці, яких навчено кусатись, хвицятись, зриватись дибки, коли це потрібно, щоб усім тілом навалитись на ворога, своєю вагою у сотні разів помноживши силу удару меча чи бойової сокири вершника. Проте Бругу не дуже хотілося розповідати про війни, хоч як Шаста його просив.

— Не питай, юначе, — відмовляв він бувало. — Це були війни Тісрока, а мене використовували у них як раба, як безсловесну тварину. Коли доведеться захищати Нарнію, коли я боротимусь як вільний кінь разом зі своїм народом — оце будуть історії, варті уваги. Нарнія, Північ! Іга-га-га! Бру-гу!

Шаста швидко зрозумів, що коли Бругу так говорить, треба готуватись до галопу.

Вони мандрували уже кілька тижнів. Позаду лишалися затоки, річки та селища — Шаста просто згубив їм лік. Й ось пізно увечері, добре виспавшись за цілий день, мандрівники знову рушили в дорогу. Пагорки залишились позаду і вони виїхали на розлогу рівнину. За якоїсь пів милі ліворуч чорнів

ліс. Праворуч, теж десь на відстані пів милі, за піщаними дюнами ховалося море. Бругу й Шаста вже добру годину трусили по узбережжю, чергуючи рись із легким чвалом, коли кінь раптом став мов укопаний.

— Що там? — спитав Шаста.

— Чш-ш! — принишк Бругу. Він водив головою навсібіч і пряв вухами. — Ти нічого не чуєш? Послухай.

— Наче кінь… десь під лісом, недалеко від нас, — мовив Шаста, якусь хвилю пильно прислухаючись.

— Кінь, справді, — стишено мовив Бругу. — Мені це не подобається.

— Може, якийсь селянин вертає додому так пізно? — позіхаючи, проказав хлопець.

— Не забивай мені баки! — заперечив Бругу. — Селяни так не їздять. А кінь напевно не з ферми. Хіба не чуєш? Він чудово виїжджений, вишколений. Та й вершник дуже вправний. Кажу тобі, Шасто: це тархан. Тільки не на бойовому жеребці — той ступав би легше, а на породистій кобилі.

— Гм, не знаю, хто це, але зараз він зупинився, — зауважив Шаста.

— Так, — підтвердив Бругу. — І чого б йому робити зупинку якраз тоді, коли й ми стали? Шасто, хлопче, по-моєму, хтось нас пасе.

– І що робити? — прошепотів Шаста. — Думаєш, він також нас помітив, як ми його?

— Ні, тут нічого не видно, а коли занишкнемо, то й не почує, — відповів кінь. — Дивись-но: хмара суне. Зараз вона закриє місяць і ми тихенько спустимося до моря. Там, коли що, можна сховатись за дюнами.

Вони ще трішки почекали, а тоді дуже обережно стали сходити на берег.

Без місяця навколо зробилося темно хоч в око стрель. Вони нічого не бачили за два кроки перед собою. Шаста саме подумав: "Тут уже мали б бути дюни". Та наступної миті його серце шугнуло в п'яти: десь попереду у пітьмі пролунав протяжний рик. Від цього звуку кров стигла в жилах. Бругу крутнувся дзиґою і рвучко повернув назад.

— Що це? — вихопилося у Шасти.

— Леви! — не повертаючи голови, відповів Бругу.

Якийсь час було чути лише, як копита відбивали галоп. Далі Бругу із плюскотом влетів у воду, перетнув широку плитку заводь і лише на протилежному березі нарешті спинився. Шаста побачив, що кінь весь укрився потом і тремтів як осиковий лист.

— У воді вони загублять наш слід, — важко відсапнув Бругу, коли врешті зміг говорити. — Тепер можна трохи збавити хід.

Щойно вони рушили, кінь заговорив знову:

— Шасто, мені страшенно соромно. Я дав драпака як остання безсловесна калорменська конячка. Гай-гай, у той момент я взагалі забув, що маю дар мови. Мене не лякають

мечі, списи, стріли, але ці звірі… досить почути їх рик, як утрачаєш голову. Добре, їдьмо далі.

Та не встиг він це сказати, як рик пролунав зовсім близенько, десь із боку лісу, і кінь знову зірвався у галоп.

– Їх там два, — ледве вимовив Бругу.

Вони з усіх сил гнали вперед. Левів більше не було чутно. Та ось Шаста стрепенувся:

— Слухай! Той кінь зараз побіч нас. Зовсім близько, можна поцілити каменем.

— Дуж-же добр-ре, — прохрипів Бругу. — Тархан… має меча… він розправиться з левами… це порятунок.

— Але ж Бругу, — вигукнув Шаста, — хіба не все одно — зжеруть нас леви чи схопить тархан? З дощу та під ринву! Мене напевно повісять за крадіж.

Річ у тім, що Шаста ніколи не бачив живих левів, і тому вони не викликали у нього такого страху, як у Бругу. А кінь добре знав, що це таке.

Бругу щось прохрипів замість відповіді, але все-таки повернув праворуч, у бік моря. Скидалося на те, що другий кінь також подався вбік, лишень ліворуч, отож за кілька хвилин відстань між ними зросла. Але тієї-то миті з одного, а далі з иншого боку донісся знайомий погрозливий рик. Знову леви! Коні злякано сахнулись і знову зійшлися докупи. Тепер вони мчали майже грива у гриву. Але леви не відставали. Вони були зовсім близько і завиграшки витримували шалений темп галопу. Тим часом хмара відступила і виглянув місяць. Стало

видно як удень. Коні були тепер так близенько, що вершники трохи не зачіпали одне одного коліньми, як на перегонах. Бругу згодом казав, що у Калормені йому ніколи не доводилося бачити ліпших змагань.

Шаста подумки уже прощався зі світом. Його хіба цікавило, чи леви роздеруть його відразу, а чи, може, ще побавляться, як кішка з мишкою. Водночас (як це иноді буває у найгостріші моменти) він усе помічав. Хлопець бачив, що инший вершник дуже маленький і стрункий, що на ньому лати, а від них навсібіч розсипаються місячні лелітки. Вершник сидів у сідлі мов улитий. І не мав бороди.

Тим часом перед ними з'явилася якась розлога просторінь, що вигравала поблисками під місяцем. Заки Шаста зметикував, що це, під кінськими копитами плюснула вода і хлопець відчув на губах смак соли. Вони опинилися у вузькій морській бухточці, що врізалась углиб суші. Коні попливли. Шасті вода сягала до колін. І в цю мить ззаду їх догнав грізний вуркотливий рик. Шаста обернувся і побачив розкошлану руду гриву розлюченого левиська. Звір зупинився перед водою, немов готувався стрибнути. Він був один. "Другий, певно, відстав", — подумав хлопець.

Та левові не хотілося лізти у воду, він походжав по березі і дивився їм услід. Коні, збившись докупи, доплили до середини бухточки, а звідси вже прозирав другий берег. Тархан досі не зронив жодного слова. "Зараз заговорить, — подумав Шаста, — от тільки пристанемо до берега. Що мені робити? Треба щось придумати".

І тут хлопець почув розмову.

— Ох, я падаю з ніг від утоми, — сказав один голос.

— Прикуси язика, Гвіно, май голову на плечах, — різко відказав инший.

"Я марю, — подумав Шаста, — инакше міг би заприсягтися, що той кінь також говорив".

Та ось коні копитами черкнули по дну і за хвилину вже видобулися на берег затоки. З боків та хвостів із дзюркотом стікала вода, а під копитами скрипіла берегова галька. На превеликий подив Шасти, тархан не виявляв бажання розпочинати розмову. Він навіть не глянув у бік Шасти, І навпаки, поспішав чимскоріш рушити далі. Але Бругу заступив дорогу.

– Іга-га! — радісно форкнув він. — Зачекайте! Я чув! Годі прикидатись, пані! Я чув. Ви — речиста нарнійська кобила, так само як я — нарнійський кінь.

— Ну і що ти зробиш, коли це так? — відтяв вершник, правицею намацуючи руків'я меча. І голос, цей дзвінкий голос розвіяв будь-які сумніви:

— Гей, та це дівчинка! — вигукнув Шаста.

— А тобі що до того? — не загаялась незнайомка. — Ти ж, бачу, невихований хлопчисько, може, навіть раб. Ти втік від свого пана, прихопивши його жеребця.

— Це ти так думаєш, — відказав Шаста.

— Він не злодій, юна тархіно, — озвався Бругу. — Зрештою, якщо говорити, хто кого поцупив, то це радше я потягнув його зі собою. Гаразд, але невже ти гадаєш, що я міг так спокійно пройти повз кобилу моєї раси? Очевидно, що ні.

– І теж так гадаю, — підтримала його кобила.

— А мені здається, що тобі ліпше тримати язика за зубами, Гвіно, — розсердилась дівчинка. — Тепер ми влипли в халепу через твоє базікання.

— У яку це халепу? — не витримав Шаста. — Можете забиратися звідси на всі чотири сторони. Ніхто вас не тримає.

— Тільки спробуйте, — гостро відказала дівчина.

– І чому ці люди так люблять зчиняти сварки? — звернувся Бругу до кобили. — Вперлися, як вислюки. Можна ж усе обговорити спокійно. Бачу, пані, що Ваша історія дуже подібна до моєї. Вас викрали ще лошатком і відтоді Ви весь час провели у калорменській неволі, так?

— Цілковита правда, пане, — тихо зітхнула кобила, тужно заиржавши.

– І втекли, так?

— Скажи йому, аби не пхався в чужі справи, — втрутилась дівчина.

— Ні, Аравіса, не скажу, — відповіла кобила, прищуливши вуха. — Я справді втекла, разом із тобою, Аравісо. Цей шляхетний румак нас не зрадить, я певна. Так, ми втекли і хочемо добратись до Нарнії.

– І ми також, — кивнув головою Бругу. — Ви, мабуть, уже здогадались. Та й що инакше можна подумати, коли хлопець, замість спати вдома, мчить кудись на бойовому коні, ледве тримаючись у сідлі: ясна річ, перед вами утікач. І тепер,

шановна тархіно, Ви: сама, уночі, верхи, в обладунках, які напевно належать старшому братові… не хочете відповідати на прості питання і спалахуєте мов сірник, як тільки хтось робить спробу зав'язати з Вами розмову… гаразд, якщо це не викликає підозри, то назвіть мене безмозкою шкапою.

— Що ж, — здалась нарешті Аравіса, — Ви вгадали. Ми з Гвіною втекли і хочемо добратися до Нарнії. Добре, і що далі?

— Якщо так, то чого б нам не їхати разом? — запропонував Бругу. — Гадаю, шановна Гвіно, Ви не відкинете моєї допомоги?

— Чому ти весь час розмовляєш з моєю кобилою, а не зі мною? — із помітним невдоволенням спитала дівчина.

— Вибач, тархіно, — сказав Бругу, ледь повівши вухами, — але таке спитати можуть хіба калорменці. Ми із Гвіною — вільні нарнійці. Якщо ти маєш намір жити у Нарнії, то, мабуть, теж хочеш стати такою. Тоді Гвіна більше не може бути твоєю кобилою. Зрештою, вона так само могла сказати про тебе, що ти — її вершниця.

Дівчинка відкрила рота, аби щось відповісти, але так і не знайшла, що сказати. Очевидно, вона ніколи раніше про це не думала.

– І все-таки, — мовила вона після деякої павзи, — не знаю, чи така це вже добра думка — їхати разом. У гурті нам легше буде попастися, хіба ні?

— Радше навпаки, — відповів Бругу. Кобила додала:

— Давайте спробуємо. Принаймні я почуватимусь значно ліпше у компанії. Ми навіть не знаємо дороги. Думаю, що Бругу має більше досвіду і зможе нам допомогти.

— Ой, Бругу, та поїхали, — втрачаючи терпіння, сказав Шаста. — Дай їм спокій, нехай їдуть своєю дорогою. Хіба не бачиш? Вони не хочуть з нами.

— Хочемо, хочемо, — стрепенулася Гвіна.

— Послухайте, — мовила дівчина, — я не проти їхати з Вами, шановний Бойовий Коню. Але що робити з хлопцем? Звідки мені знати, що він не шпигун?

— Треба було відразу сказати, що моє товариство Вам не до вподоби! — образився Шаста.

— Спокійно, Шасто, — зупинив його Бругу. — Тархіна має цілковиту рацію. Я ручуся за хлопця, тархіно. Він був зі мною щирим і добрим товаришем. До того ж він або нарнієць, або верхоландець.

— Ну що ж, тоді гаразд. Їдьмо разом.

Дівчина підкреслено зверталась лише до Бругу, даючи зрозуміти Шасті, що його думка не надто її цікавить.

— Чудово, — підсумував Бругу — Отже, леви залишилися на тому березі, тут їм нас не дістати. Може, люди розсідлають нас і ми разом відпочинемо, познайомимось ближче, розповімо про себе?

Діти так і зробили. Коні стали пастися. Аравіса відкрила торбу з харчами, але Шаста набурмосився і сказав, що не

голодний. Хлопець хотів виглядати гордо й неприступно, а що у рибальській хатині годі було навчитися мистецтва добре триматися, то вийшло у нього якраз навпаки. Шаста відчув це і тепер узагалі не знав, на яку ступити. Тим часом коні легко знайшли спільну мову. Вони згадали чимало знайомих місцин у Нарнії (наприклад, луки над Бобровою гаттю) і навіть з'ясували, що доводяться одне одному троюрідними братом і сестрою. Діти ж уперто бавилися в мовчанку. Нарешті Бругу, аби розвіяти напруження, запропонував:

— А тепер, тархіно, розкажіть нам про себе. Тільки не поспішайте: тут так гарно… та й часу досить.

Аравісу не довелося довго чекати. Вона одразу вмостилася на траві і стала розповідати. І вже з першого речення її мова, навіть тон голосу, змінилися. Річ у тім, що у Калормені оповідання історій, вигаданих чи правдивих, вважається мистецтвом, якого діти спеціяльно навчаються, як-ось в Англії дівчатка і хлопці вчаться писати твори. Тільки люди залюбки слухають різні бувальщини, а я не знаю нікого, хто б любив читати твори.

## Розділ 3. Під брамою Ташбану

— Звати мене, — почала дівчина, — Аравіса-тархіна. і я єдина донька Кідраша-тархана, сина Рішті-тархана, сина Кідраша-тархана, сина Ілзомбрега Тісрока, сина Ардиба Тісрока, який виводить своє коріння від бога Таша. Мій батько управляє округою Калавар. Він єдиний, хто має право не роззуватись перед Тісроком (хай живе вічно!). Моя мати (хай боги дарують їй мир!) померла і батько взяв собі за дружину иншу. Один мій брат поліг у битві, упокорюючи бунтівників на далекому заході, а другий ще дитина. Так сталося, що моя мачуха, зненавиділа мене, ніби я заступала їй сонце, поки ото жила у батьківському домі. Вона вмовила батька, аби той

пообіцяв мене за дружину Агошті-тархану. Той Агошта — низького роду, однак лестощами та підступом він добився прихильности Тісрока (хай живе вічно!), здобув титул тархана і зараз є правителем багатьох міст. Коли відійде теперішній великий візир, на цю посаду напевно оберуть Агошту. Але йому вже десь шістдесят літ, у нього на спині горб, а вид як у дикобраза. Та батько, піддавшись намовам мачухи, таки спокусився на багатство й могутність Агошти і послав до нього гінців із вісткою, що готовий видати мене за нього. Агошта охоче прийняв пропозицію і сповістив, що хотів би пошлюбити мене ще цього літа.

Коли ці новини дійшли до мене, світ згас у моїх очах. Я впала на ліжко і проплакала цілий день. Але зранку підвелася, обмила лице і звеліла осідлати Гвіну, мою кобилу, взяла з великої зали гострий кинджал, який завжди служив братові у західних війнах, і рушила з подвір'я. Я подалася у бік лісу. Батьківський палац залишився позаду. Невдовзі я виїхала на якусь галявину, на яку, виглядало, досі не ступала людська нога. Я зістрибнула з кобили і вийняла кинджал. Потім розрізала свою одіж там, де, як мені здавалось, найближче до серця, помолилась до всіх богів, аби по смерті вони поселили мене поруч із моїм братом, заплющила очі, зціпила зуби і при готувалась увігнати кинджал собі у ліву грудь. Та заки я зробила рух, ця кобила заговорила до мене людським голосом. Вона сказала: "О моя пані, благаю, не роби цього, бо жива ти ще зможеш щось змінити, а мертва підеш годувати червів".

— Я б ніколи так добре не сказала, — зніяковіло пробурмотіла кобила.

— Чш-ш, пані, чш-ш, — цитьнув Бругу, який захопився розповіддю. — Вона говорить величавою калорменською мовою. Жоден придворний оповідач Тісрока не зумів би це зробити ліпше за неї. Прошу, тархіно, розповідай, розповідай.

— Почувши людську мову з уст моєї кобили, — повела Аравіса далі, — я подумала, що страх відняв мені розум. І стало мені дуже соромно, бо всі з мого роду боялися смерти не більше, ніж укусу комара. Я знову підняла кинджал. Але Гвіна підійшла зовсім близько, поклала голову мені на груди, заступивши клинок, і м'яко докорила, що чиню необдумано. Вона розмовляла зі мною, наче мати зі своєю донькою. Від подиву я просто остовпіла, отож забула про Агошту і про те, що збиралася вчинити, і спитала: "О моя Гвіно, як ти навчилась розмовляти мовою доньок Євиних?" А Гвіна розповіла мені те, що вже відомо шановному товариству, що у Нарнії є звірі, які вміють розмовляти, і що її викрали, коли вона була ще маленьким лошатком. Вона говорила про нарнійські ліси та річки, про величні замки та гінкі вітрильники. Я вигукнула: "В ім'я Таша, Азарота й Зардинах, Владарки Ночі, моє найбільше бажання потрапити до країни Нарнії". — "О моя пані, — відповіла кобила, — у Нарнії ти знайдеш своє щастя, бо там дівчат не віддають заміж без їх згоди".

Порозмовлявши ще трохи із Гвіною, я відчула, що у моє серце повернулася надія, і подякувала богам, що не заподіяла собі смерти. Ми з Гвіною про все домовились. Повернувшись додому, я зодяглась у свої найкращі строї, а тоді стала співати й танцювати перед батьком, вдаючи, ніби дуже радію, що він віддає мене за Агошту. Я сказала: "О батечку мій рідний, о радосте очей моїх, дозволь мені здійснити триденну прощу у священні гаї, аби принести там прощальну жертву Зардинах, Владарці Ночі та Дів, бо так личить нареченим, які готуються до заміжжя. Зі мною поїде одна моя подруга". І він відповів мені: "О доню, о радосте моїх очей, хай станеться за словом твоїм".

Та вийшовши з батькових покоїв, я відразу знайшла найстаршого раба, що виконував найважливіші доручення. Коли я була ще маленька, він не раз гойдав мене на колінах. Я

знала, що він любить мене більше, ніж повітря і сонце, тому взяла у нього слово зберігати таємницю і попросила написати листа батькові начебто від мене. Слуга плакав і вмовляв змінити рішення, та врешті-решт промовив: "Слухаю і скоряюсь", — а відтак виконав усе, чого я жадала. Я закрила лист печаттю і сховала у себе на грудях.

— Про що ж ішлося у тому листі? — поспитав Шаста.

— Не поспішай, юначе, — зупинив хлопця Бругу. — Тархіна обов'язково розкаже нам про той лист, коли настане час. Говори, Аравісо.

— Потім я покликала дівчину, що мала прислуговувати мені при здійсненні обрядів, і сказала їй, щоб наступного ранку збудила мене вдосвіта. Я трималася так, наче мені дуже весело, і запропонувала їй келих вина. Та я підмішала їй зілля, від якого людина спить цілу добу. Тільки-но челядь у батьковому домі поснула, я встала і вбрала на себе братові обладунки, які завжди зберігала у своїй спальні на пам'ять про нього. Гроші та кілька добірних діямантів я сховала у черес, а далі зібрала собі на дорогу харчі, осідлала Гвіну та о другій сторожі рушила в дорогу. Проте їхала я не до священного гаю, як думав мій батько, а на північний схід, до Ташбану.

Я була певна, що упродовж трьох днів батько не шукатиме мене, бо повірив моїм словам. На четвертий день ми прибули у велике місто Азим-Бальда. Місто це розкинулось на перехресті шляхів і з нього на прудких конях в усі кінці мчали посланці Тісрока (хай живе вічно!). До привілеїв великих тарханів належало те, що вони могли, у разі потреби, вдаватися до послуг гінців володаря. Отож я підійшла до чільника Азим-Бальдинської пошти і сказала: "О зверхнику над гінцями, ось тобі лист від мого дядька Агошти-тархана до Кідраша-тархана,

правителя Калавару. Ось тобі п'ять кресцентів. Негайно відправ листа". І чільник гінців відповів: "Слухаю і скоряюсь".

Лист був написаний наче рукою Агошти. Ось про що у ньому йшлося: "Агошта-тархан до Кідраша-тархана. Мир тобі і поклін. В ім'я Таша, суворого і непоборного, знай, шановний: коли я їхав до твого дому, щоб виконати договір про одруження із твоєю донькою Аравісою-тархіною, долі та богам забаглося, аби я випадково стрів її у лісі, коли вона завершила обряд жертвування Зардинах, як це належить чинити дівчатам. Коли я зрозумів, хто передо мною, то завмер від захоплення, вражений її вродою та цнотливістю. І в моєму серці запалало велике кохання до неї, і відчув я, що не бачитиму ні сонця, ні світу, якщо негайно не пошлюблю її. Отож я пройшов належні обряди й одружився з твоєю донькою, хоча не минуло ще години, відколи її стрів, а відтак ми разом поїхали до мого дому. І тепер обоє уклінно просимо тебе якнайшвидше прибути до нас, аби ми могли натішитись твоїм товариством і мудрою мовою. А ще можеш привезти зі собою посаг моєї дружини, що його я, через мої великі видатки та борги, бажаю отримати без зволікань. І позаяк ми з тобою брати, то тішу себе надією, що це поквапливе одруження не затьмарить твоє серце гнівом, бо крок цей викликаний моїм палким коханням до твоєї доньки. А за сим — нехай боги завжди тримають тебе у своїй опіці".

Віддавши листа, я негайно покинула Азим-Бальду. Погоні я не боялась, бо була певна, що коли батько отримає листа, то або пошле до Агошти гінця, або поїде до нього сам, а доки все розкриється, я уже мину Ташбан. От і все, що зі мною трапилось, — до тієї ночі, коли на мене напали леви і коли на тому березі затоки я стрілася з вами.

— А що сталося зі служницею… тією, яку ти напоїла зіллям? — запитав Шаста.

— Ясна річ, її покарали батогами — за те, що заснула, — холодно відповіла Аравіса. — Але вона була очима і вухами моєї мачухи. Якщо їй перепало, то я з того дуже тішуся.

— Послухай, але це несправедливо! — вигукнув Шаста.

— А мене найменше хвилювало, аби тобі сподобатися, — відрубала Аравіса.

– Є ще одне, чого я не можу зрозуміти у цій історії, вів далі хлопець. — Ти зовсім не схожа на дорослу, думаю, що ми з тобою одного віку. Тоді як ти можеш виходити заміж?

Аравіса нічого не відповіла, а Бругу сказав:

— Шасто, ти просто нічого не знаєш. У родинах тарханів завжди одружуються так рано.

Шаста спаленів (на щастя, у темряві цього ніхто не помітив) і знову набурмосився. Аравіса звернулася до Бругу, аби той тепер розказав про себе. Кінь охоче відгукнувся. Але Шасті здалося, що Бругу надто вже зупиняється на його помилках і падіннях. Кінь думав, що це буде весело, але Аравіса не сміялась. Та ось кінь закінчив свою розповідь і всі поснули.

Зранку все товариство рушило далі. Бругу безупинно балакав з Аравісою, а Шаста у ці хвилини почувався зайвим. Хлопець думав, що удвох їм було ліпше. Бругу доволі довго жив у Калормені й обертався поміж тарханів та їхніх коней, отож у них із Аравісою виявилося багато спільних знайомих. Дівчина запитувала: "Кажеш, ти брав участь у битві під Заліндрегом. Тоді, може, стрічав там мого двоюрідного брата Алімаша?" А Бругу відповідав: "Звичайно, стрічав. Алімаш тоді

був капітаном і верховодив колісницями, ти знаєш. Я не мав до діла з колісницями ані з кіньми, яких у них запрягали. Це не кіннота. Але твій брат звитяжний лицар. Коли ми захопили Тибет, він щедро відсипав мені цукру". Бругу згадував: "Того літа я спускався до озера Мезриль..." Аравіса підхоплювала: "О, Мезриль! Там живе моя подруга, Лазараліна-тархіна. Які там чудові місця! Які сади! І Долина Тисячі Пахощів!" Насправді Бругу й гадки не мав нехтувати Шасту, але хлопцеві так здавалося. Просто тим, які мають так багато спільного, годі втриматись, аби не обговорити це ще і ще, і коли ви перебуваєте у їх товаристві, то у вас може виникнути відчуття, ніби на нас не звертають уваги.

Гвіна поруч із Бругу почувалася радше ніяково і взагалі говорила мало. Коли хто й уникав Шасту, то це Аравіса вона зовсім не розмовляла з ним.

Проте далі у них з'явилися важливіші справи, аніж ображатися один на одного. Втікачі вже були недалеко від Ташбану. Тут їм траплялося дедалі більше великих сіл, а на дорогах панував жвавий рух. Цей відрізок шляху вони долали поночі, а вдень ховались у різних криївках. І щоразу на зупинці зав'язувались суперечки, що їм робити, коли доберуться до Ташбану. Звісно, кожному хотілося, аби це розв'язалося само собою, але врешті настав час, коли треба було прийняти якийсь рішенець. Аравіса вже більше зважала на думку Шасти, бо взаєморозуміння, як правило, з'являється тоді, коли треба разом щось зробити, а не під час даремних балачок.

Бругу сказав, що спершу треба подумати, де вони зустрінуться, якби часом погубились у місті. На його думку, найліпше було б на древньому покинутому цвинтарищі. Це край міста, далі вже починається пустеля. "Гробниці там — як вулики, тільки дуже великі, — говорив він, — їх неможливо оминути. І жоден калорменець туди не пхнеться: вони

вважають, що у склепах живуть вовкулаки, і бояться цього місця гірше від смерти". Аравіса спитала, чи там справді є упирі, а Бругу відповів, що вільні нарнійські коні не вірять у калорменські байки. Шаста теж сказав, що він не калорменець і йому нема діла до всяких історій про привидів і перевертнів. Слова Шасти справили враження на Аравісу, хоча, треба зауважити, вони не зовсім відображали те, що хлопець відчував насправді. Мало того, було зачеплено її честолюбство, тому дівчина без вагань заявила, що її не злякає ніяка нечисть. Отож було вирішено, що цвинтарище за Ташбаном стане місцем їхньої зустрічі. Всі втішилися, що вдалося дійти згоди у такій важливій справі, але тут Гвіна із притаманною їй делікатністю зауважила, що зараз питання не в тому, де вони здибаються, коли минуть Ташбан, а в тому, як їм через нього пробратися.

— Ми вирішимо це завтра, шановна пані, — сказав Бругу. — А зараз було би незле трохи подрімати.

Але знайти відповідь на це питання виявилося не так просто. Аравіса спершу запропонувала переплисти вночі ріку за містом й оминути Ташбан. Але Бругу заперечив. По-перше, течія там дуже широка і стрімка, Гвіна не зможе подолати таку відстань з Аравісою на спині. (Бругу, звісно, розумів, що він теж не знати чи дасть собі раду, але волів обійти це у розмові.) По-друге, там завжди багато торгових суден, і перший-ліпший, хто вигляне у той момент із палуби, відразу зацікавиться, що тут роблять коні.

Шаста сказав, що можна обійти місто з протилежного боку — там ріка значно вужча, отож легко перебратись на другий берег. Але Бругу знову заперечив: обабіч ріки тягнуться сади і віли вельмож, а це означає, що існує велика ймовірність натрапити на тарханів та тархін, які полюбляють влаштовувати

на березі прогулянки верхи і різні вечірки. Серед них хтось напевно упізнає Аравісу а може, і його, Бругу.

— Нам варто поперебиратися, — запропонував Шаста.

Гвіна сказала, що, на її думку, найліпше усе-таки іти через місто, бо в юрбі легше сховатися, ніж десь на дорозі. Вона також підтримала Шасту, що не завадить передягтися. "Люди нехай натягнуть на себе якесь лахміття — так вони виглядатимуть як селяни чи раби. Обладунки Аравіси, наші сідла та речі — все це треба зв'язати у клунки і нав'ючити на нас із Бругу. Діти нас поганятимуть і всі подумають, що ми звичайні коні", — порадила вона.

— Гвіно, люба, — трохи іронічно мовила Аравіса, невже ти думаєш, що такого бойового огира, як Бругу, вдасться замаскувати під тяглову шкапу?

— Гм, твоя правда, — фуркнув Бругу, прядучи вухами.

— Знаю, це не дуже добре, — погодилась Гвіна, — але іншої можливости у нас немає. Крім того, ми давно не чищені і зараз виглядаємо не найліпше... маю на увазі передусім себе. Мені здається, коли ще обляпатись багнюкою з ніг до голови, понуро опустити голову та плестися, ледве переставляючи копита... то ніхто не зверне на нас уваги. Ага, і хвости треба обтяти, щоб клапті висіли.

— Шановна пані, — озвався Бругу, — уявляєте, як ми у такому вигляді прибудемо в Нарнію?

— Розумію, — тихо мовила Гвіна (вона мала дуже розважливу вдачу), — але для нас найважливіше — добратися туди.

І хоча план Гвіни нікому спершу не сподобався, врешті його таки прийняли. Проте для нього потрібно було здійснити те, що Шаста назвав крадіжкою, а Бругу — рейдом. На одній фермі тієї ночі зникло кілька лантухів, а инша наступного вечора позбулась в'язки мотуззя. Але рам'я для Аравіси чесно придбали у селі за гроші. Вже добряче стемніло, коли Шаста повернувся зі своєю здобиччю. Хлопець не приховував утіхи. Решта чекала на нього, сховавшись поміж дерев на підніжжі одного з невисоких пагорків, що тягнулись попри дорогу. Коли мандрівники видобулись на маківку скрайнього пагорка, внизу перед ними відкрилась панорама Ташбана. "Я так хочу, аби ми щасливо його минули", — пробурмотів Шаста до Гвіни. "Так, так, і я теж", — гаряче підтримала його Гвіна.

Ще тої-то ночі, добряче попетлявши стежками лісорубів, вони добралися до краю гірського пасма, а невдовзі вибрались на саміську маківку першого пагорка. Унизу світилося вогнями велике місто. Шаста навіть трішечки злякався, бо ніколи такого не бачив. Далі усі повечеряли і вклалися спати. Рано-вранці коні розбудили дітей.

На небі ще мріли останні зорі, траву вкривала рясна студена роса, а ген-ген за морем займався світанок. Аравіса відійшла убік, за дерева, а невдовзі вийшла уже передягнена. У старенькій пошарпаній одежі вона виглядала зовсім по-иншому. Свої речі дівчина сховала у клунок. Обладунки, щит, ятаган, два сідла і коштовну кінську упряж поховали у сідельні торби. Бругу та Гвіна по самі вуха обхляпались і замастились багнюкою. Треба було ще обчімхати кінські хвости. Аравісі довелося знову розпакувати одну з торб, аби дістати ятаган. Це зайняло ще трохи часу і завдало коням болю: було темно, пальці у дітей заклякли від ранішнього холоду, а тому ятаганом орудували доволі невправно.

— Слово чести, — не витримав Бругу, — якби я не був речистим конем, то із задоволенням хвицьнув би когось із вас по писку! Ви казали, що треба обтяти хвоста, а тут смикаєте по волосині.

Та врешті-решт усе було закінчено, а відтак діти закинули клунки на кінські спини, мотузяні вуздечки, що замінили віжки та шкіряну упряж, намотали собі на руки і знялися з місця.

— Затямте, — напучував наостанок Бругу, — треба триматися якомога ближче одне до одного. Якщо усе-таки погубимось, то стрінемось на старому цвинтарищі. Хто добереться туди перший, чекатиме на решту.

— А ви, коники, пам'ятайте, — додав і собі Шаста, хай що трапиться — аби ви бува не забулися і не заговорили.

## Розділ 4. Шаста стрічає нарнійців

Спочатку Шаста не міг нічого розгледіти. Там, унизу, суцільною паволокою слався туман, з якого виринали лише найвищі куполи та шпилі. Але небо хутко світліло, туман потроху розсіювався, отож хлопцеві відкривався щораз ширший краєвид. Ріка тут ділилася на два рукави, а між ними утворився немовби острів. І на тому острові пишалося місто Ташбан, одне з найгарніших у світі. Зусібіч його оточували височенні мури, об які внизу м'яко ластилися хвилі. По всій довжині оборонної стіни спиналися спостережні вежі, і було їх стільки, що Шаста невдовзі втратив їм лік. Ташбан стояв на пагорку. На самій його маківці виднівся палац Тісрока та велетенський храм бога Таша. Увесь пагорок був густо забудований: будівля змінювала будівлю, тераса переходила у терасу, вулиця у вулицю. Прямовисні сходи, що сполучали тераси, чергувалися з апельсиновими й лимонними деревами,

сади на дахах — з балконами, арками й колонами, гострі шпилі — із зубчастими мурами, помережаними бійницями, а мінарети — з округлими куполами. У цей час над морем зійшло сонце і величезний срібний купол храму спалахнув сліпучими лелітками. Шаста аж прижмурив очі, бо несила було дивитись.

— Ходімо, Шасто, — озвався Бругу.

Береги вкривали густі сади — здалеку навіть можна було подумати, що це ліс розпростерся обабіч ріки. Лише коли мандрівники підійшли ближче, то побачили багацько білих віл, що визирали з — за дерев. Шасту тим часом полонила хвиля п'янких пахощів, що долинала від квітів та плодів. Десь за чверть години мандрівники спустилися донизу і йшли вже по рівній дорозі поміж білих стін, з яких звисало гілляччя.

— Господи, — захоплено вимовив Шаста, — яка краса!

— Ну звісно, — усміхнувся Бругу. — А проте я волів би якнайшвидше минути це місто і щасливо з нього вибратися. В ім'я Нарнії і Півночі!

У цю хвилину залунав якийсь низький звук. Він поступово наростав, аж, здавалося, заповнив усю долину. Це була мелодія — могутня та врочиста, від неї аж мурашки по спині поповзли.

— Сурми сповіщають, що час відкривати брами міста, — пояснив Бругу. — За хвилину ми будемо під воротьми. Аравісо, більше опусти плечі і ступай так, наче з останніх сил переставляєш ноги. І будь ласка, перестань поводитися мов принцеса. Уяви собі, що всеньке життя тебе тільки штурхали, копали й ображали.

— Якщо вже про це мова, — не залишилась у боргу дівчина, — то тобі теж варто похилити голову, зігнути шию і відмовитися від повадок бойового румака.

— Чш-ш, — цитькнув Бругу, — ми вже на місці.

Справді, вони вийшли на берег ріки, а далі стежка провадила просто на міст, прикрашений численними арками. Вода вигравала блискітками під вранішнім промінням. Праворуч від них, біля самого гирла ріки, мріли щогли вітрильників, а по мосту до брами прошкували селяни. Вони вели нав'ючених віслюків та мулів, а дехто ще й ніс на голові повні кошики. Діти з кіньми влилися до валки.

— Щось сталося? — пошепки спитав Шаста Аравісу, бо обличчя дівчини раптом якось перемінилося.

— Та ні. Все гаразд. Принаймні для тебе, — тихо, але з притиском відповіла вона, а потім додала: — Тобі нема чого хвилюватися. Просто мене завжди вносили до Ташбану на ношах, попереду ішла варта, а позаду — раби. І, ясна річ, я одразу отримувала запрошення на учту у палаці Тісрока (хай живе вічно!). А зараз мені доводиться прокрадатись у місто, немов якомусь злодію. Тобі цього не збагнути.

Шаста і справді не розумів слів Аравіси.

Міст закінчувався перед міським оборонним муром. Ковані міддю ворота були розчахнуті навстіж. Сам вхід, доволі широкий і просторий, здалеку здавався навіть вузьким — такі височенні були ті стіни. На брамі з кожного боку стояли три вартівники, обіпершись на списи. В Аравіси мимохіть ворухнулася думка: "Якби вони знали, чия перед ними донька, то вмить витяглися б, як струни, і віддали б честь". Її супутники

переймалися лише тим, як пробратися повз варту. Вони сподівалися, що вояки не ставитимуть жодних питань. Їм таки поталанило. Але один із тих, що стояли на варті, висмикнув зі селянського кошика морквину і з гучним реготом пожбурив нею у Шасту.

— Гей, хлопче! Ох і перепаде тобі, коли господар дізнається, що ти поводишся з його бойовим конем як із тягловою скотиною.

Шаста злякався. Ясна річ, той, хто бодай трішки знається на конях, нізащо не сплутає верхового огира з тягловою шкапою.

— Це наказ господаря, хай вам буде відомо! — відрізав Шаста. Але ліпше б він прикусив язика, бо вартівник у відповідь вліпив йому такого ляща, що хлопець ледве втримався на ногах:

— Маєш, малий паскудо! Може, це навчить тебе, як належить розмовляти з вільною людиною.

Проте більше ніхто ні про що їх не питав і мандрівники щасливо прослизнули в місто. Шаста ще кілька разів схлипнув від болю, але далі заспокоївся: він-бо звик і до гірших стусанів.

За ворітьми Ташбан виглядав зовсім не так, як звіддалік. Мандрівці йшли тісною, вузькою вуличкою, по обидва боки якої височіли глухі мури, зовсім без вікон. Шаста не сподівався, що тут буде так гамірно й тісно: селяни сурганилися на базар, бо це була єдина дорога до нього, а у натовпі туди й сюди снували продавці води та солодощів, носії, вартівники, жебраки, хлопчаки-обірванці, кури, бездомні пси та босоногі раби. І понад усім цим юрмищем густо витали розмаїті запахи:

від немитих людей, від бруднючих псів, від парфумів, від часнику, цибулі та від куп сміття, що лежали тут скрізь.

Шаста вдавав, що веде коня, та насправді за провідника був Бругу, який знав дорогу і сам скеровував хлопця у потрібному керунку, легенько підштовхуючи його своїм носом. Невдовзі вони повернули ліворуч. Далі вуличка пішла стрімко вгору. Дихати стало легше, бо по одному боці стояли кам'яниці, а по иншому росли дерева. Поміж будинками виднілося нижнє місто та верхів'я ріки. Згодом товариство подалося правобіч, далі рухаючись догори. Отак петляючи, вони пробрались до середмістя Ташбану. Тут уже вулиці були ширші, а будинки ошатніші, ніж на околиці. Скрізь височіли статуї богів та героїв Калормену. Усі вони мали вельми гордий і неприступний вигляд. Тіні від пальм, арок та колон стелилися по розжареній бруківці. А крізь склепінчасті брами палаців Шаста міг бачити зелені галузки, прохолодні водограї та рівненькі плекані лужки. "Там, усередині, напевно, дуже гарно", — подумалось йому.

Щоразу, повертаючи у якусь вуличку, Шаста сподівався, що вони нарешті виберуться з натовпу, але це було не так просто. Вони не могли рухатись швидко, а часом узагалі доводилося зупинятися. Це траплялося, коли над натовпом дужий голос вістуна сповіщав: "Дорогу, дорогу, дорогу тархану!" Або: "Дорогу тархіні". Чи "п'ятнадцятому візирові", або "послові". Юрба умить притискалась до стін. Позираючи спідлоба, Шаста часом устигав побачити тих, заради кого зчинялася вся ця веремія: високих вельмож і шляхетних дам, що лінькувато розвалилися на ношах. Ноші несли на плечах четверо, а то й шестеро кремезних рабів, нагих до пояса. Річ у тім, що У Ташбані існує лише один закон вуличного руху: слабкий і бідний завжди мусить поступитися перед сильним та багатим, — якщо, звісно, не хоче скуштувати батога або штурхана тупим кінцем списа.

Тепер мандрівники опинились на розкішній вулиці побіля самої вершини пагорба. Неподалік височів палац Тісрока. Тут заклики звільнити дорогу лунали майже щохвилини.

— Дорогу! Дорогу! Дорогу! — прозвучало знову. — Дорогу Білому Королю варварів, гостю Тісрока (хай живе вічно)! Дорогу вельможам Нарнії!

Шаста намагався відступити убік і хотів розвернути Бругу, але навіть речисті нарнійські коні не здатні добре маневрувати у такій тисняві. Жінка, що стояла за Шастою, мала в руках ребристий кошик і добряче стусонула ним хлопця межи плечі: "Гой! Що ти робиш?!" Далі ще хтось ізбоку почастував його штурханцем. Хлопець на якусь мить розгубився і випустив із рук віжки. А люду було стільки, що голці ніде впасти. Шаста не міг навіть поворухнутись. У тлумі хлопець не зогледівся, як опинився у першому ряду. Зате йому було дуже добре видно все, що тут відбувалося.

Гості Тісрока виявились зовсім не схожими на всіх вельмож, яких дітям довелося бачити того дня. Із калорменців серед них був лише вістун — він ішов попереду і вигукував: "Дорогу! Дорогу!" Ношами гості не користувались, а йшли пішки. Було їх, здається, шість. Шасті ще ніколи не доводилося бачити таких людей. Усі вони були білолиці, як і він, а дехто мав ще й біляве волосся. Їхня одежа також нічим не нагадувала калорменську. Гості мали на собі короткі яскраві туніки, що сягали їм до колін: зелені, жовтогарячі або блакитні. Замість тюрбанів нарнійці носили сталеві або срібні шоломи, прикрашені дорогоцінним камінням, а на одному навіть були невеличкі крильця. Кілька юнаків ішли взагалі простоволосі. На поясах гостей висіли довгі прямі мечі, а калорменці переважно носили криві ятагани. Та й калорменці за будь-якої нагоди напускали на себе статечність і таємничість, а ці хлопці трималися спокійно і вільно. Ступали вони легко, вільно

розмахуючи руками у ритмі ходи. Хлопці про щось невимушено між собою балакали, сміялися, один навіть насвистував. І було очевидно, що нарнійці готові подружитися з кожним, хто цього забажає, ну а якщо хтось не захоче, то в жодному разі не матимуть йому цього за зле. Шаста подумав, що йому ніколи не траплялися такі милі люди.

Проте далі сталося щось, чого він аж ніяк не сподівався. Провідник нарнійців показав на Шасту і вигукнув: "Ось він! Ось наш утікач! — і схопив хлопця за рамена, а відтак Шаста отримав добрячого стусана. Болю хлопець не відчув, проте було зрозуміло, що на нього сердяться. Юнак труснув Шасту за плечі і вигукнув:

— Чи ж не соромно, шановний? Королева Сюзан усі очі виплакала через Вас. Як то так? Зникнути на цілу ніч! Де Ви були?

Якби бодай найменша змога, Шаста прослизнув би поза Бругу і розчинився б у юрмищі, але біляві хлопці оточили його так тісно, що вирватись не було як.

Перша думка була розповісти, що він бідний син рибалки і що чужоземний вельможа, мабуть, із кимось його переплутав. Але далі Шаста відчув, що йому зовсім не хочеться пояснювати цілій юрбі, хто він і що тут робить, бо відразу посиплються питання, де узяв коня, хто така Аравіса і таке инше. Хтозна чи вдасться тоді пробратися через Ташбан. Шаста зустрівся очима із Бругу і поглядом попросив у нього допомоги, та кінь зовсім не збирався признаватися, що може говорити, отож стояв собі, безтямно втупившись у землю, як усі коні. Що ж до Аравіси, то Шаста навіть не важився глянути у її бік, боячись привернути увагу. Часу на роздуми не було, бо ватажок нарнійців саме сказав:

— Перидане, будьте такий люб'язний, візьміть його величність за одну руку, а я візьму за другу. Тепер ходімо. Коли наша вінценосна сестра побачить цього шибеника цілим і неушкодженим, з її серця спаде важкий тягар.

І ось, не встигли мандрівники пройти і половини Ташбану, як усі їхні плани розладналися. Шаста не мав змоги навіть попрощатися зі своїми супутниками. Він ішов ув оточенні чужинців, зовсім не уявляючи, що його чекає. Нарнійський король (з того, як до нього звертались інші, Шаста зрозумів, що це таки король) розпитував його: де він блукав? як йому вдалося втекти з палат? де подів свою одіж? і невже він не розуміє, що повівся як неслухняний шибайголов? (Король замість "шибайголова" сказав "шибайголов".)

А Шаста мовчав, немов язика проковтнув, бо не міг придумати нічого, що не викликало б нових питань.

— Ну, нема чого сказати? — знову мовив король. — Знаєте, Ваша високосте, Ваша поведінка мене дивує. Втікати пасує бешкетникам, у яких в голові вітер свище, а син короля Верхоландії мав би відповідати за свої вчинки. Ага, тепер Ви опустили голову, немов калорменський раб по шкоді.

Шасті було дуже прикро це чути, бо від першої миті, коли він побачив нарнійців, молодий король видався йому найліпшим з усіх дорослих. Хлопцеві, звісно, хотілося справити на нього гарне враження.

Незнайомці вели його по вузькій вуличці, міцно тримаючи попід руки. Спершу вони спустились по східцях униз, потім піднялись догори й опинилися перед білою стіною. Обабіч воріт височіли кипариси. Минувши арку, Шаста побачив перед собою просторий двір, чи, радше, садок Посеред двору сонячними

лелітками вигравав водограй, скрізь стелилася шовкова травичка, росли пишні апельсинові дерева, а білу стіну, що оточувала садибу, геть обліпили ружі. Вуличний шум, пил, галайкання юрби — усе це, здавалося, кудись зникло. Шаста пройшов через увесь сад й опинився перед темними дверима. Вістун залишився надворі. Далі хлопця повели по коридору, вкритому кам'яними плитами. Камінь приємно остудив босі ноги хлопця, що цілий день ступали по розпеченій ташбанській бруківці. Разом зі своїми супутниками Шаста по сходах піднявся на другий поверх й увійшов до світлої просторої кімнати. Вікна, що виходили на північ, були широко розчахнуті, отож усередині зберігалася приємна прохолода і свіжість. На підлозі лежав пухнастий строкатий килим. Шаста ступив на нього і його босі ноги наче провалилися у товстий мох. Попід стінами стояли низькі присадкуваті дивани, а на них лежали розкішно вишиті подушки. Кімната була заповнена людьми. Шаста помітив, що дехто з них мав доволі незвичний вигляд. Та у хлопця не було часу зосередитись на цій думці, бо надзвичайно вродлива молода панна схопила його в обійми і гаряче розцілувала:

— Ох, Коріне, Коріне! Як ти міг таке вчинити? Ми приятелюємо з тобою ще від часу, коли жила твоя мати. Ти тільки подумай: як би я пояснила його королівській величності — твоєму батькові, що ми повернулись без тебе? Так, чого доброго, ще до війни дійшло б між Верхоландією та Нарнією, а наші країни із давніх-давен підтримують дружні стосунки. Прикро, друже, прикро, що ти так ото з нами повівся.

"Вони сплутали мене із принцом Верхоландії, — подумав Шаста. — Отже, ці люди справді нарнійці. Гаразд, але де тоді справжній Корін?"

Проте пояснити щось товариству він так і не зміг.

— Де ж ти був, Коріне? — спитала панна, не випускаючи Шасту з обіймів.

— Я… я не знаю, — затинаючись, пробурмотів хлопець.

— Так-так, Сюзан, — промовив король. — Я теж не зміг добитися від нього жодного пояснення: ані правдивого, ані вигаданого.

— Ваші величності! Королево Сюзан! Королю Едмунде! — пролунав чийсь голос. Шаста обернувся, аби побачити, хто це сказав, і з дива мало не вискочив зі шкіри. Це був один із тих дивних чоловічків, на яких хлопець звернув увагу, коли ще тільки увійшов до кімнати. На зріст чоловічок був майже такий, як Шаста, і виглядав геть як людина, але ноги його вкривало густе волосся, як у цапа. Та й за формою вони були таки цапині, з ратичками. Обличчя у того створіння мало червонястий відтінок, підборіддя вкривала острішкувата борідка, а з кучерявої кучми визирали невеликі ріжки. То був справжній фавн, а Шаста ніколи не бачив цих істот на картинках ні навіть про них не чув. Проте той, хто читав книжку "Лев, Чаклунка і стара шафа", відразу зрозуміє, що фавн той мав на ім'я Тамнас і що саме його Люсі, сестра королеви Сюзан, зустріла в Нарнії, коли вперше туди потрапила. Правда, тепер він був старший, ніж тоді, бо Пітер, Сюзан, Едмунд і Люсі уже тривалий час правили Нарнією.

— Ваші величності, — сказав фавн, — принц просто перегрівся на сонечку. Ви тільки гляньте на нього! Хлопцеві геть памороки забило, аж не тямить, де він і хто він.

Це вплинуло: Шасту перестали картати, перестали засипати питаннями, натомість поклали на диван, під голову

зручно підмостили подушку, напоїли холодним шербетом із золотого пугара і вирішили, що хлопцеві потрібен спокій.

Із Шастою ніколи не траплялося чогось подібного. Він навіть уявити собі не міг, що лежатиме на чомусь такому зручному, як цей диван, або що питиме щось таке смачнюще, як шербет. Проте його турбувало, що сталося з иншими і як, урешті-решт, йому звідси втекти, аби зустрітися з друзями на цвинтарищі, та що буде, коли повернеться справжній Корін. І все ж усі ці сумніви не могли зруйнувати відчуття спокою і комфорту. Зараз Шасту цікавило, що смачненького запропонують йому після відпочинку.

У тій кімнаті були різні цікаві істоти. Поруч із фавном сиділи два гноми (таких істот Шаста теж ніколи не бачив) та великий крук. Були також люди — старші від Шасти, але не набагато. Усі чоловіки та жінки мали доволі миловидні обличчя, мелодійні голоси і взагалі були приємніші у спілкуванні від будь-якого калорменця. Вони саме щось жваво обговорювали, і Шаста зацікавився темою бесіди.

— Шановна панно, — звернувся король до королеви Сюзан (це була дівчина, що обнімала Шасту), — що Ви вирішили? Ми тут сидимо уже три тижні. То як, вийдете заміж за того смаглявця, принца Рабадаша, чи ні? Він-бо так наполегливо добивається Вашої руки!

Панна заперечливо хитнула головою.

— Ні, брате, — відповіла вона, — за жодні діяманти Ташбану.

("Гей, — подумав Шаста, — то король і королева доводяться одне одному братом і сестрою! А я думав, що вони пара".)

— Правильно, сестро, — мовив король. — Моє ставлення до Вас напевно б змінилося, якби Ви пішли на це. Кажу-бо, іще коли посланці Тісрока уперше приїхали до Нарнії, аби вести перемовини про цей шлюб, і потім, коли принц Рабадаш гостював у Кеа-Перевелі, я не міг зійти з дива: Ви виявляли йому таку прихильність!

— Я поводилась нерозважливо, Едмунде, — відповіла королева Сюзан. — Прошу, вибачте мене. Але тоді, у Нарнії, принц поводився зовсім не так, як тут, у Ташбані. Закликаю вас у свідки: він виявив неабияку звитягу на лицарському турнірі, взяв гору у перегонах, що їх наш брат, Верховний Король, влаштував на його честь! І розмовляв він тоді ґречно й шанобливо. А тут, у себе вдома, Рабадаш показав, хто він насправді.

— Ага, — озвався крук, — зовсім як у давній приказці: хочеш знати, що таке ведмідь — іди до його барлогу.

— Правда, правда, Жовтолапе, — сказав один із гномів — Або: видно пана по халявах.

— Так, — мовив король, — не залишилося жодних сумнівів: Рабадаш — тиран, пихатий, розбещений, жорстокий і самозакоханий тиран.

— Тоді, в ім'я Аслана, ми сьогодні покинемо Ташбан, оголосила рішенець Сюзан.

— Сестро, це не так просто, — заперечив Едмунд. — Гаразд, скажу вам, про що я думав оці два дні. Перидане, будь ласка, погляньте, чи нема там кого за дверима. Нікого? Добре. Тепер нам треба бути дуже обережними.

Після цих слів усі присутні стурбувались. Королева Сюзан схопилася з дивана і підбігла до брата:

— Ох, Едмунде! — вигукнула вона. — Що трапилось? Ти мене лякаєш.

## Розділ 5. Принц Корін

— Люба сестро, — мовив король Едмунд, — будьте відважні. Бо, скажу відверто, ми у великій небезпеці.

— У чому річ, Едмунде? — спитала королева.

— Та якраз у тому, що навряд чи нам удасться без клопотів покинути Ташбан, — відповів Едмунд. — Доки принц тішить себе надією, що Ви за нього вийдете, ми — його почесні гості. Але, присягаюсь Лев'ячою Гривою, як тільки він отримає відкоша, з нами поводитимуться так, що ми позаздримо невільникам.

Один із гномів легенько свиснув.

— А я вас попереджав, попереджав, — знову обізвався крук Жовтолап. — Сюди дорога широка, а назад вузька, як казав карась, потрапивши у вершу!

— Я був у принца сьогодні вранці, — вів далі Едмунд. — Він не звик, аби йому перечили. Що ж, тим гірше для нього. Ваша мовчанка та ухильні відповіді його роздратували. Рабадаш

намагався вивідати, як Ви сприйняли його пропозицію. Я вдав, що не зрозумів, і спробував було відбутися жартом про дівочі примхи, мовляв, добра свита, та не на нас шита. Принц впав у гнів, хоча намагався цього не показувати. Але в кожному його слові відчувалася погроза.

— Ага, — проказав Тамнас. — Учора, коли я вечеряв у великого візира, було те саме. Він спитав, чи подобається мені Ташбан. Я не міг йому сказати, що мені ненависний тут найменший камінчик, але й брехати не випадало, тож відповів, що зараз, коли літо уповні, я волів би сховатися від нестерпної спеки у прохолодних нарнійських лісах. Візир викривив губи у посміху, що не обіцяв нічого доброго, і відказав: "Ніщо не завадить тобі знову там розкошувати, цапе, але тільки за умови, що ви залишите тут наречену для нашого принца".

— Гадаєш, він може вдатися до сили? — вигукнула Сюзан.

— Цього я й боюся, Сюзан, — відповів Едмунд. — Здається, він бачить у тобі радше рабиню, а не дружину.

— Думаєш, він зважиться на таке? Чи, може, Тісрок собі гадає, що наш брат, Верховний Король, не дасть йому гідної відсічі?

— Ваша величносте, — звернувся Перидан до короля, — вони ж не з'їхали з глузду. Чи калорменці думають, що у Нарнії забракне мечів та списів?

— На жаль, виглядає, що Тісрок не надто боїться Нарнії, — мовив Едмунд. — Ми — дуже маленька країна, А маленькі країни поблизько великих імперій завжди ласий шматок для правителів-тиранів, Тісрок хоче їх загарбати. Він відправив принца у Кеа-Перевел свататися, бо шукав зачіпки, аби

виступити проти нас. Думаю, він сподівається розправитися одразу і з Нарнією, і з Верхоландією.

— Хай тільки пхнеться, — сказав другий гном. — На морі наші сили рівні. А якщо він рушить сушею, то йому доведеться подолати пустелю.

— Так, — промовив Едмунд, — але чи зупинить його пустеля? Що скаже Жовтолап?

— Я добре знаю пустелю, — відповів крук, — У молоді роки облітав її геть усю. (Шаста нашорошив вуха.) Кажу напевно: навіть коли Тісрок ітиме через велику оазу, йому все'дно не вдасться дійти з таким великим військом аж до Верхоландії. Так, до оази вони доберуться за день їзди, але щоб угамувати спрагу всіх вояків та всіх коней, води там не вистачить. Проте є ще одна дорога.

Шаста затамував подих.

— Рушати потрібно від старого цвинтарища і далі тримати шлях на північний захід, — пояснював крук. — Роздвоєна вершина гори Пайр показуватиме дорогу. За день можна добратися до кам'яної ущелини. Ущелина та доволі вузька, мандрівник може тисячу разів пройти за сотню метрів від неї і нічого не зауважить. Там не знайдете ні трави, ні води, лише каміння, але вона виведе вас до ріки. Далі поїдете уздовж берега і доберетесь аж до Верхоландії.

— А калорменці знають про цей шлях? — спитала королева.

— Друзі, друзі, — втрутився Едмунд, — ну яка користь від усіх цих розмов? Зараз варто думати не про ймовірну війну між Нарнією і Калорменом, а про те, як урятувати честь королеви

та наші голови, тобто як вислизнути із цього клятого міста. Нехай мій брат, Верховний Король Пітер, хоч двадцять разів переможе Тісрока, та що з того, коли тут нам переріжуть горлянки, а її королівська величність стане рабинею принца.

— У нас є зброя, королю, — обізвався перший гном, — а в цьому будинку ми можемо якийсь час втримати облогу.

— Так, звичайно, — мовив король, — я не маю жодного сумніву, що кожен із нас дорого віддасть своє життя, якщо доведеться битися. Напасники доберуться до королеви лише коли ми поляжемо. Та якщо до цього дійде, ми опинимося у становищі щурів, які потрапили у пастку, але ще кусають.

— Правда, правда, — каркнув крук. — Ото зібралися посеред кімнати і розповідають одне одному якісь байки. Але це нічого не дасть. Коли нападники отримають відкоша. то будинок просто підпалять.

— Це все через мене, — не витримала Сюзан і заплакала. — Ох, чого я поїхала з Кеа-Перевелу? Я була там така щаслива... а потім прибули посли з Калормену. Кроти саме садили дерева у саду і... ох... ох...

Сюзан сховала обличчя в долонях і заридала.

— Тримайся, Сю, тримайся, — обійняв її за плечі Едмунд. — Пам'ятаєш... О Господи, що з Вами, пане Тамнасе?

А фавн схопився руками за ріжки і похитувався туди й сюди, немовби його схопив біль.

— Не говоріть до мене, не говоріть, — придушено вимовив Тамнас. — Я думаю. Я вже ледве дихаю, так думаю. Заждіть, ну заждіть же!

Усі спантеличено переглянулись. Але Тамнас за якусь хвильку звів погляд, протяжно зітхнув, витер спітніле чоло і сказав:

— Наш клопіт у тому, що треба добратись до вітрильника… прихопивши, звісно, лише найнеобхідніше… головне, аби нас не помітили і не спинили.

— Аякже, — обізвався гном, — журба така, як у жебрака: хотів би погарцювати, та коня катма.

— Зачекай, зачекай, — нетерпляче мовив Тамнас. Нам потрібно знайти причину, аби спуститися до корабля і перенести туди речі.

— Так, — дещо вагаючись, відповів король Едмунд.

— Що ж, — провадив далі Тамнас, — тоді чому б Вашим величностям не запросити принца на бенкет, який відбудеться, скажімо, завтра увечері на нашій "Перлині"? Королева напише ґречне запрошення для принца, не даючи, проте, жодних обіцянок. Треба тільки дати Рабадашеві надію, що вона готова прийняти його пропозицію.

— Чудово, просто чудово, — каркнув крук

— А коли так, — збуджено розповідав Тамнас, — то нікого не дивуватиме, якщо ми цілий день будемо їздити на корабель і назад, аби підготувати гостину. Хтось із нас піде на базар і накупить фруктів, ласощів, вина, аби всі повірили, що ми

справді готуємо учту. А ще треба знайти факірів, штукарів, танцівниць, флейтистів і запросити їх на корабель завтра увечері.

— Так-так, розумію, — сказав король Едмунд, задоволено потираючи руки.

— А далі, — щебетав Тамнас, — далі, коли ми усі зберемося на вітрильнику, і коли геть стемніє…

— Напнемо вітрила і — вперед! — доказав король.

— І в море! — вигукнув Тамнас. З цими словами він зістрибнув з дивана і пустився у танок.

— І попливемо на Північ! — вигукнув перший гном.

— Додому! Слава Нарнії та Півночі! — підхопив другий.

— А Рабадаш прочуняє зранку і побачить, що пташка випурхнула! — реготнув Перидан, заплескавши в долоні.

— О Тамнасе, наш мудрий Тамнасе, — вигукнула Сюзан. Вона схопила його за руки і вони обоє закружляли по кімнаті у радісному танку:

— Гей, Ви врятували нас усіх!

— Принц кинеться услід за нами, — дещо охолодив загальний запал лицар, імени якого Шаста не знав.

— А цього я боюся найменше, — відповів Едмунд. — Я добре розглянув усе, що плаває по цій ріці, і не побачив ані

великих військових вітрильників, ані прудких галер. Хай спробує! Наша "Перлина" потопить будь-яке Рабадашеве судно — якщо, звісно, їм поталанить нас здогнати.

— Ваша величносте, — мовив крук, — нічого ліпшого під того, що придумав фавн, Ви не почуєте, хоч би ми радились тут цілий тиждень. Але ми, птахи, кажемо: спершу звий гніздо. Давайте пообідаємо і — до справи.

Тут усі встали, відчинили двері і розступилися, даючи дорогу королю і королеві. Шаста не знав, що йому робити, але Тамнас заспокоїв: "Залишайтесь тут, Ваша високосте, зараз я принесу сюди щось смачненьке. А доки ми все підготуємо — відпочивайте". Шаста знову опустився на подушки і за мить залишився у кімнаті сам.

"Прикро, доволі прикро", — подумав Шаста. За увесь цей час хлопцеві жодного разу не спало на думку розповісти нарнійцям усю правду і попрохати у них допомоги. Аршиш, чоловік черствий і скупий, виховував його так, що Шаста міцно засвоїв правило: ніколи нічого не розповідати дорослим, бо вони або зіпсують, або заборонять те, що ти хочеш зробити. Він подумав, що навіть коли нарнійський король і прийме двох речистих коней, то до Аравіси він, мабуть, поставиться инакше: вона ж бо калорменка, отож її або продадуть у рабство, або відішлють назад до батька. Про себе Шаста думав: "Ну як мені тепер признатися, що я не принц Корін, коли я усе чув і знаю їхні плани? Якщо вони довідаються, що я чужий, то живим мене звідси не випустять. Вони боятимуться, що я розповім усе Тісрокові, отже, вб'ють мене. Може, це станеться тоді, коли сюди повернеться справжній Корін і все розкриється!" Бачите, Шаста зовсім не уявляв, чого чекати від людей, що народились вільними.

"Що мені робити? Що мені робити? — раз-у-раз запитував себе Шаста. — Що мені… ой, знову сюди йде це дивне створіння, схоже на цапа".

До кімнати, пританцьовуючи, вбіг фавн. У руках у нього була таця, завбільшки майже як він сам. Фавн поставив її на інкрустований столик, поруч із диваном, на якому лежав Шаста, а сам сів збоку на килим, схрестивши ноги.

— Ну, принце-принцику, — сказав він, — смачного! Наступний обід буде вже у Верхоландії.

Після калорменської їжі ці страви смакували знаменито. Не знаю, чи сподобались би вони вам, але Шасті все припало до смаку. Там були омари, салат, смажені бекаси, начинені мигдалем та трюфелями, щось чудернацьке з печінки курчати, рису, родзинок та горіхів, а ще накраяна скибками свіжа диня, вершки з агрусом і вершки з шовковицею і морозиво кількох сортів. А поміж тарелів примостилася маленька карафка вина, яке називають "білим", хоча насправді воно жовте.

Поки Шаста поглинав усі ті смаколики, маленький добрий фавн, гадаючи, що хлопець іще не прийшов до тями після сонячного удару, розважав його, розказуючи, як буде чудово, коли вони повернуться додому. Фавн говорив про його, Шасти, доброго батька Люна, короля Верхоландії, та про маленький затишний замок на південному схилі перевалу, у якому він мешкав.

— Не забувайте, — нагадав Тамнас, — що на день народження Вам обіцяли перші крицеві обладунки та першого бойового коня. А тоді, Ваша високосте, почнете вправлятися у лицарських двобоях. Король Пітер обіцяв Вашому вінценосному батькові: якщо все буде гаразд, то за кілька років він

посвятить Вас у лицарі в Кеа-Перевелі. А заки це ще станеться, Ваша високосте, Вас чекають мандрівки до Нарнії почерез гірські перевали. Ви, звісно, не забули, що обіцяли приїхати до мене на цілий тиждень, аби взяти участь у Літніх Фестинах? У лісах скрізь палатимуть ватри, а фавни з дріядами до ранкової зорі танцюватимуть довкола них і… хтозна, може, ми побачимо самого Аслана!

Коли Шаста завершив трапезу, фавн порадив йому іще відпочити.

— По обіді не зашкодить трохи подрімати, — мовив він. — Коли ми рушатимемо на корабель, я Вас покличу. А тоді — додому. В ім'я Нарнії і Півночі!

Шасті так сподобалась гостина й історії, які розповідав Тамнас, що коли фавн покинув кімнату, думки хлопця попливли в иншому напрямку. Тепер він хотів, аби справжній принц не з'явився, аж доки корабель не рушить до Нарнії. Боюся, що у той момент Шаста взагалі не думав про те, що станеться з Коріном, коли той залишиться у Ташбані. Хлопцеві, правда, трохи муляло, що Аравіса та Бругу марно дожидатимуть його на цвинтарищі. Але далі Шаста сказав собі: "Гаразд, що я можу вдіяти? Аравіса і так вважає, що я не гідний подорожувати у її товаристві, то хай радіє, що лишилася сама". Та й, метикував Шаста, набагато ліпше добиратись до Нарнії морським шляхом, аніж брести по розпеченій пустелі.

У голові Шасти роїлися різні думки про те, що з ним може статися, та за якусь хвилину він солодко позіхнув раз… удруге… і поринув у сон. Нічого дивного: він-бо устав на зорі, здолав такий довгий шлях, аж до самого Ташбану, пережив стільки пригод, а оце смачно попоїв і приліг на дивані у світлиці, де так гарно і свіжо, де нікого немає, де так тихо… хіба ось бджола залетіла у розчинене віконце… Повірте, якби

ви опинились на місці хлопця, то так само не знайшли б у собі сили змагатись із дрімотою.

З міцних обіймів сну Шасту вирвав гучний хряскіт. Хлопчина від несподіванки аж підстрибнув на ліжку й одразу широко відкрив очі. Обвівши поглядом кімнату, він зрозумів, що спав кілька годин, бо тіні перемістилися в инший бік. Далі помітив, що від коштовної порцелянової вази, яка стояла на підвіконні, коли він обідав, залишились лише розсипані по підлозі друзки. Шаста побачив дві руки на підвіконні, що аж побіліли від напруження: хтось з усіх сил дряпався по стіні, намагаючись потрапити через відчинене вікно до кімнати. Спершу з'явились голова і плечі, а за хвильку підвіконня осідлав якийсь хлопчина.

Шаста ніколи не бачив себе у дзеркалі. Та навіть якби й бачив, то навряд чи у цей момент зрозумів би, що хлопець цей схожий на нього як дві краплі води. Правда, зараз незнайомець виглядав так, що його взагалі було важко упізнати: повіка заплила, під оком велетенський синець, в роті бракувало зуба, одіж, колись гарна і багата, зараз перетворилась у брудне лахміття, а лице замащене кров'ю та болотом.

— Ти хто? — пошепки запитав незнайомець.

— Ти — принц Корін? — поцікавився Шаста.

— Звичайно, — відповів той. — А хто ти?

— Я — ніхто, тобто я не принц, — мовив Шаста. — Король Едмунд зловив мене на вулиці, переплутавши з тобою. Мабуть, ми подібні. Чи можна вибратися звідси тим шляхом, яким ти сюди повернувся?

— Можна, якщо вміти лазити по стінах, — сказав Корін. — Але чого тобі поспішати? Слухай, а давай розіграємо всіх, коли ми такі схожі!

— Ні, ні, — швидко заперечив Шаста. — Нам ліпше відразу помінятись місцями. Просто боюся, що зараз повернеться пан Тамнас і застане нас тут разом. Мені-бо довелося грати твою роль. Та й уночі ви потайки звідси відплинете. Де ж ти був увесь цей час?

— На вулиці один хлопчисько дозволив собі покпити з королеви Сюзан, — сказав принц Корін, — а я затопив йому у писок, збив із ніг. Він розревівся, втік до хати, а звідтам вийшов його старший брат. Я повалив на землю і брата. Потім вони удвох погналися за мною. Потім я налетів на трьох літніх чоловіків зі списами. Це були вартівники. Я став з ними боротися, але вони виявилися сильнішими і хутко скрутили мене. На той час уже геть смерклося. Вартівники потягли мене до буцегарні. По дорозі я запропонував десь зупинитись, відпочити і випити по чарці доброго вина. Вояки спершу пом'ялись, але потім погодились. Отож я завів їх до винарні і купив одразу ціле барильце. Невдовзі мої сторожі добряче нажлуктилися та так навсидячки й поснули. Не гай часу, сказав я собі, і тихцем пробрався до дверей. Та надворі мене підстерігав той малий шибеник, через якого усе заколотилося. Я знову повалив його на землю, а сам видряпався на дах поблизького будинку і причаївся за димарем. Там мені довелося пробути до світанку. Потім я ще шукав дорогу сюди. Слухай, а є тут щось напитися?

— Ні, я все випив, — зітхнув Шаста. — Гаразд, покажи мені, як ти сюди добрався. Не можна гаяти ні хвилини. Було би ліпше, якби ти ліг на диван і вдав, що… Ох, я забув. Нічого не вийде: в тебе обличчя як потовчене яблуко, одні синці та

подряпини. Мусиш розповісти всю правду. Хай тільки я зникну звідси.

— Що я мав би їм розповідати? — насупився Корін. Урешті-решт, хто ти такий?

— Немає часу, — відказав Шаста. — Гадаю, я нарнієць, або звідкілясь із Півночі. Але все своє життя провів у Калормені. Та я утік. Мені треба іти через пустелю. Разом із речистим конем на ймення Бругу. Все, хутко! Як мені звідси вибратись?

— Дивися, — узявся пояснювати Корін, — стрибнеш звідси на дах веранди. Тільки ступай легенько, на пальчиках, щоб тебе не почули. Далі повернеш ліворуч і вилізеш на стіну. Пройдеш по ній аж до кінця, а там побачиш купу сміття під муром. Зістрибнеш на ту купу — і ти вільний. Оце й усе.

— Дякую, — сказав Шаста, уже сидячи на підвіконні. Хлопці глянули одне одному у вічі і раптом відчули, що стали друзями.

— Бувай, — мовив Корін. — І… хай щастить. Маю надію, що ти виберешся цілим.

— Тримайся, — відповів Шаста. — Здається, твої пригоди ще не скінчились.

— Що там мої пригоди супроти твоїх, — заперечливо хитнув головою Корін. — Добре, стрибай. Та легше, кажу тобі, — кинув уже навздогін. — Сподіваюся, ще зустрінемось у Верхоландії. Піди до мого батька, короля Люна, і скажи йому, що ти мій друг. Пильнуй! Хтось іде.

Розділ 6. Шаста серед гробниць

Шаста навшпиньках пробирався по даху веранди. Розпечена черепиця обпікала його босі ноги. Ось він дійшов до краю, а там перестрибнув на оборонний мур. Шаста добрався до рогу і — його очам відкрилася вузька занечищена вуличка. Під стіною громадилася купа сміття, про яку говорив йому Корін. Перед тим як стрибнути, Шаста озирнувся навколо, аби зорієнтуватись, куди йти далі. Не викликало сумніву, що хлопець перебував на самісінькій маківці острова, на якому було збудовано Ташбан. Унизу перед ним лежали пласкі покрівлі, які, немов величезні приступці, вели аж до зубчастого муру у північній частині міста. За мурами текла річка, за нею прозирав невеликий пагорок, схили якого суціль укривали сади. А ген за садами виднілося щось таке, чого хлопець ніколи не бачив, отож не мав із чим порівняти: якась жовтаво-сіра гладінь, що нагадувала море у безвітряну погоду. Вдалині бовваніли височенні камінні брили із гострими білими вершечками. "Пустеля! А там гори!" — здогадався Шаста.

Хлопець стрибнув на купу сміття і чимдуж побіг униз по вузькому узвозу, який хутко вивів його на широку вулицю, запруджену людьми. Ніхто із перехожих не звернув уваги на малого босоногого обідранця, проте неспокій і хвилювання не полишали хлопця, аж доки, повернувши за ріг, він не побачив перед собою міську браму. Там він набрався товчеників у тисняві, бо перед виходом товпилася купа люду. За брамою, на мосту, люди йшли уже звільна, без поспіху, немов у якійсь урочистій процесії. Вирвавшись із запилюженого галасливого Ташбану, Шаста з насолодою вдихнув свіже річкове повітря.

Шаста перейшов міст. Юрба розсіялась у різні боки, бо люди тут розходились хто куди. Хлопець рушив просто й опинився на битій дорозі, що звивалася поміж садами і провадила на пагорок. Шаста пройшов ще трошки і залишився сам. За якусь часинку путівець вивів його на саму маківку. Там хлопець зупинився й уважно роззирнувся довкруж. Здавалося,

що він опинився на краю світа, бо за кілька кроків від нього уже починався безживний сухий пісок. Попереду виднілися гори, але тепер вони здавалися ще дальшими, ніж тоді, коли Шаста роздивлявся їх із міста. Хлопець рушив у дорогу і через п'ять хвилин, із превеликою полегшею, лівобіч побачив цвинтар, який описував Бругу. Там було багато великих гробниць із тесаного каменю. Гробниці справді нагадували бджолині вулики, лише дуже високі і вузькі. У світлі призахідних променів чорні камінні силуети справляли доволі гнітюче враження.

Шаста повернувся на захід і побіг до цвинтарища. Сонце світило йому просто у вічі, хлопець майже нічого не бачив. Він з усіх сил напружував зір, аби віднайти своїх друзів. "Де їм іще бути? — міркував він. — Мабуть, заховались за останньою гробницею, бо тут їх легко би хтось помітив".

Скрізь зяяли чорні входи гробниць. Було їх із дванадцять. Кожну Шаста обійшов довкруж по кілька разів, аби нічого не пропустити. Це зайняло немало часу. Хлопець оглянув кожен камінь, кожен закуток, проте на цвинтарищі не було нікого-нікогісько.

Сонце уже сховалося за обрієм. Навколо — анішелесь.

Та зненацька позаду щось заревіло. Хлопця взяв страх ледве серце з грудей не вискочить. Він аж закусив язика, щоб не скрикнути з переляку. Та наступної миті збагнув: це ташбанські сурми звіщали закриття воріт. "от страхопуд, — мовив сам до себе Шаста. — Хіба ти не чув зранку, як сурмили сурми?" Проте тоді ворота відчинялися і пускали тебе у місто, і з тобою були друзі, а зараз ти сам і навколо темно-темніськo. Шаста розумів, що тепер, коли ворота замкнено, його друзі не зможуть вийти за межі міста і йому доведеться пробути тут самому до ранку. "Мабуть, вони таки залишились у Ташбані, —

подумав Шаста, — або поїхали без мене. А що, Аравіса так і зробить. Але Бругу ні. Бругу так би не вчинив… хоча…"

Проте Шаста глибоко помилявся, думаючи так про Аравісу. Дівчина була горда, гостра на язик, але вона завжди дотримувала слова і нізащо не покинула б свого супутника, навіть якщо він їй і не припав до вподоби.

Сутінки згущувалися з кожною хвилиною. Шаста знав, що йому доведеться провести тут цілу ніч і через це почувався доволі незатишно. Йому вже не хотілося розглядати гробниці: ці велетенські безмовні камінні брили вселяли в нього острах. Шаста відганяв від себе думки про привидів, проте вони щораз більше заполонювали його уяву.

— О-йой! Рятуйте! — раптом скрикнув він, бо відчув, як щось торкнулося до його ноги. Думаю, не варто мати хлопцеві за зле, що він так піддався страхові: він і до того почувався не надто впевнено, а тут так темно, і ці велетенські гробниці, і щось підкралося ззаду і зачепило його за литку. Шаста увесь схолов, він не міг ані ворухнутись, не те щоб кинутися навтьоки. Хай уже що завгодно, але бігти не знати від чого поміж цих чорних склепів… ця думка блискавкою промайнула у голові Шасти. Хлопець зібрався з духом, повільно озирнувся і… полегшено зітхнув: під ногами у нього крутився кіт.

Кіт! Великий, дуже поважний, ба навіть маєстатичний — це те, що вдалося роздивитися Шасті у суцільному мороці. Здавалося, що він живе серед гробниць сам-саміський уже багато років. Його очі просто заворожували: у вас могло скластися враження, що йому відомі якісь таємниці, але він нізащо їх не зрадить.

— Киць, киць, — покликав Шаста. — А ти часом не з тих, речистих?

Кіт уп'яв у хлопця пильний проникливий погляд, а перегодя повернувся і рушив з місця. Шаста, звісно, пішов за ним. Кіт перейшов цвинтарище і зупинився. А тоді вмостився на задніх лапах, хвіст обкрутив калачиком довкруж себе, витягся мов струна і завмер, незмигно дивлячись у бік Нарнії та Півночі, мовби на чатах. Шаста влігся поряд, повернувшись лицем до гробниць, а спиною притулився до кота. Тож якби із цвинтарища з'явилося щось небезпечне, він би одразу побачив, а теплий м'який бік кота зігрівав його спину. Комусь пісок здасться не надто зручним ложем, але Шасті не раз доводилося спати на голій землі, тож йому нічого не вадило. Хлопця не полишав неспокій, його турбувало, що трапилося із Бругу, Аравісою та Гвіною. Та по якомусь часі його таки зморив сон.

Розбудило хлопця якесь завивання. "Мабуть, приверзлося у сні", — подумав Шаста. Але тут відчув, що кіт десь зник. Хлопець, звісно, волів би не лишатись зараз на самоті. Шаста лежав із закритими очима: йому було страшно озирнутися довкола. Ми із вами також сховалися б під ковдру. Та з-за спини, десь із пустелі, знову долинуло це жахливе виття. Шаста широко розплющив очі і сів.

Ясно світив місяць. Шаста зауважив, що камінні темно-сірі силуети гробниць немовби витяглись і підсунулись ближче. Вони скидались на велетів у довгих хламидах і з каптурами на головах. Опинитися тут уночі саміському, за два кроки від могил… звісно, неприємно. Але виття долинало не з цвинтарища, а з пустелі. Шаста повернувся спиною до склепів (хоча йому ой як цього не хотілося) і пильним поглядом міряв безкрає піщане море. У цю хвилину пронизливе завивання прокотилося зовсім близько.

"Хоч би не леви", — подумав хлопець. Правда, ці звуки не дуже були подібні на рик, що його він чув тієї ночі, коли разом із Бругу стрів Аравісу і Гвіну. Це завивали шакали. Шаста цього не знав. А якби і знав, то навряд чи мав би велике бажання зустрітися із ними.

Виття пролунало ще раз, а тоді вдруге. "Їх там багато, — подумав хлопець. — Не знаю, що це за звірі, але вони зовсім близько".

Якби Шаста зараз був здатен діяти розсудливо, то він повернувся б, перейшов через цвинтарище і спустився до річки. Там мешкали люди і жоден хижак не посмів би поткнути туди носа. Але Шаста боявся духів. Ще раз опинитись поруч із цими велетенськими камінними склепами... ануж хто вистрибне звідтіля? Це було нерозумно, але Шаста волів зустрітися з хижаками, ніж із духами. Виття щораз наближалося, і хлопець уже зібрався дати драла... але в останню мить уздрів, що від пустелі відділилася якась величезна чорна пляма і рушила просто на нього.

У темряві Шаста не міг добре роздивитися. Та він бачив, що це звір, бо мав чотири лапи, а на голові метлялася грива. У цю хвилину звір несподівано зупинився, обернувся у бік пустелі і гучно рикнув. У гробницях безладно заметалася луна. Виття урвалося. У хлопця від переляку віднялися ноги. А звір саме повернувся до Шасти і взявся пильно його розглядати.

"Лев, Я так і думав, це лев, — запульсувало у голові хлопця. — Усе, мені гаплик. Ох і болітиме, о-ох. Швидше б уже кінець. Цікаво, що відбувається з людьми, коли вони умирають? О-о-ох! Він іде!" Шаста заплющив очі і міцно зціпив зуби, очікуючи, що зараз у нього уп'ються лев'ячі кігті і зуби.

Але… наступної миті щось тепле і м'яке обкрутилося довкола його ніг. Шаста відкрив очі і вигукнув:

— Ой, та воно зовсім не таке велике, як мені здавалося! Десь половина з того. Ба ні, ледве чверть. Гей, та це кіт! Мабуть, мені усе намарилось. Треба ж таке! А виглядало велике як кінь.

Отож чи примарився йому той великий звір, чи ні, але зараз побіля нього мостився таки кіт. Він уважно вивчав хлопця своїми великими зеленими незмигними очима.

— Ох, котику, — схлипнув розчулено Шаста, — як добре, що ти знову зі мною. А то мені таке приверзлося.

Хлопець улігся на пісок поруч, спиною притулившись до кота, — як увечері, коли вкладався спати. Невдовзі Шаста увесь зігрівся — і заспокоївся.

— Скільки житиму, ніколи більше не знущатимусь із котів, — мовив Шаста, звертаючись почасти до кота, почасти до самого себе. — Знаєш, якось я жбурляй каміння в одного старого шолудивого кота. Ой! Перестань!

Бо на ці слова кіт обернувся і добре дряпнув його по щоці.

— Гаразд, досить розмов, — потягнувся Шаста. Зрештою, ти й так не розумієш, що я кажу.

Хлопець задрімав.

Зранку, коли Шаста прокинувся, кота уже не було. Сонце підбилося височенько і пісок устиг розпектися. Хлопець звівся і протер очі. Його мучила спрага — язик, здавалося, присох до

піднебіння. Пісок мінився під сонячним промінням — від яскравих поблисків боліли очі. З боку Ташбану до Шасти долинав ледь чутний гул великого міста, але тут панувала тиша. Хлопець повернув голову ліворуч і подивився на захід, аби сонце не сліпило очей. Там, ген на обрії, виднілися гори. Одна мала аж дві маківки. "Треба іти у тому керунку, казав крук, — подумав Шаста. Так, немає сумніву, це Пайр. Тоді чого марнувати час, поки усі позбираються?" І він ногою проорав у піску глибоку борозну у напрямі гори Пайр.

Ну а далі, ясна річ, треба було роздобути якісь харчі та пиття. Шаста підтюпцем пробіг через цвинтарище. У денному світлі гробниці виглядали майже буденно — хлопець навіть здивувався, що іще недавно так їх боявся. Шаста спустився до берега, а там попри річку тяглися поля і сади. Вряди-годи траплялися люди, але було їх негусто, бо кілька годин тому відчинили міську браму й усі селяни зраненька подалися до міста. Отож Шасті ніщо не перешкоджало учинити такий собі "рейд", як назвав би це Бругу. Хлопець заліз через пліт у сад і роздобув там три апельсини, диню, пару фіг і гранат. Після того Шаста пішов до річки, тримаючись, проте, на віддалі від мосту, досхочу напився, а далі скинув зі себе брудне манаття і пірнув. Хлопець-бо виріс побіля моря і плавати навчився, ледве зіп'явшись на ноги, тому не міг оминути такої нагоди. Потому виліз із води, влігся на траву і дивився на той берег, де височів Ташбан, сповнений величі та могуті. Раптом хлопець подумав, що за той час, коли він купався, друзі могли добратися до цвинтарища ("...і підуть далі, без мене... може..."). Шаста схопився, притьмом натягнув на себе одяг та чимдуж пустився до цвинтаря. Доки добіг, то знову відчув таку спрагу, наче перед тим не пив водички і не купався.

Як це часто буває, коли ти сам і чогось чекаєш, то день тобі видається страшенно довгим. Звичайно, тоді у голові зринають різні думки, але врешті й вони наганяють нудьгу. Якийсь час

Шаста думав про нарнійців, зокрема про Коріна. Цікаво, що було, коли виявилося, що хлопчисько, який ото лежав на дивані і чув усі їхні потаємні плани, зовсім не Корін? Страх як неприємно усвідомлювати, що тепер ті милі привітні люди матимуть його за шпигуна.

Сонце поволі сягло свого зеніту, а далі пересунулося на вечірній упруг, але біля Шасти нічого не відбувалося: ніхто так і не з'явився. Хлопець занепокоївся. І тут-таки втямив, що коли вони домовлялися про зустріч, ніхто не з'ясовував, скільки треба чекати. Не стовбичити йому отут ціле життя! Та й, гляди, невдовзі знову стемніє і — ще одна ніч серед гробниць? У голові хлопця роїлися усякі думки — купа різних планів, правда, усі ні до чого. Врешті Шаста вибрав найгірший варіянт. Він зачекає, заки стемніє, тоді піде до річки і поцупить стільки динь, скільки здужає підняти, а відтак подасться у напрямку гори Пайр. Напрямок визначатиме за борозною, яку ото вранці вижолобив на піску. Звісна річ, це було чисте божевілля, бо якби він прочитав стільки книжок про пустелю, як ви, то навіть мріяти не важився б про таку виправу. Але Шаста взагалі ніколи нічого не читав.

Так хлопець і сидів, сховавшись за гробницею. Та заки ще сонце сховалося за овидом, він побачив, що назустріч йому простує двоє коней. Від неймовірної радости його серце ледь не вистрибнуло із грудей, бо він упізнав Бругу та Гвіну. Проте наступної миті хлопець зіщулився від недоброго передчуття: не було Аравіси. Коней вів озброєний незнайомець, одягнутий досить добре, так, як одягались головні раби з домів могутніх шляхетних родів. Бругу та Гвіна більше не нагадували в'ючних шкап: вони були осідлані і мали на собі добротну збрую. Що б це могло означати?

"Пастка, не инакше, — промайнуло в голові у Шасти. — Певно, Аравісу схопили, добряче відшмагали, от вона все й

розповіла. А ті лише чекають, аби я вийшов і заговорив до Бругу! А тоді хап мене — і все. Але якщо сидіти отут, то як знайти решту? Це ж єдина можливість. Ох, дізнатися б, що трапилось".

Шаста причаївся за гробницею, раз-у-раз полохливо озираючись. Він знав, що із двох бід треба вибирати меншу, та ніяк не міг вирішити — котру.

## Розділ 7. Аравіса у Ташбані

А трапилося ось що. Коли нарнійці потягли Шасту зі собою, Аравіса залишилась сама з двома кіньми — які, до слова, повелися дуже мудро і мовчали, наче води у рот набравши. Дівчина ні на мить не втратила самовладання, а відразу підхопила вуздечку Бругу. Серце її бухало як молот, та зовні вона зберігала спокій. Як тільки нарнійські вельможі минули майдан, Аравіса спробувала було рушити далі. Але не встигла вона ступити й кроку, як наступний вістун ("От надокучливі галайки", — подумала дівчина) уже кричав: "Дорогу, дорогу, дорогу! Дорогу тархіні Лазараліні!". І за цими словами з'явилось четверо озброєних рабів, а за ними четверо носильників, які несли на плечах розкішний паланкін. Під подувами вітру він тріпотів шовковими запиналами та видзвонював срібними дзвіночками. Вся вулиця сповнилася пахощами квітів та парфумів. За ношами йшли рабині у чудових шатах, а за ними конюхи, скороходи та инша челядь. І тут Аравіса припустилася першої помилки.

Вона знала Лазараліну дуже добре, ну начеб вони вчилися в одній школі, бо їм частенько траплялося разом гостювати у тих самих людей, а також забавлятися на різноманітних вечірках. Аравіса не змогла стримати своєї цікавости: вона підвела голову, аби подивитись, як тепер виглядає Лазараліна. А та вийшла заміж і зробилася дуже поважною панею.

Ця цікавість і викрила Аравісу. Дівчина стрілася поглядом з Лазараліною, а та від несподіванки аж підстрибнула на ношах і залящала на цілий майдан:

— Аравісо! Що ти, Бога ради, тут робиш? Твій батько…

Зволікати не можна було ні хвилини. Аравіса миттю відпустила коней, ухопилася за край паланкіна, піднялась до Лазараліни і сердито прошепотіла їй на вухо:

— Мовчи! Чуєш? Негайно замовкни! Мусиш мене сховати. Скажи своїм людям…

— Але люба… — почала було Лазараліна так само голосно (її анітрохи не турбувало, що вона привертає увагу натовпу, навпаки, їй це подобалось).

— Роби те, що кажу, бо ніколи в житті більше не обізвуся до тебе, — прошипіла Аравіса. — Швидше, Лазараліно, будь ласка, швидше. Це дуже важливо. Звели своїм людям, аби узяли отих двох коней. Опусти всі запинала на паланкіні і ходімо звідси кудись, де мене не знайдуть. І не гайся, прошу.

— Гаразд, люба, — ледачкувато протягнула Лазараліна. Гей, ви двоє, візьміть-но коней тархіни, — це вона зверталась до рабів. — І додому. Слухай, люба, ти справді гадаєш, що в таку спеку варто опускати запинала? Я хочу сказати, що…

Проте Аравіса уже запнула куртини, закривши себе разом із Лазараліною у розкішному, насиченому густими пахощами, задушливому паланкіні.

— Мене ніхто не повинен бачити, — мовила дівчина. — Батько не знає, що я тут. Я втекла.

— Ох, люба, яка чудова пригода, — закотила очі Лазараліна. — Просто вмираю від нетерплячки, так хочу про все це почути. Люба, даруй, ти сіла на моє плаття. Чи не будеш така люб'язна? О, так ліпше. Воно в мене зовсім нове. Тобі подобається? Я придбала його в…

— Ох, Лазараліно, дай спокій, — перебила її Аравіса. Де мій батько?

— Як, ти не знаєш? — вигукнула Лазараліна. — Він тут, ясна річ. Учора прибув до міста і всюди розпитує про тебе. Уявляєш, ти ось тут, зі мною, а він про це і не здогадується! Це найкумедніша притичина, яка мені будь-коли траплялася.

І вона аж зайшлася від нестримного хихотіння. Аравіса пригадала собі, що Лазараліна завжди була такою реготухою.

— Немає тут нічого кумедного, — зупинила її Аравіса. — Усе дуже серйозно. Де ти можеш мене сховати?

— Гаразд, моя мила, я заберу тебе до свого дому, — відповіла Лазараліна. — Мого чоловіка зараз немає. Ніхто тебе не побачить. Ху-у! Але що за розвага їхати з опущеними запиналами? Я хочу бачити людей. Отак позакриватися, коли маєш на собі нове плаття…

— Сподіваюся, ніхто не чув, як ти щойно гукала до мене? — стурбовано спитала Аравіса.

— Ні, ні, ну що ти, люба, звісно, ні, — неуважно промовила Лазараліна. — Але ти не сказала, чи подобається тобі моє плаття.

— Ще одне, — правила своєї Аравіса, — звели своїм людям, аби ставились до цих двох коней шанобливо. Це теж таємниця, бо вони — справжнісінькі речисті коні з Нарнії.

— Що ти кажеш! — вигукнула Лазараліна. — Як цікаво! Ой, люба, чи бачила ти королеву варварів із Нарнії? Вона зараз перебуває у Ташбані. Кажуть, принц Рабадаш так закохався у неї, що геть згубив голову. Два тижні поспіль там лише бали й полювання — тобі таке й не снилось. Як на мене, та королева не така вже й гарненька. От нарнійські чоловіки справді милі. Передучора мене взяли на річку — там була вечірка. А я була вбрана…

— Що зробити, аби твої люди не патякали скрізь, що у домі з'явилась незнайомка, зодягнена мов жебрачка? Ці чутки можуть дійти до мого батька.

— Мила, не турбуйся даремно… отак… уже ліпше, — відповіла Лазараліна. — Ми швидко підберемо тобі якусь пристойну одежину. Ну ось ми і вдома!

Носильники зупинилися, опустили ноші на землю й підняли запинала. Аравіса побачила, що вони опинились у якомусь дворі. Воно було подібне на те, куди трішки раніше потрапив був Шаста, хоча це відбувалося в иншій частині міста. Лазараліна рушила до дверей, проте Аравіса перехопила її і несамовито зашепотіла на вухо, аби негайно попередила рабів, щоб бува десь не прохопилися про дивну гостю своєї пані.

— Ох, вибач, люба, геть вилетіло з голови, — безжурно мовила Лазараліна. — Так. Ви всі. І ти, воротарю. Нині ніхто не сміє вийти за межі садиби. Якщо дізнаюся, що хтось із вас патякає про цю молоду пані, то спочатку накажу відшмагати

до смерти, потім живцем підсмажу, а далі посаджу до льоху на хліб та воду на шість тижнів. Ось так.

Хоча Лазараліна казала, що їй страшенно кортить почути історію Аравіси, проте вона не виявляла жодного бажання слухати. Насправді їй більше подобалося балакати самій, аніж слухати когось. Спершу вона потягла Аравісу до лазні (а Калормен славиться своїми лазнями), де вони довго ніжились, потім довго наряджала її у свої найкращі одежі і лише тоді дала Аравісі змогу все пояснити. Лазараліна так метушилася, поки вибирала плаття, що Аравіса уже втрачала терпіння. Правда, вона згадала, що Лазараліна завжди була такою. Її цікавили тільки строї, вечірки та плітки. Аравіса, натомість, захоплювалась стрільбою з лука, верховою їздою та плаванням. Ви, певно, подумаєте, що дівчата були невисокої думки про захоплення одна одної — і цілком слушно. Та ось, досхочу поласувавши збитими вершками, розмаїтими галяретками, фруктами та морозивом, дівчата вмостилися у просторій залі з колонами. Аравіса почувалася б там зовсім добре, але мавпочка, улюбленіця Лазараліни, безнастанно дряпалася по стінах, і це дратувало дівчину. Нарешті господиня поцікавилась, чому Аравіса утекла з дому.

Коли Аравіса розповіла їй свою історію, Лазараліна спитала:

— Але, люба, чом ти не хочеш одружитись із Агоштою-тарханом? Та ж усі пропадають за ним. Мій чоловік каже, що Агошта став одним із наймогутніших людей у Калормені. Після смерті старого Аксарти його зробили Великим візирем. Ти хіба не чула?

— Мені байдуже. Я не можу його бачити, — відповіла Аравіса.

— Люба, ти тільки подумай! Три палаци! А той, найкращий — на березі озері біля Ілкіна. Запевняю, тебе чекають низки перлів і ванни з молока ослиць. І мене зможеш частенько там бачити.

— Нехай тримає ті перли з палацами при собі. Мені що до того? — здвигнула плечима Аравіса.

— А, у тебе завжди метелики у голові пурхали, Аравісо! сплеснула руками Лазараліна. — Ну чого тобі ще треба?

Та врешті Аравісі вдалося переконати подругу, що справа ця надзвичайно серйозна. Вони обговорили подальші дії. Ніщо не перешкоджало запровадити двох коней до північних воріт, а там і до гробниць. Нікому на думку не спаде затримувати добре вдягнутого конюха, який веде до ріки бойового румака та кобилу, осідлану для вельможної пані. Лазараліна мала досить челяді, аби вибрати надійного слугу. Значно важче було вирішити, що робити зі самою Аравісою. Дівчина гадала, що може вибратися з міста на ношах із опущеними запиналами. Проте Лазараліна розтлумачила, що паланкінами користуються тільки в місті. Коли спробувати у цей спосіб пройти через браму, то воротарі неодмінно зацікавляться.

Розмова затягувалась, бо Аравісі було вельми нелегко втримувати увагу подруги на одній темі. Та ось Лазараліна сплеснула в долоні і вигукнула.

— О, придумала! Є один шлях, яким можна вибратись за місто, минувши браму. Сад Тісрока (хай живе вічно!) простягається до самої річки, і там, побіля пристані, у мурі є невеличка хвірточка. Ясна річ, вона лише для тих, кому дозволено входити до палацу. Хоча, з иншого боку, люба, — тут її мову перебив легкий смішок, — ми з тобою майже до них

належимо. Кажу, тобі пощастило, що потрапила до мене. Тісрок (хай живе вічно!) такий добрий. Нас чи не щодня запрошують до палацу і я вже почуваюся там мов удома. Мені так подобаються принци і принцеси, а принца Рабадаша я просто обожнюю. Коли приходжу туди, то можу спостерігати за придворними дамами хоч цілісінький день. То чому б нам, коли стемніє, не прокрастися у палац? А звідтам я виведу тебе до пристані. Там завжди пришвартовано кілька човнів. Та навіть якби нас схопили…

— Усе би пропало, — мовила Аравіса.

— Ох, люба, не переймайся, — прощебетала Лазараліна. — Я хочу сказати, що якби навіть хтось нас викрив, ми могли б сказати, що це одна з моїх шалених витівок. Вони мене добре знають. Ось учора… ти тільки послухай, люба, ото було сміху…

— Маю на увазі, для мене все було б утрачено, — трохи роздратовано перебила її Аравіса.

— Ох… ах… так, розумію, про що ти, люба. Можеш запропонувати щось ліпше?

Аравіса заперечливо хитнула головою:

— Ні, на жаль. Доведеться ризикнути. Коли рушаємо?

— О, не зараз, — відповіла Лазараліна. — Ясна річ, не зараз. Увечері там буде велика учта. Ой! Мені вже треба укладати зачіску. Увесь палац світитиметься вогнями. І буде стільки людей! А виправу почнемо завтра вночі.

Аравісу ця новина не надто втішила, але робити було нічого. Час пополудні минав страшенно довго. Лазараліна

пішла на бенкет. Аравіса полегшено зітхнула, бо вже добряче стомилась від її хихотіння, пустопорожніх балачок про сукенки, вечірки, весілля, заручини та скандали. Дівчина рано пішла спати і це принесло їй чи не найбільше втіхи за цілий день, бо так приємно було знову відпочивати на подушках та лляних простирадлах.

Проте наступний день здавався їй нескінченним. Лазараліна знову взялася за своє і переконувала Аравісу, що Нарнія — країна вічних снігів та льодовиків і що живуть там хіба демони та відьмаки, отож треба геть зсунутися з глузду, аби зважитись туди податися.

— Та ще й зі сільським хлопчиськом! — додавала вона. — Люба, подумай! Це тобі ніяк не пасує!

В Аравіси теж часом ворушилася така гадка, але балаканина Лазараліни так їй набридла, що дівчина вперше подумала: у сто разів цікавіше подорожувати із Шастою, аніж марнувати час на світські плітки. Отож вона відповіла:

— Ти забула: коли ми доберемось до Нарнії, я буду ніким, як і він. Та й я дала слово.

— Що ти кажеш! — зірвалася на крик Лазараліна. — Та якби у тебе була бодай крихта розуму, ти б стала дружиною великого візира.

Аравіса вийшла з кімнати, щоб поговорити із кіньми.

— Десь перед заходом сонця вам доведеться піти до гробниць у супроводі конюха, — мовила дівчина. — Але без отих клунків. Вас знову осідлають і загнуздають. У сакви Гвіни

покладуть харчі, а у твої, Бругу, повний бурдюк води. Конюх має наказ добре напоїти вас, коли перейдете міст.

— А тоді до Нарнії, на Північ! — прошепотів Бругу. Гаразд, а що коли Шасти не буде біля гробниць?

— Доведеться чекати на нього, ясна річ, — відповіла Аравіса. — Як вам тут? Добре?

— Ніколи в житті не мав ліпшого стійла, — відповів Бругу. — Але якщо чоловік отієї хихотливої тархіни, твоєї приятельки, дає гроші головному конюху, аби той купував найліпший овес, то ось: конюх шахрує.

Аравіса й Лазараліна повечеряли у залі з колонами.

Через дві години дівчата були готові рушати. Аравіса одяглася так, щоб удавати рабиню з багатого дому. Вона опустила на обличчя чадру. Дівчата домовилися, що на питання відповідатиме Лазараліна. Вона казатиме, що Аравіса — рабиня, яку вона, Лазараліна, хоче подарувати одній із принцес.

Дівчата вийшли з кімнати. За якусь часинку вони були уже біля воріт палацу. Там, як завжди, чатували воротарі. Їхній зверхник добре знав Лазараліну, тому гукнув сторожі "струнко" і віддав честь. Дівчата минули браму і відразу потрапили у Чорномармурову Залу. Там іще снувало чимало придворних, рабів та иншого люду, але дівчатам це було лише на руку, бо на них у цій метушні ніхто не звернув уваги. Далі вони минули Колонну Залу, а потім Залу Статуй, а тоді прочинили великі ковані двері й увійшли у Тронну Залу. Годі описати красу та пишноту палацу Тісрока, навіть те, що вони бачили мигцем у тьмяному світлі світильників.

Та ось дівчата опинилися у саду, який численними терасами простягався аж донизу. Минувши сад, вони увійшли до старого палацу. У палаці було доволі темно. Заплутані коридори лише подекуди освітлювали смолоскипи, закріплені на стінах. Лазараліна сповільнила ходу, аби зорієнтуватися, куди повертати: праворуч чи ліворуч.

— Хутчіш, хутчіш — прошепотіла Аравіса. Серце її шалено калатало у грудях, бо дівчину не полишав страх, що десь тут, ув одному із темних закутків, на неї може чекати батько.

— Зараз згадаю... — одізвалась Лазараліна. — Я не зовсім певна, як іти далі. Гадаю... нам треба повернути ліворуч. Так, здається, ліворуч. Як смішно!

Вони повернули ліворуч і опинилися у тьмяному коридорі. Далі сходи вели вниз.

— Усе гаразд, — мовила Лазараліна, — тепер я впевнена, що ми на правильному шляху. Я пам'ятаю ці сходи.

Проте раптом попереду замиготіло якесь світло. Далі з-за рогу, задкуючи і човгаючи, з'явилися дві темні чоловічі постаті. Вони тримали перед собою великі свічі. Ясна річ, назадгузь ходять лише перед особами королівської крови. Аравіса відчула, як Лазараліна ухопила її за руку, та так міцно, начеб її пальці звела судома або її охопив смертельний переляк. Аравіса здивувало, що Лазараліна дрижить як осиковий листок: вона ж розповідала, що тішиться прихильністю Тісрока. Та не було часу роздумувати чи щось з'ясовувати. Лазараліна підштовхнула її до сходів. Ступаючи на пальчиках й хапливо намацуючи стіну, дівчатка повернулись назад.

— Сюди, — прошепотіла Лазараліна. — Швиденько!

Дівчата прослизнули всередину і безгучно причинили за собою двері. Їх оточувала густа темрява. Аравіса чула уривчасте дихання Лазараліни і розуміла, що подруга так нажахана, що ледве не втратить тями.

— Нехай береже нас Таш, — гарячково прошепотіла Лазараліна. — Що нам робити, коли він зайде сюди? Де сховатись?

Під ногами у них був м'який килим. Дівчатка навпомацки зробили кілька кроків і наткнулись на диван.

— Туди, за диван, — ледь чутно видихнула Лазараліна. — О, хоч би він сюди не потикнувся.

Між диваном та стіною, завішаною куртинами, було трохи місця і дівчата заповзли туди. Лазараліна влаштувалася ліпше і сховалася цілком. Аравісі залишилось менше місця — її голова трохи виступала збоку. Якби до кімнати зайшов хтось зі свічкою чи ліхтарем і випадково обернувся у той бік, то міг би помітити хіба якусь невиразну темну пляму: дівчина, як пам'ятаєте, мала на собі чадру, а в ній годі було розпізнати чиєсь обличчя. Та Аравіса цього не знала і відчайдушно борсалась, намагаючись бодай трохи посунути Лазараліну. А Лазараліна, охоплена панічним жахом, думала лише про себе. Вона відштовхувала Аравісу і навіть кілька разів ущипнула її за литку. Врешті вони вгамувалися і занишкли, відсапуючись. Дівчаткам здавалося, що їхнє дихання чути аж на коридор.

— Ну як, нас не видко? — одними губами прошепотіла Аравіса.

— Га… гадаю, ні, — ледь чутно відповіла Лазараліна. От тільки мої нерви…

І тут по спині в обох поповзли мурашки: хтось відчиняв двері. Далі з'явилося світло. Аравіса не могла цілком сховатися, її голова стирчала збоку і дівчина все бачила.

Спершу назадгузь увійшли два раби (німі і глухі, слушно припустила Аравіса, бо лише такі могли прислуговувати на таємних радах). Вони внесли свічі і стали обабіч дивану, витягнувшись у струнку. для Аравіси усе складалося добре: зауважити її тепер стало важче, бо раб заступив її. А дівчина, натомість, через просвіт між його каблуками могла спостерігати за всім, що відбувалося у кімнаті. Потому у дверях з'явився літній гладкий пан із якоюсь чудернацькою шапкою на голові. Аравіса відразу упізнала Тісрока. Він із голови до ніг був обвішаний дорогоцінним камінням. Найменша з прикрас коштувала, мабуть, більше, аніж одіж та зброя усіх нарнійських вельмож. Шати цього присадкуватого опецька рясніли розмаїтими шлярками, фалдами, мереживами, ґудзиками. китицями і талісманами. Аравіса подумала, що нарнійська мода, зокрема чоловіча, їй подобається набагато більше. За ним до кімнати увійшов високий молодий чоловік У тюрбані, прикрашеному діямантами та павиним пір'ям. Збоку на поясі у нього висів ятаган, оздоблений слоновою кісткою. Молодик був дуже збуджений: його очі налились люттю і грізно поблискували у світлі свічок. Останнім зайшов старий висохлий горбань. Аравіса здригнулась, бо упізнала у ньому великого візира, свого нареченого, самого Агошту-тархана.

Усі троє зайшли до кімнати і двері зачинилися. Тісрок, задоволено крекнувши, опустився на диван. Молодик став перед ним на коліна, а великий візир спершу приклякнув, тоді опустився на лікті і розпластався долілиць, із носом запорпавшись у килим.

## Розділ 8. У палаці Тісрока

— О мій батьку, о світло очей моїх, — похмуро пробурмотів молодик, але тон, яким він проказав ці слова, свідчив, що Тісрок зовсім не був світлом його очей. — Живи вічно, о божественний, але ти вразив мене у саме серце. Якби ще на світанку, коли тільки виявилося, що корабель тих проклятущих варварів зник із пристані, ти дав мені найпрудкішу галеру, я напевно наздогнав би їх. Але ти переконав мене спершу перевірити, чи не подалися вони шукати ліпше місце для стоянки. Втрачено цілий день. А вони все далі… далі від моїх рук! Та брехуха, та… — і тут з його уст посипалася низка образливих слів, але ми їх не повторюватимемо. Звісно, молодик цей мав ім'я Рабадаш, а брехухою називав королеву Сюзан із Нарнії.

— Вгамуйся, о мій сину, — відказав Тісрок. — Від'їзд гостей зранив твоє серце, а зцілить його розважливість.

— Та ні ж бо, ні! Я хочу здобути її! — вигукнув принц. Я повинен її здобути. Я умру, якщо не здобуду її… цю брехуху, гордячку, цю невдячну зарозумілу кралю! Я згубив апетит і сон, бо весь світ затьмарила її краса. Я мушу наздогнати королеву варварів.

— Як сказав поет, — втрутився великий візир, піднімаючи з килима вимащене пилюкою обличчя, — юначу пристрасть вгамує мудрість старости.

Проте це зауваження ще більше розлютило принца:

— Собако, — скрикнув він, копнувши візира, — не смій повчати мене примовками! Цілий день я мусив вислуховувати всякі приповідки — маю їх доста!

Гадаю, що Аравіса анітрішки не пожаліла візира.

Тісрок, здавалося, на якусь хвилю поринув у задуму. Нарешті він спостеріг рух носака Рабадаша і незворушно проказав:

— Сину мій, зупинися. Не чини наруги над вельмишановним мудрим візирем. Діямант цінний навіть у купі сміття, а старість і досвід у найостаннішому із наших підданих. Тому вгамуйся і розкажи нам, чого ти хочеш.

— Я хочу, о мій батьку, — сказав Рабадаш, щоб ти негайно зібрав своє непереможне військо і вторгся у трикляту землю Нарнії, щоб спустошив її вогнем та мечем і прилучив її до своєї неозорої імперії, щоб скарав Верховного Короля і пролив кров його брата і сестри усіх, крім королеви Сюзан. Я хочу взяти її за жінку. Але спершу доведеться добряче її провчити.

— Зрозумій, о мій сину, — відповів Тісрок, — що одних слів замало, аби я міг розпочати війну супроти Нарнії.

— Якби ти не був моїм батьком, о вічний Тісроку, скрегочучи зубами, процідив принц, — Я вирішив би, що це слова боягуза.

— А якби ти не був моїм сином, о запальний Рабадаше, — відповів Тісрок, — то після того, що ти наважився сказати, я не дав би за твоє життя і ламаного шеляга.

Тісрок промовив ті страшні слова так, наче йому була зовсім байдужа доля рідного сина. В Аравіси аж кров застигла у жилах.

— Але чому, о мій батьку, — мовив принц уже з більшим пошанівком, — чому ми так довго вагаємося, замість того щоб негайно покарати Нарнію? Це все одно що повісити ледачого

раба чи віддати з'їждженого коня собакам! Нарнія — це ледве чверть території твоєї найменшої провінції. Якщо узяти зі собою тисячу воїв, за якихось два тижні від неї не зостанеться і сліду.

— Немає жодного сумніву, — сказав Тісрок, — що ті маленькі варварські країни, які вважають себе вільними, насправді ледачі, у них немає порядку, з них нема жодної користи. Це гнізда непокори і сваволі, ненависні богам і розумним правителям.

— То чому ми не підкоримо Нарнію? Чому вона досі вільна?

— Знай, о світлий принце, — знову підняв голову великий візир, — що коли твій високородний батько розпочинав своє славне нескінченне правління, земля Нарнії була вкрита кригою та снігом, бо нею володіла могутня чаклунка.

— Я добре це знаю, язикатий візире, — відповів принц.

— Проте мені також відомо, що чаклунки давно немає, сніг розтав, а крига скресла. Нарнія тепер — благодатна й родюча земля.

— А сталося це, о просвітлений принце, через могутні заклинання отих лиходіїв, які тепер називають себе королями та королевами Нарнії.

— Я схиляюся до думки, — відказав Рабадаш, — що це трапилося через зміни у рухові зірок та инші природні причини.

— Про все це, — мовив Тісрок, — нехай сперечаються вчені мужі. Але я ніколи не повірю, що тут обійшлося без магії. Перемогти таку могутню чаклунку… Яких іще несподіванок чекати на цій землі? Її-бо населяють духи в образах звірів, що

вміють розмовляти як люди, та розмаїті чудовиська — напів люди, напів тварини. Мені розповідали, що Верховного Короля Нарнії (хай покарають його боги) підтримує дух, страшний і могутній. Він являється в образі лева. Тому напад на Нарнію — справа темна. Я не бажаю щось починати, якщо не певний, що зможу дати собі з цим раду.

— Благословення на тобі, о Калормене, — знову підняв голову візир, — бо боги захотіли обдарувати твого правителя розважливістю та обачністю! Істинно кажеш, о велемудрий: Нарнія — вельми ласий шматок. Але поет сказав, що…

Краєм ока Агошта невідступно пас пантофлю Рабадаша. На слові "поет" принц утратив терпець і нетерпляче ворухнув носаком. Візир урвав напівслові.

— Так, вельми ласий, — повторив Тісрок своїм незворушним тоном. — Коли лиш згадаю, що Нарнія досі вільна, то світ мені немилий. Не маю спокою ні вдень, ні вночі.

— О мій батьку, — звернувся до нього Рабадаш, — а коли я підкажу тобі, як добратися до Нарнії і повернутися звідтам цілим, якщо удача нас зрадить?

— Якщо ти зможеш здійснити це, о Рабадаше, — мовив Тісрок, — то станеш першим між моїми синами.

— Слухай же, о батьку. Ось зараз, коли надворі темна ніч, я візьму дві сотні вершників і рушу через пустелю. Усі думатимуть, буцім ти нічого про це не знаєш. Зранку я вже буду під брамою Анварду — замку верхоландського короля Люна. Ми уклали з ними мир, вони не чекатимуть нападу, отож не встигнуть і оком зморгнути, як я візьму замок. З Анварду я рушу до Нарнії, а далі до Кеа-Перевелу. Верховного Короля там

зараз немає: коли я від'їжджав від них, він саме готував похід проти велетів на північному кордоні. Гадаю, що Кеа-Перевел чекатиме мене з відкритими воротьми, отож здобути його буде зовсім неважко. Я виявлю стриманість і не чинитиму розправи над мешканцями. От тільки дочекаюся, коли причалить "Перлина" з королевою Сюзан і схоплю пташку, щойно вона ступить на берег. Тоді перекину бранку через сідло і — гайда назад до Анварду.

— Чи не станеться так, о мій сину, — сказав Тісрок, що коли здобуватимеш наречену, хтось із вас, ти чи король Едмунд, заплатить життям?

— Нарнійців буде жменька, — відповів Рабадаш. — Я накажу своїм людям, щоб короля зв'язали. І хоча мені дуже хочеться побачити, якої барви його кров, та я опаную себе, аби не дати приводу для війни між тобою, о вічний, та Верховним Королем.

— А що коли "Перлина" прибуде в Кеа-Перевел раніше?

— Не думаю, що при таких вітрах вони встигнуть, о мій батьку.

— Й останнє, мій спритний сину, — промовив Тісрок, — ти розповів нам, як здобудеш жінку варварів, проте не пояснив, як це допоможе мені підкорити Нарнію.

— О мій батьку, а хіба мій план не знахідка для тебе? Немов гостра стріла, я з моїми вершниками прошию Анвард й уп'юся в Нарнію. Коли замок буде наш, ти сидітимеш біля самісіньких воріт Нарнії. Твій загін в Анварді потроху зростатиме, аж доки не стане грізною потугою.

— Що ж, це розумно і передбачливо. Але як повернутися назад цілим і неушкодженим, коли виправа не вдасться?

— Ти можеш заявити, що я діяв без твого відання, проти твоєї волі і без твого благословення, що мене захопила жага кохання і порив юности.

— А якщо Верховний Король вимагатиме, аби ми повернули жінку, його сестру?

— О мій батьку, він цього не зробить, будь певен. Хоча дівочі примхи й розладнали це весілля, Верховний Король Пітер — чоловік обачний. Він не важитиме своєю честю.

Гадаю, йому не байдужі відносини із Ташбаном. Зрештою, він напевно захоче побачити своїх небожів та їх синів на троні Калормену.

— Не бачити йому своїх небожів на троні, якщо я житиму вічно, а ти, без жодного сумніву, мені цього зичиш, крижаним тоном проказав Тісрок.

У кімнаті на хвильку запала ніякова мовчанка.

— О мій батьку, світло очей моїх, — заговорив далі принц, — ми напишемо листа ніби від імени королеви. У листі йтиметься про те, що вона любить мене і не бажає повертатися до Нарнії. Усі-бо знають, що жіноче серце м'яке, а настрої у них міняються швидше, ніж погода. Та навіть коли вони не повірять написаному, то однак не наважаться піти через це з війною на Ташбан.

— О мудрий візире, — звернувся Тісрок до горбаня, — просвіти нас. Що ти про це думаєш?

— О вічний Тісроку, — відповів Агошта, — я знаю, яка сильна батьківська любов. Мені не раз доводилося чути, що сини для своїх батьків дорожчі від діямантів. Чи можу я щось сказати про справу, яка може обернутися великою небезпекою для цього палкого юнака?

— Говори, — відповів Тісрок, — бо коли ухилятимешся від відповіді, то накажу відшмагати.

— Слухаю і підкоряюсь, — простогнав бідолаха. — Знай, о мудрий Тісроку, що ризик тут не такий великий, як здається на перший погляд. Боги не наділили варварів світлом обачности. Їхня поезія, на відміну від нашої, не містить розважливих повчань і глибоких афоризмів — у ній оспівується лише кохання і звитяга. Тому це безглуздя їм здаватиметься чимось шляхетним та гідним найвищого захоплення… ой!

На слові "безглуздя" візир знову скуштував пантофлі Рабадаша.

— Будь стриманим, о мій сину, — мовив Тісрок. — Тобі ж, о достойний візире, хай що робить принц, не належить зупиняти потік твого красномовства. Бо найбільша чеснота достойних — незворушно витримувати дрібні прикрощі.

— Слухаю і підкоряюсь, — пробелькотав візир, намагаючись відсунутися якомога далі від принца. — Кажу вам, що іще може удостоїтися їхнього прощення і навіть поваги, як не ця… е — е–е… відчайдушна спроба, до якої підштовхнуло кохання? Нарнійці не заподіють його світлості нічого поганого, якщо він потрапить до їхніх рук Але це ще не все: можливо, навіть коли принц і не запопаде королеву, його відвага і пристрасть здобудуть її прихильність.

— Добра думка, старий базіко, — сказав Рабадаш, — хоча й зродилася у твоїй почварній довбешці.

— Похвала господаря — світло очей моїх, — відповів Агошта. — О вічний Тісроку, я певен, що боги допоможуть його світлості здобути Анвард. А далі ми доберемося і до Нарнії.

Запала довга павза. У кімнаті стало так тихо, що дівчата затамували подих. Нарешті Тісрок озвався:

— Рушай, мій сину, — сказав він. — Рушай і дій, як сказав. Але не сподівайся від мене допомоги ні підтримки. Я не зможу помститися за тебе, якщо ти загинеш, не визволятиму, якщо варвари візьмуть тебе у полон. І пам'ятай: спіткає тебе успіх чи невдача — якщо проллєш хоч краплю нарнійської крови і через це спалахне війна, ти більше не дочекаєшся моєї прихильности, а місце твоє у Калормені займе молодший брат. Що ж, рушай. Дій швидко і навально. Хай тобі щастить. Нехай Таш, безжальний і незборимий, скеровує твій меч і твій спис.

— Слухаю і підкоряюсь! — вигукнув Рабадаш. Він прикляк перед батьком, поцілував його руки і вибіг із кімнати. В Аравіси уже затерпло все тіло, та, на її розчарування, Тісрок та Агошта ще залишались на своїх місцях.

— О візире, — проказав Тісрок, — чи певен ти, що ніхто не знає, про що ми тут утрьох радились?

— О мій пане, — відповів Агошта, — неможливо, аби хтось дізнався. Я запропонував, а ти мудро підтримав, щоб ми засідали у старому палаці, бо тут давно не проводяться жодні ради, отож жодна жива душа сюди не поткнеться.

— Так, — погодився Тісрок, — Якби хтось про це довідався, то жити б йому залишилося менше години. І ти, о мудрий візире, викинь із голови, що тут почув. Я теж забуду, що знаю про наміри принца. Він рушив без мого відома і згоди, я не знаю, куди він подався. Гаряча молодість не дослухається до мудрих порад. Ми з тобою страшенно здивуємося, коли довідаємось, що він уже в Анварді.

— Слухаю і підкоряюсь, — промовив Агошта.

– І не думай, що моє серце камінне, що посилаю свого первородного сина на вірну загибель. Звісно, це б тебе втішило, бо ти не любиш принца. Я бачу.

— О непогрішний Тісроку, — заворкотів візир, — коли ти поруч, мені не милий ні принц, ні моє власне життя, ні хліб, ні вода, ані сонячне проміння.

— Твої почуття високі і правильні, — сказав Тісрок. Мені теж усе це не подобається, бо що воно у порівнянні зі славою та силою мого трону? Якщо принцу усміхнеться доля, Анвард буде у наших руках, а там, можливо, й Нарнія. Коли його спіткає поразка… що ж, у мене є ще вісімнадцять синів, а Рабадаш… Рабадаш як перший син став небезпечним. Уже п'ять Тісроків померли передчасно, бо найстарші сини, світлі принци, втомилися чекати на батьківський трон. Ліпше нехай остудить свою кров у поході, а то сидітиме тут без діла і гарячкуватиме. А зараз, о солодкомовний візире, тягар батьківських турбот хилить мене до сну. Пришли до моєї опочивальні музик. Але заки сам укладешся в ліжко, порви помилування третьому кухарю. У мене болить живіт.

— Слухаю і підкоряюсь, промовив великий візир і назадгузь порачкував до дверей. На порозі він устав, зробив низький

уклін і вийшов. Тісрок ще якийсь час непорушно сидів на дивані, поринувши у свої думки. Аравіса подумала, чи не задрімав він бува. Та ось урешті-решт, крекчучи й сапаючи, він важко підвівся з дивана, подав рабам-свічконосцям знак рушати і вийшов за поріг. Двері за ним зачинилися й у кімнаті стало зовсім темно. Дівчата полегшено зітхнули.

## Розділ 9. Через пустелю

— Який жах! Щось несамовите! — заскімлила Лазараліна. — Ох, люба, я так перелякалась. Мене усю аж трусить. Ти тільки доторкнись.

— Ходімо, — сказала Аравіса, яку теж пробирала дрож. — Вони пішли у новий палац. Коли вийдемо звідси, нам більше нічого не загрожуватиме. Стільки часу втрачено… Проведи мене вниз, до пристані. Швидше.

— Люба, ну хіба так можна? — вигукнула Лазараліна. Я не здатна нічого робити… зараз. Ох, мої нерви! Ні, давай спершу полежимо трішки, а тоді підемо назад.

— Чому назад? — стрепенулась Аравіса.

— Ох, невже ти не розумієш? Чому ти така черства? — вимовила Лазараліна, зриваючись на плач.

Аравіса вирішила, що зараз не час на милосердя.

— Послухай мене, — твердо сказала вона, добряче при цьому струсонувши Лазараліну, — якщо я почую ще бодай слово про повернення… знаєш, що буде? Я вийду у коридор і закричу. Тоді нас обох схоплять. Ліпше негайно відведи мене до пристані!

— Але нас обох у… уб'ють! — пробелькотіла Лазараліна. — Хіба ти не чула, що сказав Тісрок (хай живе вічно!)?

— Чула. Хай ліпше мене уб'ють, аніж мають видати заміж за Агошту. Ходімо.

— Ох, ти не маєш серця, — простогнала Лазараліна. Я таке пережила…

Проте у неї не було иншого вибору, як робити те, що каже Аравіса. Лазараліна повела її по сходах униз, де вони уже побували, а тоді через ще один коридор до виходу з палацу. Врешті дівчата опинились у саду. Тераси його доходили до самого міського муру. Вгорі яскраво світив місяць. Правда, коли поспішаєш або надто схвильований, то не маєш змоги роздивитися навколо, навіть коли опиняєшся у дуже гарних місцинах. Ось чому коли Аравіса згодом намагалася відтворити у пам'яті той сад, то їй вдавалося виловити хіба якісь неясні уривки: рівненькі галявинки, тихеньке дзюркотіння водограїв та довгі тіні кипарисів.

Дівчата минули сад й опинилися під самим муром, що похмурою тінню нависав згори. Лазараліна так тремтіла, що ніяк не могла відсунути засувку хвіртки. Це зробила Аравіса. Хвіртка відчинилася і вони побачили ріку, що відбивала місячне світло, невеличку пристань і кілька прив'язаних човнів на ній.

— Прощавай, — мовила Аравіса. — Дякую тобі. Вибачай, коли я поводилася неґречно, Але замислись, чому я втекла.

— Ох, Аравісо, люба, — заговорила Лазараліна, — може, ти передумаєш? Ти бачила, якою великою людиною став Агошта!

— Велика людина! — повторила Аравіса. — Підлий раб, плазун, якого частують стусанами, а він тішиться, немовби який скарб набув. Сподівається врятувати власну шкуру і намовляє безсердечного Тісрока, аби той намислив смерть рідного сина. Тьху! Та я швидше вийду заміж за батькового кухарчука, аніж за таку почвару.

— Ох, Аравісо, Аравісо! Як ти можеш говорити такі страхітливі речі? І про Тісрока (хай живе вічно!)? Якщо він збирається так вчинити, значить, це правильно.

— Бувай, — сказала Аравіса. — А ось плаття твої мені сподобались. І будинок твій теж гарний. Я певна, що у тебе все буде гаразд... хоча мені таке життя не підходить. Прикрий за мною тихенько хвірточку.

Вона випручалася з обіймів подруги, сіла у човен, відштовхнулася від пристані і за якусь хвильку вже була на середині ріки. Угорі ясно світив місяць — води гойдали його відображення. Ніч дихала прохолодою і свіжістю. Аравіса добралась до протилежного берега. Десь неподалік пугукнула сова. "Як гарно!" — подумала дівчина. Аравіса виростала у селі, а в Ташбані завжди почувалася чужою. Якби її воля, вона не залишалась би там ні хвилини.

Аравіса ступила на берег. Тут панувала темрява, бо дерева заступали місяць. Проте дівчині вдалося відшукати той самий путівець, яким ішов Шаста. Аравіса рушила вперед, аж ось перед нею відкрилися піщані простори пустелі. Тут уже не було жодної стеблинки. Дівчина обернулася ліворуч (так само як Шаста) і побачила чорні обриси гробниць. Аравіса була не з боязких, проте у цю хвилину серце у неї здригнулося. А якщо там нікого немає? А якщо перевертні? Та ось вона випнула вперед груди (і трішки висунула кінчик язика від зусилля) і рушила у бік цвинтарища.

Уже підходячи до гробниць, вона побачила Бругу, Гвіну та конюха.

— Гаразд, можеш повернутися до своєї пані, — сказала йому Аравіса. Вона забула, що міські ворота відчиняться аж уранці. — Ось тобі гроші за твій труд.

— Слухаю і підкоряюсь, — відповів слуга і шпарко припустив у керунку міста. Підганяти його було зайве: він теж не міг визбутися страху перед упирями і всякою нечистю.

Аравіса на радощах розцілувала Гвіну та Бругу і поплескала їх по шиї, мов звичайних коней.

— А ось і Шаста! Хвала Леву! — вигукнув Бругу.

Аравіса озирнулась і побачила неподалік Шасту. Він побачив, що конюх пішов геть, і виліз зі своєї схованки.

— Що ж, — сказала Аравіса, — не гаймо часу.

І далі вона у кількох словах розповіла їм про наміри Рабадаша.

— От негідник! — вигукнув Бругу, струснувши гривою і тупнувши копитом. — Нападати у мирний час, не пославши виклику! Доведеться збити з нього пиху! Ми його випередимо.

— А встигнемо? — спитала Аравіса, вправно застрибнувши у сідло Гвіни. Шасті теж захотілося так хвацько осідлати коня.

– І-га-га, — заиржав Бругу. — Сідай, Шасто. Встигнемо, аякже!

— Рабадаш сказав, що виступить уночі, — повідомила Аравіса.

— Люди завжди так кажуть, — відповів Бругу. — Але хіба можна за одну хвилину напоїти й осідлати дві сотні коней, зібрати харчі на ціле військо та озброїти вершників? Гаразд, куди рушаємо? На Північ?

— Ні, — заперечив Шаста. — Я знаю, як ліпше. Ось, я тут накреслив. Поясню пізніше. Гей, коники, повернiться трішки ліворуч. Ага, дивіться… ось туди!

— І ще одне, — сказав наостанок Бругу. — Легенди розповідають про блискавичні рейди, коли коні цілий день мчать галопом. Та насправді це неможливо. Щоб зовсім не вибитись із сил, час від часу доведеться переходити на спокійну ходу. А їхати будемо риссю. Пам'ятайте: як тільки ми із Гвіною перейдемо на ходу, ви маєте спішитися і йти собі побіч. Гаразд. Ти готова, Гвіно? Рушаймо! В ім'я Нарнії та Півночі!

Спочатку все ішло чудово. Була глибока ніч, пісок вихолов і не обпікав ноги, як удень. Повітря дихало прохолодою і свіжістю. Пісок переливався під місячним сяйвом, як водна гладінь чи велика срібна таця. Довкруж панувала тиша, от хіба пісок шурхотів під копитами Бругу та Гвіни. Якби час від часу не доводилося злазити з коня і йти пішки, Шаста певно б заснув.

Здавалося, їхня мандрівка тривала вже багато годин. Та ось місяць сховався за хмару і мандрівці опинилися у суцільній темряві. А ще за якусь часину Шаста зауважив, що обриси голови та шиї Бругу стали чіткіші. Довкола простягалася безживна сіра рівнина. Шасту змагала втома, хлопець добряче

промерз, а губи його аж пошерхли від спраги. Скрипіла шкіряна упряж, побрязкували вудила та чути було, як копита пірнали у пухкий пісок: пух-пух-пух. На твердій дорозі підкови лунко цокали б: цок-цок-цок.

Нарешті, після нескінченної їзди, ген далеко правобіч, над овидом з'явилася довга вузька світло-сіра смужка. Вона поволі багряніла. Світало. Проте жодна пташина не привітала народження нового дня. Шаста вирішив зійти з коня і розім'яти ноги, бо геть замерз.

Та ось з'явилося сонце і все довкола вмить перемінилось. Пісок заграв жовтими лелітками, немовби у ньому хто розсипав діяманти. Лівобіч від Гвіни, Бругу, Шасти та Аравіси побігли довгі тіні. Ген попереду з'явилася двоверха гора Пайр. Шаста побачив, що вони трохи відхилилися від потрібного керунку. "Ліворуч, трішки ліворуч!" — гукнув хлопець. Мандрівці озирнулися: позаду бовванів Ташбан, проте його вже було ледве видно. Гробниці теж сховались за пагорбом, на якому стояло місто Тісрока. Усі відчули полегшення.

Проте за якийсь час їх знову охопив сумнів. Вони йшли вперед, а Ташбан не зникав з очей. Шаста перестав дивитися у той бік, бо складалося враження, що вони тупцюють на місці. Смалило сонце. Пісок мерехтів і мінився, а від цього боліли очі, але хлопець з усіх сил намагався тримати у полі зору гору Пайр, аби не збитися з дороги. А сонце припікало щораз дужче. Хлопець відчув це, коли спішився і ступив босоніж на пісок: немов із жерла печі, в лице йому шугнула тепла хвиля. Спека стала просто нестерпна. Коні черговий раз сповільнили ходу. Хлопець звільнився від стремен, опустив голу ступню на пісок — і зойкнув від болю.

— Бругу, вибачай, — сапнув він. — Я не можу йти. Пісок обпікає мені ноги.

— Ну звісно! — зітхнув кінь. — Я мав би про це подумати. Сиди вже. Нічого не вдієш.

— Тобі добре, — промовив Шаста до Аравіси, яка йшла поряд із Гвіною, — ти взута.

Аравіса промовчала. Вона трималася якось штивно. Гаразд, будемо сподіватись, що в неї так виходило ненавмисне, проте…

І знову рись-хода, рись-хода… Порипувала упряж, з коней і з дітей градом котився піт, пісок переливався і сліпив очі. Від утоми і спраги у дітей розболілися голови. І так миля за милею, без жодної зміни. Ташбан, здавалося, не віддалявся, а гори не ставали ближчими. Мандрівники вже думали, так буде завжди: брязь-брязь-брязь, рип-рип-рип, змішаний запах кінського і людського поту…

Щоб якось збавити час, вони згадали всі ігри, у які колись бавилися. Проте це не допомагало. Вони-бо з усіх сил намагалися відганяти від себе думки про охолоджений шербет у Ташбанському палаці, про чисту джерельну воду, яка із дзюркотінням пробивається крізь каміння, про холодне вистояне молоко, яке вже підійшла вершками, але ще не загусло… Проте що наполегливіше вони намагалися відволіктися, то нав'язливішими ставали ті думки.

Врешті на їх шляху трапилась якась переміна: з піску стриміла гостроверха скеля десь із п'ятдесят ярдів завдовжки та зо тридцять футів заввишки. Сонце підбилось уже височенько: біля підніжжя скелі залишалась вузесенька смужка тіні. Там вони й зупинилися на перепочинок Діти витягли із торб харчі і воду. Коням було незручно пити зі шкіряного бурдюка, але врешті-решт вони якось собі зарадили.

Ні води, ні їжі не вистачило, щоб угамувати спрагу і голод після такого важкого переходу, проте ніхто не ремствував. Коні вкрилися клаптями піни і важко відсапували. Дітей теж змагала втома.

Трішки перепочивши, мандрівники знову рушили в дорогу. І знову ті самі звуки, ті самі запахи, так само пекли очі. Та ось тіні перемістилися праворуч, видовжилися, наче мали сягнути східного краю виднокола. Сонце поволі хилилося до вечірнього пругу, а відтак і зовсім сховалося за обрієм. Але пісок і далі пашів жаром. Усі нетерпляче роззиралися, намагаючись відшукати ущелину, про яку говорив крук Жовтолап, але бачили перед собою лише нескінченну піщану рівнину. Вже звечоріло, на небі з'явилися зорі. Коні знеможено плелися, провалюючись копитами у сипкий пісок, а діти ритмічно гойдалися у сідлах. Усі були вкрай зморені. Раптом Шаста, у якого геть пересохло у роті, хрипко гукнув:

— Ось вона!

Цього разу жодної помилки бути не могло. Попереду, трохи праворуч від них, нарешті з'явилася ущелина з крутими камінними схилами. Коні занадто потомилися, щоби щось відповісти. Вони без жодного слова повернули у той бік і в'їхали в ущелину. Виявилося, що повітря там застояне, важке. Скрізь панувала пітьма, бо місячне сяйво не могло пробитися сюди поміж кам'яні виступи. Яр глибшав, а стрімкі стіни обабіч піднімалися щораз вище над головами мандрівників. Далі стали траплятися якісь колючі рослини, схожі на кактуси, і трава, така жорстка і тверда, що могла поранити руки. Невдовзі кінські копита зацокотіли об каміння. Ущелина виявилася доволі звивистою. За кожним поворотом усі спрагло роззиралися, сподіваючись знайти воду. Коні геть вибилися зі сил, вони ледве переставляли ноги. Бругу дибав попереду, а Гвіна плелася за ним. Вони важко сапали, часто спотикалися.

Їх уже брав відчай. Та несподівано перед ними з'явилася невеличка болотиста калюжка, зусібіч поросла м'якою соковитою травичкою. З калюжки витікав потічок, який розливався щораз ширше, аж перетворювався у річечку. Її береги вкривали густі кущі. Шаста, якого від утоми й спраги опанувала дрімота, у якусь хвилину здав собі справу, що Бругу зупинився біля води, та й він сам уже зісковзнув на землю. Тут жебонів невеликий водоспадик — він утворював маленьку заводь. Коні підійшли до водички і пили, пили, пили… "О-о-о", — вихопилося у Шасти. Він забрів аж по коліна і занурив голову. Мабуть, то була найліпша мить у його житті.

Хвилин за десять усі четверо повилазили на берег і взялись оглядати околиці. Діти захлюпались по самі вуха. Місяць підбився уже височенько і заглянув до ущелини. Береги річки вкривала м'яка трава, дерева і кущі, що простягалися аж до підніжжя скель. Усю долину сповню вали дивовижні пахощі. А з-поміж дерев долинув звук, якого Шасті ніколи раніше не доводилося чути — затьохкав соловей.

Усі так потомились, що не мали сили розмовляти. Їсти теж не хотілося. Коні не чекали, поки їх розсідлають, а відразу вляглися на траву. Аравіса і Шаста вклалися побіч.

За хвильку Гвіна обережно мовила:

— Лиш би не заснути. Нам потрібно випередити Рабадаша.

— Ні, — спроквола протягнув Бругу, — ми не будемо спати. От тільки трі-шки відпочинемо.

У Шасти промайнула думка, що треба піднятися з трави і щось зробити, инакше всі поснуть. Хлопець відчував, що зобов'язаний… Він уже приготувався встати і переконати

супутників рушати в дорогу. Ось, зараз, ще одна хвилинка… ще трішечки…

Що й казати: за якусь мить і коні, і діти провалилися у глибокий сон. Ясний місяць освітлював їх згори, а десь серед гілля невтомно щебетав соловейко.

Першою прокинулась Аравіса. Сонце вже піднялося високо над обрієм. Вони проспали! І тепер знову доведеться іти по палючій спеці.

— Це моя вина! — розсердившись сама на себе, вимовила дівчина і кинулася будити решту. — Хіба варто було сподіватися, що після такої важкої дороги коні не поснуть, навіть коли вони речисті? Та й хлопець не має досвіду тривалих переходів. А ось я мала би про це подумати.

Шаста, Гвіна та Бругу, розбуркані з глибокого сну, безтямно роззиралися довкола.

— Гей-го… іга-га, — проказав Бругу, — то я заснув зі сідлом, га? Більше ніколи так не вчиню. Дуже муляє…

— Та швидше, швидше, — квапила Аравіса. — Ми й так згайнували стільки часу. Досить ніжитись.

— Дай хоча б жмут трави кинути на зуб, — відказав Бругу.

— Гей, не можна баритися, — наполягала Аравіса.

— Що за поспіх? — стрепенувся Бругу. — Ми подолали пустелю!

— Так, але до Верхоландії ще далеко, — стояла на своєму дівчина. — І нам треба випередити Рабадаша.

— Ох, та він відстав від нас, мабуть, миль на десять, — не здавався Бругу. — Ми ішли найкоротшою дорогою. Твій приятель крук казав, що цей шлях найкоротший, так, Шасто?

— Він не казав, що так коротше, — відповів хлопець. Він говорив тільки, що так їхати ліпше, бо по дорозі є річка. Якщо оаза лежить на північ від Ташбану, то цілком можливо, що цей шлях навіть довший.

— Ну й нехай, — вперся Бругу, — але якщо я чогось не перехоплю, то не зможу рушити з місця. Шасто, зніми з мене вуздечку.

— Б-будь ласка, — дуже несміливо озвалась Гвіна, — я почуваюся так само, як Бругу, мені важко іти далі. Проте вершники, вдаючись до острогів та нагаїв, женуть нас уперед, коли, здається, ось-ось звалимося з ніг від утоми. І в нас раптом відкривається друге дихання, хіба не так? Я… я хочу сказати, що нам треба самим старатися іще більше, бо ми тепер вільні. Усе це задля Нарнії.

— Гадаю, шановна пані, що мені таки більше відомо про військові кампанії і рейди. Я знаю, скільки може витримати кінь, — із притиском заперечив Бругу.

Гвіна не відповіла нічого. Її легко було вразити. Але вона говорила слушно: якби Бругу зараз віз на собі тархана, той би ударив в остроги і Бругу мчав би іще не одну годину. У тім то й річ: коли ти стільки часу провів у неволі, коли увесь час працював під канчуком, то коли поруч нема погонича, виявляється, що самому не хочеться завдавати собі труду.

Довелося зачекати, доки Бругу втамує голод і спрагу, Гвіна і діти також поснідали. Коли вони врешті рушили, було вже близько одинадцятої. Та й тоді Бругу не взявся за розум: він ішов собі звільна, набагато повільніше, ніж напередодні. Тепер Гвіна, хоч мала менше сили, хоч теж дуже втомилася, ішла попереду і провадила всіх.

Улоговина, по якій несла свої брунатні холодні води ріка, поросла шовковою травичкою, пружним мохом та розмаїтими квітами, викликала у мандрівників бажання затриматись бодай на хвильку чи бодай сповільнити ходу, аби помилуватися цією красою.

## Розділ 10. Пустельник

Вони мандрували вже кілька годин. Та ось перед ними відкрилася широка долина: тут їхній потічок впадав у велику бурхливу ріку, що плила на схід. На протилежному березі виднілися пологі пагорби — вони нагадували морські хвилі. На тих пагорках розкинулася країна, що простягалася аж до Північних Гір. Праворуч у небо здіймалися стрімкі скелі. На деяких вершинах і досі лежав сніг. Ліворуч простягались узгір'я, порослі соснами, похмурі урвища, вузькі ущелини і — сині гори. Серед них годі було вирізнити двоверху гору Пайр. Поміж гірськими хребтами виднілася сідловина. Це й був перевал, що провадив з Верхоландії до Нарнії.

– Іга-га, Північ, зелена Північ! — радісно заиржав Бругу. Милі його серцю пагорби зеленіли і буяли свіжістю. Аравіса і Шаста, звиклі до скупих барв посушливого півдня, навіть уявити собі не могли чогось такого. Коли вони спустилися до місця, де зливались обидві річки, усі повеселіли.

Велика ріка, що брала свій початок у горах західного краю, була такою стрімкою і широкою, що ніхто б не зважився її переплисти. Мандрівці ще трохи пройшли вздовж берега, то піднімаючись догори, то спускаючись до самої води, і віднайшли брід. Великі буруни із шумом розбивалися об кінські ноги, вгорі кружляли крилаті бабки, а від води плинула свіжість і прохолода. Шаста відчував невимовне захоплення.

— Друзі мої, ми у Верхоландії! — гордо вигукнув Бругу, із плюскотом вибираючись на північний берег. — Гадаю, ріка, яку ми щойно перетнули, зветься В'юниця.

— Сподіваюся, ми вчасно, — пробурмотіла Гвіна.

Далі вони стали підніматися догори. Їм довелося добряче попетляти між крутими пагорбами. Ця країна нагадувала великий парк, бо не було тут ні доріг, ні будівель. Скрізь, тут і там, росли дерева — правда, годі було назвати це лісом. Та Шаста усе своє життя прожив на безлісій рівнині, отож ніколи не бачив такого розмаїття. Якби ви там опинилися, то напевно упізнали б дуби, буки, сріблясті берези, горобину і солодкі каштани, а хлопець не знав жодної з цих назв. Мандрівники ішли вперед, а перед ними у різні боки розсипалися сполохані зайці і лані.

— Це просто неймовірно! — вигукнула Аравіса.

Видобувшись на пагорок, Шаста озирнувся назад. Ташбан геть розчинився у далечіні, а довкруж панувала пустеля. Та ще ген-ген, до самого обрію, тягнулась вузька зелена смужка — ущелина, яка вивела їх до ріки.

— Гей! — раптом вигукнув хлопець. — А це що таке?

— Де, де? — озвався Бругу, рвучко обертаючись усім тілом. Гвіна й Аравіса також повернулися у той бік

— Ось, — показав рукою Шаста. — Щось як дим. Може, це пожежа?

— Піщана буря, гадаю, — мовив Бругу.

— Але вітру немає. Що могло її здійняти? — заперечила Аравіса.

— Ох! — вирвалось у Гвіна. — Погляньте! Там щось поблискує. Бачите? Шоломи… і зброя. І воно наближається… наближається сюди.

— О Таше! — вимовила Аравіса. — Це військо Рабадаша.

— Так, це вони, — підтвердила Гвіна. — Якраз цього я й боялась. Швидше! Ми мусимо випередити їх і добратися до Анварда першими.

Далі вона повернулася на Північ і вдарила в галоп. Бругу стріпнув головою і кинувся за нею.

— Давай, Бругу, давай! — прокричала Аравіса через плече.

Коні мчали з усіх сил. Тільки-но вони з розгону влітали на вершину пагорка, як унизу перед ними відкривалася ще одна долина, а далі знову підйом. І хоча вони більш-менш були певні, що рухаються у правильному напрямку, проте ніхто не знав, скільки ще до Анварда. На маківці другого пагорба Шаста знову озирнувся. Зараз на протилежному березі В'іюниці він побачив чорний в'юнкий потік, що звіддаля нагадував мурах. Нападники шукали броду.

— Вони вже на ріці! — скрикнув Шаста.

— Швидше! Швидше! — гукала Аравіса. — Можна взагалі не показуватися в Анварді, якщо не поспіємо. Галоп, Бругу, галоп! Згадай, що ти бойовий румак.

Шаста хотів підігнати Бругу, проте подумав: "Бідолаха і так старається з усіх сил", — і стримався. Справді, коні робили все, що могли, — принаймні, їм так здавалося, а це, усе-таки, не одне й те саме. Бругу наздогнав Гвіну і вони мчали поряд, аж земля у них двигтіла під ногами. Було видно, що Гвіну полишають сили.

І тут ззаду до них долинув якийсь звук Та це не був ні тупіт копит, ні брязкіт зброї, ні бойові вигуки калорменців, чого б можна було сподіватися у цій ситуації. Шаста впізнав відразу: рик, той самий рик, який він чув тієї місячної ночі, коли стрівся з Аравісою та Гвіною. Бругу також усе зрозумів. Очі у нього налились кров'ю, а вуха прищулились. І виявилося, що біг він не так уже й прудко... не на всю міць... не так, як би міг. Шаста відразу відчув зміну. Тепер вони справді летіли як на крилах. За кілька секунд Бругу залишив Гвіну далеко позаду.

"От тобі й маєш, — подумав Шаста. — Хто б сподівався?"

Він обернувся через плече. За ними гнав велетенський темно-рудий хижак, припадаючи усім тілом до землі наче кіт, що утікає від собаки. Відстань між ними стрімко скорочувалася.

Шаста знову глянув уперед і — не повірив своїм очам. На їхньому шляху раптом з'явилася зелена стіна до десяти футів заввишки. На воротях стояв високий старець у довгій, до п'ят,

сорочці барви осіннього листя. Він спирався на патерицю, а борода спадала йому аж до колін.

Шаста побачив це мигцем і знову озирнувся. Лев саме зібрався запопасти Гвіну. Він намагався ухопити її за ногу. З рота кобили виривались клапті піни, а в широко відкритих очах світився жах.

— Стій! — заволав Шаста, схиляючись до вуха Бругу. Треба повернути назад. Треба допомогти!

Пізніше Бругу стверджував, що не почув чи не зрозумів слів Шасти. Оскільки загалом він був правдивим конем, то нам доведеться йому повірити…

Шаста звільнився від стремен, ще якусь мить подумав і зістрибнув з коня на ходу. Хлопець упав на землю і вдарився так, що аж подих перехопило. Але не було коли прислухатися до болю: Шаста миттю схопився на ноги і кинувся до Аравіси. Хлопець ніколи не бував у такій халепі, тому не уявляв, що робити далі.

З гортані Гвіни вирвався страшний скрик (а це справді дуже страшно, коли кричать коні). Аравіса припала до шиї кобили і, здається, намагалася витягнути меча. На мить усі троє — Аравіса, Гвіна та лев — зависли над Шастою. Велетенський левисько став на задні лапи і штовхнув Аравісу. Шаста побачив його оголені кігті. Аравіса скрикнула і заточилася у сідлі. Лев пазурами протягнув по плечах дівчини. Шаста, не тямлячи себе від жаху, пішов просто на звіра. Він не мав жодної зброї, ані навіть палки чи каменя. Хлопець визвірився на лева і щосили крикнув, мов до собаки: "Марш! Марш!". Люта паща була вже за лікоть від Шасти… Й о диво:

лев на якусь мить зупинився, тоді перекинувся через спину, звівся на лапи і кинувся навтьоки.

Шаста не мав сумніву, що звір зараз повернеться, тому, не гаючи ні хвилини, повернувся і щодуху помчав до воріт у зеленій стіні, які встиг перед тим помітити. Гвіна, заплітаючи ногами, теж пройшла досередини. Аравіса іще якось трималася у сідлі, але спина її спливала кров'ю.

— Заходь, доню, заходь, — проказав старець, а тоді до Шасти: — Заходь, мій сину.

Брама зачинилася. Незнайомий рятівник уже допомагав Аравісі злізти з коня.

Вони опинилися у просторому круглому дворі, оточеному високою стіною із дерну. Посеред двору був ставок. На березі росло могутнє дерево — Шасті ніколи не доводилося бачити таких. Своєю величною кроною воно кидало тінь на весь ставок. Трохи далі примостилась маленька низька хатина, збудована з каменю, з потемнілою від часу солом'яною стріхою. Почулося мекання — на иншому кінці двору паслися кози.

— Чи… чи… Ви… — відсапував Шаста, — король Верхоландії Люн?

Старець заперечливо хитнув головою:

— Ні, — відповів він спокійно. — Я південний пустельник. Сину мій, не гай часу на запитання, а послухай моєї ради. Дівчина поранена, а коні загнані. Рабадаш зараз шукає броду через В'юницю. Якщо ти поквапишся, якщо не зупинятимешся зараз, то ще встигнеш донести вістку королеві Люну.

При цих словах у Шасти аж ноги підкосилися. Бідолаха відчував, що не має сили вийти звідси. Він подумав, що це жорстоко і несправедливо. Хлопець-бо не знав, що коли ти добре виконав завдання, то за нагороду править наступне — ще важче, ще складніше. Проте уголос він вимовив:

— Де король?

Пустельник повернувся і показав патерицею:

— Дивися, — мовив він. — Ось ще одні ворота, ось там, навпроти тих, якими ти увійшов сюди. Відчини їх і — вперед: через низини і пагорки, через поля і чагарі, через сушу та мочари. Я вмію заглядати у майбутнє і знаю, що ти знайдеш короля Люна, коли не звертатимеш зі шляху. Тож біжи, біжи, не зупиняйся.

Шаста хитнув головою, побіг до північних воріт і за мить зник за ними. Поки пустельник розмовляв із Шастою, він лівицею підтримував Аравісу. Коли хлопець зник за ворітьми, старець обіпер дівчину на своє рамено і завів до хатини. За якийсь час він знову вийшов на подвір'я.

— А тепер, друзі, — звернувся пустельник до коней, — ваша черга.

Не дочекавшись відповіді, бо потомлені коні не могли вимовити і словечка, він познімав з них вуздечки і сідла, а тоді старанно обтер із ніг до голови. Навіть конюх із королівських стаєнь не впорався би ліпше.

— Тепер забудьте усе і відпочивайте, — сказав він. — Ось вода, а ось трава. Пізніше я приготую вам гарячого пиття, але спершу подою кіз.

— Пане, — вимовила Гвіна, нарешті здобувшись на голос, — як тархіна? Вона житиме? Лев не убив її?

— Мені відомо багато про теперішнє і трохи про майбутнє, — відповів посміхаючись пустельник. — Проте я не знаю, хто з чоловіків чи з жінок а чи зі звірів у цьому світі доживе до заходу сонця. Та не втрачаймо надії. Гадаю, дівчина житиме не менше, ніж її ровесники.

Аравіса нарешті прийшла до тями. Вона лежала долілиць на чомусь дуже м'якенькому і зручному у прохолодній кімнатці. Дівчина спробувала перекинутись, але спину пронизав гострий біль. Аравіса одразу все згадала. Її зацікавило, з чого зроблено її ложе. (Пустельник намостив їй верескових галузок, а на них так гарно спиться. Дівчина ж ніколи не бачила верескових кущів ані не чула про цю рослину.)

Двері відчинилися й увійшов пустельних, тримаючи в одній руці великий дерев'яний корець. Він обережно поставив його на підлогу, підійшов до дівчини і запитав:

— Як ти, доню?

— Спина пече, — відповіла Аравіса. — А так — нічого.

Пустельник опустився на коліна, поклав руку на чоло дівчини і послухав, як б'ється живчик на скроні.

— Гарячки немає, — сказав він. — Ти одужуєш. Завтра зможеш уже встати з постелі. А зараз випий оце.

Він узяв корець і підніс їй до уст. Аравіса покуштувала і трохи скривилася. вона не звикла до козячого молока. Але їй

дуже хотілося пити, тому вона перебороло себе й осушила корець, І відразу їй стало набагато ліпше.

— Можеш поспати, якщо хочеш, — сказав пустельник Я промив і перев'язав тобі рани. Вони, мабуть, ще болять, але небезпеки немає. Так собі, подряпини. Той лев поводився доволі дивно: він міг одною лапою висмикнути тебе зі сідла і пошматувати на кавалки, натомість тільки подряпав спину, та й то неглибоко.

— Мені просто пощастило, — мовила Аравіса.

— Доню, — відповів їй пустельник, — я прожив на цьому світі сто й дев'ять літ, але ніколи не бачив чогось подібного на щастя. Я не можу пояснити того, що трапилося з тобою. Знай: якщо буде треба, у свій час нам це відкриється.

— Чи є новини про Рабадаша та його військо? — поспитала Аравіса.

— Гадаю, вони сюди не пройдуть, — сказав пустельник. — Мабуть, знайшли брід на східній стороні. А звідтам спробують пробитись до Анварду.

— Бідолашний Шаста! — зітхнула Аравіса. — Йому далеко іти? Він устигне?

— Будемо сподіватись, — відповів старець.

Аравіса прилягла на бік і спитала:

— Я довго спала? Здається, уже темно.

Пустельник подивився у віконце, що виходило на північ:

— Ні, ще день, — відповів він. — Але з-за Буревісниці виповзають хмари. О цій порі звідтам завжди насувається паволока. Уночі буде густий туман.

Зранку спина в Аравіси іще трішки нила, проте після снідання (а пустельник нагодував її вівсянкою зі сметанкою) дівчина почувалася цілком добре, отож старець дозволив їй устати з ліжка. Зайве й казати, що вона відразу подалася до коней, аби побалакати з ними. На ранок випогодилося і дворище нагадувало велику зелену чашу, по вінця залиту сонцем. Це місце дихало миром і спокоєм.

Гвіна одразу підбігла до Аравіси і ніжно плямкнула дівчину у щоку.

— А де Бругу? — поспитала Аравіса, коли вони розпитали одна одну, як самопочуття та як спалося.

— Отам, — носом показала Гвіна у протилежний кінець двору. — Може, ти підійдеш і порозмовляєш із ним? Бачу, з ним щось негаразд. Я не можу витягнути з нього і слова.

Вони рушили навпростець через двір і побачили Бругу. Він лежав, повернувшись до стіни, Звичайно, Бругу чув, як вони підходили, проте не повернув голови і не проронив ні слова.

— Доброго ранку, Бругу! — привіталась Аравіса. — Як ся маєш нині?

Кінь щось пробурмотів у відповідь, але ні Гвіна, ні Аравіса нічого не розчули.

— Пустельник каже, що Шаста, мабуть, устиг добратися до короля Люна, — вела далі Аравіса. — Здається, усі наші клопоти позаду. Бругу, скоро ми побачимо Нарнію!

— Я ніколи не побачу Нарнії, — глухо озвався Бругу.

— Бругу, любий, з тобою все гаразд? — стурбовано спитала Аравіса.

Бругу нарешті повернувся до них. Вигляд у нього був вельми похнюплений.

— Я повернуся до Калормену, — зітхнув Бругу.

— Що? — стенулась Аравіса. — Знову в неволю?!

— Так, — відповів кінь. — Це все, до чого я придатний. Як мені з'явитися поміж вільних коней Нарнії? Мені, що залишив кобилу, дівчину і хлопця на розтерзання леву, а сам пустився навтьоки, щоб урятувати власну шкуру!

— Ми теж утікали, — тихо сказала Гвіна.

— Шаста не втікав! — фуркнув Бругу. — Він побіг у правильному напрямку: назад. А мене пече сором. Я називав себе бойовим конем, вихвалявся, що брав участь у стількох битвах, і тут мене заткнув за пояс малий хлопчак… людська дитина, лошатко, яке ніколи не тримало в руках меча, ані не мало з кого брати приклад!

— Так, — кивнула головою Аравіса. — Я почуваюся так само. Шаста просто молодець. Бругу, я теж ставилася до нього зверхньо. Хлопець виявився хоробрішим за нас усіх. Та я

гадаю, що ліпше зостатись і перепросити його, аніж повертатись до Калормену.

— Добре тобі говорити, — не погоджувався Бругу. Ти не зганьбилася, як я. Для мене усе втрачено.

— Мій добрий коню, — мовив пустельник (м'яка зарошена травиця робила нечутними його босі кроки, тому його помітили лише коли він заговорив), — ти не втратив нічого, окрім свого марнолюбства. Так-так, брате. Не прищулюй вух і не тріпай гривою. Якщо справді відчуваєш сором за свою поведінку, як казав, то послухай доброї ради. Поміж бідолашними безмовними кіньми тобі здавалося, що ти великий герой. Звичайно, ти сміливіший і розумніший за них — це неважко. Але в Нарнії таких, як ти, багато, тому там ти будеш звичайним конем, одним із багатьох. Тобі просто належить це усвідомити — і все буде гаразд. А тепер, друзі, ходіть зі мною: на вас чекає щось смачненьке.

## Розділ 11. Несподіваний гість

Шаста вибіг за ворота і побачив перед собою пагорок, укритий травою та вереском. На маківці пагорка де-не-де росли дерева. Хлопець зараз ні про що не думав ані не знав, що робитиме далі. Він тільки біг, біг. Усе тіло гуло від утоми, У боці кололо, очі заливав піт, ноги заплiталися і він перечіпався через каміняччя.

Час від часу траплялися дерева або галявини, порослі папороттю. Сонце зайшло за хмари, але прохолодніше не стало. День був сірий, задушливий, скрізь роїлися хмари мошок. Комашня рясно обліпила спітніле лице хлопця, та він уже не відганяв їх, бо весь час біг уперед.

Раптом до Шасти долинув звук сурми, але зовсім не такий, як у Ташбані. Цей заклик був веселий і радісний: ті-ро-то-то-го! Хлопець вибіг на широку галявину — й опинився серед гурми людей.

У першу мить Шасті здалося, що там хмара народу, але далі він начислив чоловік п'ятнадцять-двадцять. Усі були вбрані у зелені мисливські строї. Деякі ще сиділи у сідлах, інші спішилися і стояли поряд зі своїми кіньми. Один мисливець посеред галяви притримував за стремено верхового румака, а инший — опасистий веселун із рум'янцями на круглих щоках — саме збирався його осідлати. В його очах іскрились пустотливі бісики. Уявіть собі, це був щонайсправжнісінький король!

Щойно він побачив Шасту, то забув, що збирався сідати на коня, й широко розвів руки, щоб обійняти хлопця. Обличчя короля променилося посмішкою, а з грудей, мов із глибокої діжки, вихопився радісний басистий вигук

— Коріне! Сину мій! Де твій кінь? І що за лахміття на тобі? Що…

— Ні, — відсапнув Шаста, хитнувши головою, — я не Корін, не принц. Я… я… знаю, що схожий на нього… бачив його високість у Ташбані… Вам від нього вітання.

Король уважно глянув на хлопця. Обличчя його при цьому виражало безмежний подив.

— Ви — к-король Люн? — усе ще сапаючи, вимовив Шаста. І не чекаючи відповіді, повів далі:

— Королю… негайно… до Анварду… зачиніть браму… ворог… Рабадаш і дві сотні вершників.

— Ти можеш довести це, хлопче? — запитав хтось із королівської свити.

— Я бачив їх на власні очі, — відповів Шаста. — Я бачив їх. І біг від самого Ташбану, щоб їх випередити.

— Біг? Від Ташбану? — перепитав той самий вельможа, ледь звівши брови.

— Коні… залишилися з пустельником, — сказав Шаста.

— Не ставте йому більше питань, Даріне, — втрутився король Люн. — Я бачу правду у його очах. Поспішаймо, панове. Дайте йому коня. Ти можеш їхати, хлопче?

Замість відповіді Шаста встромив ногу у стремено і вмить опинився на коні. За останні тижні йому стільки разів доводилося робити це із Бругу, що зараз він заввиграшки давав собі раду. Тепер Бругу не казав би, що хлопець залазить на коня як на копицю сіна.

Шаста аж зашарівся від задоволення, коли почув, як лорд Дарін сказав королю: "Хлопець осідлав коня як справжній верхівець, пане. Запевняю Вас, у його жилах тече шляхетська кров".

— Так, любий Даріне, якраз це і не йде мені з голови, вимовив король і знову затримав на хлопцеві пильний і спраглий погляд своїх глибоких сірих очей.

Не гаючи більше ні хвилини, вся компанія вдарила у галоп. Шаста чудово тримався у сідлі, проте його брав сумнів, що належить робити з віжками: він-бо ні разу не вдався до них, коли подорожував із Бругу. Краєм ока хлопець приглядався до

инших вершників (так, як ми часом поводимося у гостях, коли не певні, який ніж чи виделку треба взяти) і намагався так само тримати пальцями вузду. Шаста не наважувався правувати конем. Він дав йому волю, сподіваючись, що кінь сам поспіватиме за рештою. Та кінь цей був звичайний, не речистий, він швидко зрозумів, що у дивного вершника немає ні батога, ні острогів, тобто що він не поводиться як справжній господар. І Шаста невдовзі опинився у самому хвості.

Та навіть відставши від решти, хлопець чи не вперше, відколи прибув до Ташбану (як давно це було!), відчув спокій. Він устиг. Він зміг. Вітерець овівав його обличчя, даруючи приємну прохолоду, та й мошва о цій порі не докучала.

Хлопець підняв голову, аби подивитися, чи далеко ще до гір, та був вельми здивований, бо побачив не гірські вершини, а хіба якісь неясні сірі обриси. Шаста ніколи раніше не бував у горах, тому вирішив, що це, мабуть, хмара. "Вона опустилася дуже низько і я її бачу, — мовив він сам до себе. — Тут, на вершині пагорка, справді наче на небесах. Тепер я довідаюся, як виглядає хмара зісередини. От чудасія! Дива за дивами" А ген-ген удалині, лівобіч від Шасти, сідало сонце.

Тепер вершники виїхали путівець і припустили щодуху. Шаста зі своїм конем знову залишився у самому хвості. Коли дорога повертала — а це траплялося, бо тепер вона пролягала через ліс, — хлопець навіть на якийсь час губив своїх супутників з поля зору.

Далі вони пірнули у густий туман. Довкола зробилося тьмяно й сіро. Шаста навіть не думав, що всередині хмари може бути так холодно, вогко і темно. Сутінки згущувалися з кожною хвилиною.

Часом хтось, хто їхав на чолі колони, подавав сигнал сурмою, але до Шасти той звук долинав щораз тихше. Тепер хлопець не бачив нікого перед собою. Він думав, що ось-ось, за наступним поворотом, йому вдасться якщо не наздогнати, то принаймні побачити товариство. Проте коли він повертав, на шляху вже нікого не було. Кінь ішов як на прогулянці.

— Швидше, конику, швидше, — підганяв його Шаста. Звіддаля долинув ледь чутний звук сурми. Бругу завжди повторював, що вершник має триматися у сідлі, обхопивши ногами тулуб коня. Шаста гадав, що якби він пришпорив коня, то сталося б щось страшне. Але хлопець бачив, що йому доведеться це зробити.

— Слухай, коню, — втратив терпець Шаста, — будеш так плестися, то знаєш, що я зроблю? Добряче хвицну тебе п'ятами. Зрозумів?

Та кінь і вухом не повів на ту погрозу. Тоді Шаста вмостився міцніше у сідлі, стиснув коліна, зціпив зуби і з розмаху вдарив коня по боках.

Кінь смикнув з місця і побіг риссю, та метрів за сім знову перейшов на крок Це все, чого добився Шаста. Довкола запала цілковита темрява. Хлопцеві здалося, що він вловив відлуння мисливського ріжка. У тиші було чути лише, як із гілок зривалися краплі.

— Ну гаразд, хай там що, але кудись я таки доїду, — мовив Шаста сам до себе. — Тільки б не потрапити до рук Рабадаша та його людей.

Так вони й плелися неквапом. Шаста уже втратив відчуття часу. Він сердився на коня, його мучив голод.

Та ось він опинився на роздоріжжі. Шаста зупинився, вирішуючи, який зі шляхів провадить до Анварду, і тут ззаду долинув тупіт копит. Хлопець злякався. "Рабадаш!" — промайнуло у нього в голові. Шаста не знав, куди поїде Рабадаш. "Якщо я подамся туди, — промовив хлопець сам до себе, — він може вибрати иншу дорогу. Але якщо стоятиму отут каменем, то напевно потраплю до його рук". Шаста зліз з коня і потягнув його праворуч.

Тупіт швидко наближався. За якусь хвильку військо було вже на роздоріжжі. Шаста затамував подих, прислухаючись, який шлях вибере Рабадаш.

Хлопець добре чув фуркання коней, цокання копит на битому шляху, подзвін вудил і поплескування по шиях. Тоді долинув вигук: "Стій!"

— Слухайте всі! — проказав той самий голос. — Ми вже недалеко від замку. Пам'ятаєте, що я велів? Удосвіта ми будемо в Нарнії. Поводьтеся стримано. У цьому поході краплина нарнійської крови цінніша за бурдюк вашої. Кажу: у цьому поході. Боги ще пішлють нам щасливу годину і тоді від Кеа-Перевелу до Західної Пустелі не залишиться жодної живої душі. Та ми ще не в Нарнії. Тут, у Верхоландії, буде инакше. Коли доберемося до замку короля Люна, головне — діяти швидко. Покажіть їм, на що ви здатні. За годину замок має бути моїм. Уся здобич належить вам. Собі я не братиму нічого. Знищуйте усіх чоловіків, яких тільки стрінете, аж до немовлят, що народились учора. А жінок, золото, діяманти, зброю і вино діліть між собою як хочете. Та як зловлю когось при відступі — спалю живцем. В ім'я Таша, непоборного й безжального — вперед!

Знову затупотіли коні: військо рушало з місця. Шаста перевів подих: нападники пішли иншою дорогою.

Правда, хоча хлопець увесь час думав про двосотенне військо, та він не усвідомлював, що це означає: йому здавалося, що вершники надто довго долають цей відрізок шляху. Та ось тупотіння віддалилося, а за хвильку й зовсім стихло. Шасті знову стало чутно, як із гілок спадають краплі.

Тепер він знав дорогу до Анварду, але, ясна річ, не міг рушати услід за Рабадашем, бо це означало потрапити йому просто в руки. "Що мені, до лиха, робити?" — подумав Шаста. Хлопець осідлав коня і поїхав иншою дорогою. Він сподівався, що невдовзі на шляху трапиться якась хатина, де він зможе попросити притулку та харчів. Шаста також зважував, чи не варто повернутися назад, до пустельника, де залишилися його друзі, але не знав дороги.

"Урешті—решт, — сказав собі Шаста, — кудись ця дорога мене приведе".

Та все залежить від того, що під цим розуміти. І дорога справді кудись запровадила хлопця. Ліс робився щораз густіший, було дуже вогко і холодно. Пронизливий вітер силкувався розвіяти густу паволоку, проте її клубки лише перекочувалися з місця на місце. Якби Шаста раніше ходив у гори, то розумів би, що таке буває, коли піднятися дуже високо. Можливо, він уже був зовсім близько від перевалу. Але Шаста нічого не знав про гори.

— Певно, я зовсім безталанний, — мовив уголос Шаста. — Иншим нічого, а ось мені… Нарнійські вельможі втекли із Ташбану, а мене лишили. Аравіса, Бругу та Гвіна сидять собі у пустельника, а з вісткою. звісно, послали мене. Король Люн та його люди, напевно, вже добралися до замку, встигли зачинити ворота і приготувати Рабадашеві зустріч. А я знову сам.

Від утоми, від голоду (за цілий день він не мав ні ріски у роті) хлопцеві стало себе дуже шкода: по щоках покотилися сльози.

І тут Шаста почув якісь звуки. Очі його миттю висохли. Навкруг було темно, хоч в око стрель, хлопець нічого не міг розгледіти. До нього долинало чиєсь глибоке розмірене дихання. Шаста подумав, що там ховається якийсь великий звір. Але він ступав так тихо, так м'яко, що годі було розчути його кроки.

У голові Шасти промайнуло: тут, на Півночі, живуть велети. Він чув колись про них. Шасту охопив жах, але він прикусив губу і більше не плакав.

Хлопець іще хвильку вслухався у темряву. Було тихо. Шаста уже подумав, що йому тільки здалося. Але тут до нього знову долинув цей звук. Та ні, це не мариво: Шаста відчув на руці чийсь гарячий подих.

Якби у нього зараз був добрий кінь… чи радше якби Шаста вмів дати собі з ним раду… він би вдарив у галоп і геть, геть звідси. Але хлопець не знав, як підігнати коня: жеребець неспішно плівся по дорозі, а хтось ховався тут, поруч, дихав у спину. Врешті Шаста не витримав:

— Хто ти? — спитав він пошепки.

— Той, хто довго чекав, аби поговорити з тобою, — пролунав глибокий величний голос.

— Ти… ти велетень? — знову спитав Шаста.

— Можеш називати мене й так, — відповів голос, — хоча я не схожий на створіння, які ви звете велетами.

— Я нікого не бачу, — мовив Шаста, роззирнувшись довкола. І злякався ще більше. — А ти… а ти часом не привид? Ох, прошу… благаю, не чіпай мене. Я не зробив тобі нічого поганого! Ох, ну чому, чому зі мною весь час щось трапляється?

У цю мить він знову відчув, як в обличчя йому війнув теплий подих.

— Ось, — промовив голос, — хіба духи дихають? Розкажи, що тебе непокоїть.

Це дещо заспокоїло Шасту і він розповів, що ніколи не знав своїх справжніх батька та матері, а старий рибалка поводився з ним суворо. Далі хлопець розказав про свою втечу, про те, як його наздоганяли леви і як йому вдалося переплисти затоку, про небезпеки, що чигали на нього та його супутників у Ташбані, про те, що довелося провести ніч на цвинтарищі, а поруч увесь час вили шакали. Потім вони подолали пустелю. А коли геть вибились зі сил від спеки та спраги, їх наздогнав лев і поранив Аравісу. І що він дуже голодний, бо кілька днів не мав і ріски в роті.

— Я б не сказав, що ти нещасний, — промовив голос.

— А що, гадаєш, велике щастя здибати у дорозі левів? — спитав Шаста.

— Там був лише один лев, — відповів голос.

— Що ти таке кажеш? Я розповідав, що тоді, уночі, їх було щонайменше два, а…

— Там був один лев, але дуже прудкий.

— Звідки ти знаєш?

— Це був я.

Шаста завмер із відкритим ротом, мов громом уражений, а голос вів далі:

— Я той лев. Я змусив вас з Аравісою об'єднатись. Я той кіт, який зігрівав тебе уночі серед гробниць. Я лев, який відганяв від тебе шакалів увесь час, поки ти спав. Я лев, який на останній милі нагнав коней, аби ти встиг попередити короля Люна. Ти не пам'ятаєш, але це я підштовхнув до берега човна, у якому лежало немовля, що знемагало від спраги. А рибалка, якому не спалося тієї ночі, забрав тебе до свого дому.

— Виходить, це ти поранив Аравісу?

— Так, я.

— Але навіщо?

— Дитино, — мовив голос, — я розповів тобі твою історію, а не її. Я нікому не розповідаю чужих історій.

— Хто ти? — запитав Шаста.

— Я той, хто є, — пролунав глибокий низький голос, аж земля задвигтіла.

І вдруге, голосно, ясно і весело:

— Я той, хто є.

І втретє, зовсім тихо, немовби прошелестіло листя:

— Я той, хто є.

Шаста більше не відчував страху, не боявся, що той, із ким він розмовляє, дикий звір, який хоче його зжерти, чи привид. Натомість хлопця охопило якесь нове почуття — острах і радість водночас.

Тим часом імла поволі розсіювалась. Світало. Захопившись розмовою, Шаста нічого не помічав навколо себе. Та ось заспівали пташки. День вступав у свої права. Лівобіч зайнялася золота заграва й освітила все довкруж.

Хлопець вирішив, що зійшло сонце, й обернувся у той бік, але… побачив велетенського лева, більшого за коня. Та кінь зовсім не боявся, або, може, іще нічого не помітив. Від лева ширилася уроча ясність. Хтозна чи кому у світі доводилося бачити щось, що збуджувало такий трепет і захоплення водночас.

На щастя, Шаста все своє життя прожив далеко на Півдні, у Калормені, і тому не чув розповідей про страшного нарнійського демона, який прибирає лев'ячої подоби. Так само хлопець не знав правди про Аслана, Великого Лева, сина Володаря з-за моря, Короля над усіма верховними королями в Нарнії. Уздрівши перед собою ясний лик Лева, хлопець зісковзнув зі сідла на землю. Він не міг промовити і слова, зрештою, йому не хотілося нічого говорити, бо не було жодної у тім потреби.

Король над королями нахилився до Шасти. Хлопця оповили дивовижні пахощі, що струменіли від ясної лев'ячої гриви. Лев торкнувся язиком його чола. Шаста звів погляд і їхні очі зустрілись. Золотисте сяйво, що плинуло від Лева, піднеслось догори і… розтануло. Шаста залишився сам на зеленому пагорбі, тримаючи за вуздечку коня. Угорі голубіло небо, а навколо щебетали птахи.

## Розділ 12. Шаста в Нарнії

"Чи мені наснилося" — подумав Шаста. Але ні: просто перед собою у траві хлопець бачив глибокий відбиток великої лев'ячої лапи. У нього перехопило подих: що за могутній звір залишив такий глибочезний слід! Проте поки Шаста розглядав відбиток, відбулося щось дивовижне: у ямці заблискотіла вода. Ось вона закрила дно, добігла до країв, перехлюпнулась і — на очах у хлопця заплюскотів струмочок, пробіг по траві і полився вниз, у долину.

Шаста нахилився і пив, пив довгими спраглими ковтками, а тоді занурив лице, зачерпнув води у пригорщу і хлюпнув собі на голову. Холодна купіль повернула йому сили. Шаста звівся, струсив воду з вух, відкинув з чола мокре волосся і роззирнувся довкруж.

Настав ранок Шаста глянув правобіч — з-за лісу саме виглянуло сонце. Унизу зеленіла розлога долина. Подекуди росли дерева, а поміж ними, звиваючись вузенькою змійкою і поблискуючи на сонці, текла річечка. З иншого краю долини догори здіймалися скелясті пагорби. Хлопець намагався з'ясувати, де він зараз перебуває. Шаста озирнувся назад і побачив, що пагорб, на якому він стоїть, належить до великого гірського хребта.

— Зрозуміло, — промовив до себе хлопець. — Це гори між Верхоландією і Нарнією. Вчора я був на тому боці. А вночі пройшов через перевал. Яке щастя, що я не пропустив його у темряві!.. Та що я таке кажу! Нічого б зі мною не сталось, адже поруч ішов Він. І я в Нарнії!

Шаста повернувся, розсідлав коня і зняв з нього вузду.

— Але ж ти впертий, коню, — дорікнув він тварині.

Та кінь, не звернувши жодної уваги на слова Шасти, відійшов убік і взявся скубти траву. За час виправи у нього склалася не надто висока думка про хлопця як вершника.

— Ох, якби я міг їсти траву! — зітхнув Шаста. — До Анварду повертатись нема чого — він уже, мабуть, в облозі. Ліпше спуститись у долину і пошукати там якоїсь їжі.

Хлопець рушив додолу. Траву вкривала рясна роса і босі ноги Шасти швидко промерзли, та ось він дістався до узлісся. Хлопець помітив стежину, що вела в гущавину. Він зупинився, зважуючи, що робити далі. І в цю мить чийсь голос прогудів.

— Доброго ранку, сусіде.

Шаста рвучко озирнувся, прагнучи побачити того, хто це сказав. З-поміж дерев з'явилася якась фігурка — низенька, присадкувата, з темним вузьким писочком і — вкрита голками. Якщо це людина, то надто маленька, а якщо їжак, то дуже великий. Проте це таки був їжак.

— Доброго ранку, — відповів Шаста. — Але я не сусід. Я, власне кажучи, чужинець у цих краях.

— Оввa! — зацікавлено вимовив їжак.

— Я перейшов через гори… з Верхоландії, ось.

— А, з Верхоландії, — кивнув головою їжак — Неблизький світ. Ніколи там не бував.

— До вас уже, певно, донеслася вістка, що люті калорменці напали на Анвард? — поспитав Шаста.

— Що ти кажеш? — здивувався їжак — Подумай лишень: той Калормен десь на краю світу, геть за пісками, за пустелею. Це сотні або й тисячі миль звідси.

— Не так далеко, як ти думаєш, — відповів Шаста. Послухай, треба щось робити. Треба попередити Верховного короля!

— Напевно, можна було б щось зробити, — відказав їжак, — але, бачиш, уже ясний день, а це значить, що мені пора до ліжка. Доброго здоров'я, сусіде!

Ці слова були звернені до великого кролика, що саме вистромив голову з кущів. Їжак одразу розповів кроликові новини, які почув від Шасти. Кролик сказав, що це дуже важливо і що треба переказати иншим і що треба щось робити.

Розмова точилася далі. Щохвилини до неї долучались инші звірята і птахи, отож невдовзі гурт складали п'ять кроликів, білка, дві сороки, фавн на цапиних ніжках та мишка. Усі навперебій обговорювали почуте і погоджувалися з їжаком. Річ у тім, що відколи з Нарнії було вигнано злу чаклунку, а трон у Кеа-Перевелі посів Верховний Король Пітер, тут запанував мир і лісовий народ утратив пильність.

Та ось до гурту приєдналися іще двоє — червоний гном на прізвисько Дафл і плямистий олень з великими вологими очима. Олень мав такі тонкі і граційні ноги, що, здавалося, їх можна зламати двома пальцями.

— В ім'я Лева, — вигукнув гном, коли почув новину, — чого стовбичите тут без діла, чого язиками плещете? Ворог під Анвардом! Треба негайно звістити всіх у Кеа-Перевелі. Треба викликати звідти військо. Нарнія повинна прийти на допомогу королю Люну.

— Ох! — вигукнув їжак — Але Верховного короля зараз немає в замку. Він на півночі воює велетів. До речі, про велетів, сусідоньки, я пригадав собі, що…

— Хто передасть вістку? — перебив їжака гном. — Хто може бігати швидше за мене?

— Я, — озвався олень. — Що потрібно передати? Скільки калорменців?

— Дві сотні під орудою принца Рабадаша. І… — але олень уже метнувся геть. Він, здавалося, летів над землею, майже не торкаючись її ногами, і за мить його білий хвостик зник за деревами.

— Цікаво, куди він помчав, — зауважив кролик, — адже Верховного короля немає у Кеа-Перевелі.

— Він знайде королеву Люсі, — мовив гном. — А тоді… гей! Що коїться з хлопцем? Він аж позеленів! Здається, йому погано. Може, він умирає від голоду? Коли ти востаннє їв, юначе?

— Учора вранці, — ледь чутно вимовив Шаста.

— Тримайся! — гукнув гном і тут-таки підхопив хлопця куцими товстенькими ручками, бо той геть заточився. — Сусіди, чи ж вам не соромно? Ходім зі мною, парубче, ходімо снідати. Бо тут одні балачки.

І гном прудко поволік Шасту в ліс. Дафл увесь час мусив підтримувати хлопця, бо той від утоми й голоду ледве переставляв ноги. Шасті здалося, що ішли вони досить довго, та ось нарешті опинилися на невеличкій галявинці, а там стояла чепурна хатинка. Двері у ній були відчинені, з комина ішов дим. Вони ступили на поріг і Дафл гукнув.

— Гей, братики, у нас гість!

До Шасти долинули якісь пахощі. Він не знав, що це таке, бо йому ніколи не доводилося куштувати яєшні з шинкою та грибами, яка саме шкварчала на сковорідці.

— Пригни голову, парубче, — попередив Дафл, але Шаста уже буцнувся чолом об низенький одвірок.

— Так, — мовив гном, — сідай на долівку. Стіл для тебе трохи замалий, а стільці й поготів. Гаразд. Ось вівсянка… ось глечик з вершками, а ось ложка. Частуйся.

Не встиг Шаста розправитися з вівсянкою, як брати Дафла (а звали їх Роджін і Бріклтамб) уже подавали на стіл яєшню, кавник, гаряче молоко та грінки.

Усе це було для хлопця новим та незвичним, бо у Калормені таких страв не вживали. Він ніколи не бачив грінок і не знав, чим їх намащують, бо у Калормені не було масла — там

споживали хіба оливу. Та й сама хатина нічим не нагадувала підсліпувату, просяклу запахом риби халупу Аршиша або вкриті килимами, прикрашені колонами зали у Ташбанському палаці. Стеля тут була доволі низенька, усе всередині зроблене з дерева, на стіні висів годинник із зозулею, стіл накрито картатою біло-червоною скатертиною, на якій стояла ваза з польовими квітами, а на віконцях висіли короткі фіранки. Не так просто було Шасті користуватися начинням гномів — усіма цими крихітними горнятками, тарілочками, ножами та виделками. проте гноми їх справно наповнювали, приказуючи: "Будь ласка, ось масло", "Горнятко кави", "Ось гриби", "Хочеш, підсмажимо ще одне яйце?". Врешті всі наситились. Гноми кинули між собою жереб: мити начиння довелося Роджіну. Потім Дафл і Бріклтамб вивели Шасту на подвір'я, посадовили на призьбі, а самі сіли поряд. Усі вдоволено зітхнули. Гноми витягли люльки і запалили. Роса висохла на сонці, та легенький вітерець не давав розгулятися спеці.

— А тепер, друже, — звернувся до Шасти Дафл, — я покажу тобі нашу країну. Звідси видно майже всю південну частину Нарнії, і ми дуже тішимося, що з нашої хатини можна побачити таку широчінь. Лівобіч від тебе, он за тими пагорбами, прозирають Західні Гори. А отой пологий пагорок праворуч зветься Камінним Столом. А догори...

Проте у цю хвилину до його пояснень долучилося якесь сопіння. Після втомливої подорожі, після смачного ситного сніданку Шаста міцно заснув. Гноми помітили це і, намагаючись не розбудити хлопця, встали із призьби і навшпиньках рушили до хатки. Правда, вони так при цьому метушилися, перешіптуючись та цитькаючи одне на одного, що якби Шаста не був до краю зморений, то напевно б прокинувся.

Шаста проспав цілий день і прокинувся щойно перед вечерею. Усі ліжка у гном'ячій оселі, зрозуміло, були для нього замалі, Та гноми влаштували для гостя на підлозі чудове зручне ложе з вереску, і Шаста спав так міцно, що й снів жодних не бачив. Настав ранок. Гноми саме встигли поснідати разом із гостем, коли знадвору долинув якийсь звук

— Сурми! — вигукнули гноми і вибігли на подвір'я. Шаста теж подався за ними.

Сурми проспівали ще раз. Шасті уже доводилося чути могутній урочистий спів ташбанських горнів, веселий радісний заклик мисливського ріжка короля Люна, а звук, що видавали ці сурми, був прозорий, гострий та мужній. Він долинав зі сходу, з лісу, а невдовзі до нього долучився кінський тупіт. За хвильку з-поміж дерев з'явилися вершники.

Першим на гнідому коні їхав лорд Перидан. У руках він тримав велике знамено Нарнії — червоного лева на зеленому полі. Шаста впізнав його одразу. За ним їхали три вершники. На бойових румаках гарцювали король Едмунд та білява усміхнена панна. Панна була вдягнена у шолом та кольчугу, через плече у неї висів лук, а на боці сагайдак, повний стріл. ("Королева Люсі" — прошепотів Дафл.) Поруч із ними на поні їхав принц Корін. За ними просувалось їхнє військо. Частина вершників їхала на звичайних конях, а частина на речистих. За певних умов речисті коні погоджувалися носити на собі вершників, наприклад, коли Нарнія вирушала на війну. Далі йшли кентаври, суворі ведмеді, великі речисті пси. Завершували колону шість велетів. Це були добрі нарнійські велети. Шаста знав це, та все ж довго не міг зважитися глянути на когось із них: до певних речей доводиться звикати доволі довго.

Король і королева наблизились до хатини. Гноми низько вклонилися, а король Едмунд вигукнув:

— Так, друзі! Пора відпочити і підкріпитися! Вершники спішились, поскидали торби, загомоніли. Корін підбіг до Шасти, вхопив його за руки і вигукнув.

— Не може бути! І ти тут? Тобі вдалося добратися сюди? Дуже тішуся! А тепер ми з тобою гарно розважимось. От пощастило! Вчора зранку ми висадились у гавані Перевелу і зустріли оленя Шерві. Він попередив нас про напад на Анвард. Як гадаєш…

— Хто це, Ваша високосте? — спитав король Едмунд, зупинившись біля них.

— Хіба не бачите, сір? — усміхнувся Корін. — Це мій двійник: хлопець, якого ви прийняли за мене у Ташбані.

— Справді, твій двійник! — вигукнула королева Люсі. — Ви наче близнята. Диво та й годі!

— Ваша величносте, — звернувся Шаста до короля Едмунда, — я не зрадник, повірте. Звісно, я чув, про що ви говорили, але у мене навіть думки не було розповісти це вашим ворогам.

— Я знаю, хлопче, — відповів король Едмунд, поклавши свою руку на голову Шасти. — Та наступного разу не слухай того, що не призначено для твоїх вух, і все буде гаразд.

Навколо усі сновигали туди — сюди, жваво розмовляли і метушилися, отож Шаста на якусь хвильку згубив Коріна, Едмунда і Люсі. Але Корін без витівок не міг прожити і хвилини

— його скрізь було чути. До Шасти долинули слова короля Едмунда:

— Присягаюсь Лев'ячою Гривою, принце, це вже занадто! Ви невиправний! Вашого запалу вистачить для всього війська. Слово чести, я волів би мати під своєю орудою полк шершнів!

Шаста пропхався крізь натовп і побачив Едмунда. Король, виглядало, не на жарт розсердився. Корін стояв поруч і почувався трохи ніяково, а на землі, скривившись від болю, сидів гном. Два фавни допомагали йому зняти обладунки.

— Я маю при собі ліки, — сказала королева Люсі, вони б умить його зцілили. Але Верховний король суворо заборонив використовувати їх після бійок і наказав вдаватися до них тільки у разі великої потреби.

А трапилось ось що. Тільки-но Корін закінчив розмову із Шастою, як за лікоть його ущипнув гном, якого у війську звали Колючкою.

— Що таке, Колючко? — спитав Корін.

— Ваша королівська високосте, — мовив той, відводячи Коріна убік, — сьогодні ми минемо перевал і доберемось до замку Вашого батька. Але можливо, що увечері нам доведеться вступити у бій.

— Знаю, — відповів Корін. — Гм, чудово!

— Не думаю, — похитав головою Колючка. — Король Едмунд доручив мені пильнувати, щоб Ви не брали участи у битві. У Ваші роки цілком досить спостерігати за нею, аби чогось навчитися.

— Що за нісенітниці! — вибухнув Корін. — Звісно, я буду битися. Ось, навіть королева Люсі воюватиме разом із лучниками.

– Її королівська величність може діяти, як заманеться, — стояв на своєму Колючка, — але я відповідаю за Вашу безпеку. Отож або Ви дасте мені слово принца, що я увесь час бачитиму Вашого поні… що Ви не вириватиметеся уперед… аж доки я не відпущу Вас, або… це наказ його величности… мені доведеться прив'язати Вас до себе.

— Тільки спробуй! Як штовхну, то перекинешся, — засопів Корін.

— Хотів би я бачити, як Ваша високість це зробить, — незворушно промовив гном.

Для такого шибайголови як Корін цих слів вистачило, аби вступити у бійку. Він кинувся на Колючку. Супротивники бились на рівних: Корін мав довші руки і був вищий на зріст, а Колючка мав більше досвіду і витривалости. Проте йому не поталанило: він перечепився через камінчик і заорав носом. (Загалом не варто розпочинати бійку там, де під ногами повно камінців.) Гном спробував було підвестися, та відчув сильний біль у нозі. З'ясувалося, що він добряче забився і принаймні два тижні не здужає ні ходити, ні їздити верхи.

— Ваша високосте, що Ви сподіяли! — картав хлопця король Едмунд. — Перед самою битвою ми позбулися досвідченого воїна.

— Я займу його місце, сір, — випнув груди Корін.

— Аякже, — відказав Едмунд. — Звісно, ніхто не сумнівається у Вашій відвазі. Але що може вдіяти на полі бою хлопчисько? Хіба заважатиме.

У цей час короля хтось покликав і він відійшов убік Корін щиро перепросив гнома, а тоді підбіг до Шасти і прошепотів:

— Швиденько. Ось поні й обладунки гнома. Вдягай їх, поки ніхто не бачить.

— Для чого? — здивувався Шаста.

— Як це для чого? Ми з тобою зможемо взяти участь у бою. Хіба ти не хочеш?

— А… так, звичайно, — трохи розгублено відповів Шаста. Він зовсім не був готовий до такого ходу подій і відчув, як по спині у нього поповзли мурашки.

— Чудово, — задоволено потер руки Корін і допоміг Шасті. — Так, одягни кольчугу. Меч через плече. Ми будемо триматись позаду колони, тихенько, як мишки. А коли почнеться битва, на нас ніхто не зверне уваги.

## Розділ 13. Битва під Анвардом

Десь об одинадцятій ранку усі знову рушили в дорогу. Вони прямували на захід, минаючи лівобіч гори. Корін та Шаста прилаштувались у хвості колони, за велетами. Люсі, Едмунд та Перидан обговорювали плани майбутньої битви. У розпал розмови Люсі спитала:

— А де наш бешкетник-принц?

Едмунд махнув рукою:

— Тут його немає, хоч це добре.

Шаста оповів Корінові свої пригоди, розказав також, як кінь навчив його їздити верхи, і додав при цьому, що досі не знає, що робити з віжками. Корін пояснив, для чого вони служать, а ще розповів, як їм удалося втекти на вітрильнику із Ташбану.

— А де зараз королева Сюзан?

— У Кеа-Перевелі, — відповів Корін. — Але, знаєш, вона не така, як Люсі. Люсі геть як хлопчисько, а королева Сюзан завжди поважна і статечна. Вона не братиме участи у битві, хоча вміє влучно стріляти з лука.

Путівець вивів їх на вершину пагорба. Праворуч починалося стрімке урвище. Далі усі пробиралися вервечкою над самим краєм провалля. Шаста здригнувся, подумавши, що минулої ночі він ішов тією самою стежиною. "Але звісно, — осяяло його, — мене охороняв лев. Він увесь час ішов лівобіч і не давав мені наблизитись до краю урвища".

Далі стежина повернула ліворуч, на південь. Урвище залишилося збоку. По обидва боки від стежки розкинувся густий ліс. Доріжка вела військо вгору, до перевалу. Якби не дерева, що щільно громадилися обабіч їхнього шляху, то з такої височини, мабуть, можна було б побачити чудові краєвиди. Та поміж густих крон проглядали хіба верхівки скель, а над ними кружляли орли.

— Вони чують наближення битви, — мовив Корін, показуючи на птахів. — Знають, що буде чим поживитися.

Від цих слів Шасті замлоїло під грудьми.

Загін перетнув сідловину перевалу і спустився трохи нижче. Тут вони опинилися на відкритій галявині, а звідси Шаста зміг побачити усю Верхоландію, вкриту блакитною імлою. А ген-ген далеко прозирав жовтаво-сірий пружок пустелі — принаймні, Шасті так здалося. Та сонце вже хилилось до заходу, проміння било просто у вічі, тому годі було щось добре розгледіти.

Тут загін зупинився і перешикувався у лаву. Речисті звірі — леопарди, пантери, леви, — не зчиняючи зайвого галасу, перемістилися на лівий фланг. Шаста їх раніше не помічав. Велетів скерували на правий фланг. Та спершу вони зупинилися на хвильку, зняли щось із плечей і на мить нахилилися. Ось тоді Шаста побачив, що вони вдягали на ноги важкі ковані черевики, всіяні гострими шипами. Потому велетні закинули грубезні дрюки на плечі і погупали на бойові позиції. Лучники разом із королевою Люсі розташувались в ар'єргарді. Було чути, як дзвенить натягнена тятива: це воїни востаннє перевіряли луки. Вершники тим часом одягали на себе шоломи й підтягували попруги коням. Поблискували мечі, дзвеніли кольчуги. Розмови вщухли. Усі зосереджено готувалися до бою. "Ну ось, зараз почнеться", — подумав Шаста. І тут долинули якісь бойові вигуки та розмірені удари: гуп-гуп-гуп.

— Таран, — прошепотів Корін. — Вони вибивають ворота.

Принц виглядав зараз украй серйозно.

— Чому король Едмунд гається? — нетерпеливився він. — Я вже не можу чекати. Та й холодно як.

Шаста хитнув головою, намагаючись не подати вигляду, що таки злякався.

Сурми! Нарешті! Коні рвонули з місця і риссю кинулись уперед. Угорі на вітрі лопотіло знамено. За мить загін опинився на невисокому узвишші, з якого було добре видно невеличкий замок з багатьма баштoчками. Ворота замку зачинено, опущено ґрати. На жаль, навколо замку не було оборонного рова. Захисники зайняли позиції поміж зубцями муру — здалеку вони здавалися маленькими мурашками. Перед воротьми замку згромадилося кілька десятків калорменців: вони з усієї сили розгойдували велетенську колоду і гатили у браму. Головна частина війська Рабадаша уже спішилась, готуючись увірватися досередини, як тільки упадуть ворота. І тут Рабадаш побачив нарнійців, які мчали з гори. Та калорменці були дуже добрими воїнами. Шаста не помітив, коли вони встигли знову осідлати коней, а враже військо вже вишикувалося в лаву і рушило нарнійцям назустріч.

Супротивники галопом мчали один на одного. Відстань між лавами стрімко скорочувалась. Воїни вихопили мечі і піднесли щити. Губи ворушилися, проказуючи останні молитви, зуби стиснулися у скрайній напрузі. Шаста відчував страх, проте сказав собі: "Якщо ти злякаєшся зараз, то потім боятимешся усе життя. Тепер або ніколи!"

Та ось супротивники зійшлись і розпочався бій. Шаста не розумів, що діється, бо все довкола змішалося і потонуло у галасі. Звідусіль посипалися удари. Хтось вибив Шасті з рук меча. У цій веремії він випустив вуздечку і відчув, що падає, але в останню мить помітив, що у його бік летить спис. Хлопець нагнув голову, намагаючись ухилитись від удару, і — злетів з коня, а тоді…

Але годі переповідати враження Шасти: він узагалі мало тямив у воєнних справах. Аби збагнути, що там насправді відбувалося, ліпше перенестися за багато миль від поля бою — до пустельника. Пустельник саме сидів у тіні крислатого дерева на березі ставка і пильно вдивлявся у водну гладінь. Із ним були Бругу, Гвіна та Аравіса.

Річ у тім, що через плесо ставка пустельник міг бачити, що діється у світі, за стінами його зеленого скиту. У воді, немов у дзеркалі, відбивалися залюднені вулиці далеких міст, що лежали ген на південь від Ташбану. А ось до Червоної Гавані на Сьомому Острові прибув корабель, а ось у Західному лісі, що між Ліхтарною Пущею та Телмарам, на мандрівця напали грабіжники, а ось дикий звір сховався у засідці, чатуючи на здобич. Пустельник ні на мить не відходив від ставка, бо знав, що у цей день вирішується доля Верхоландії. Аравіса, Гвіна та Бругу теж не спускали очей з води. Їм було цікаво спостерігати за чарівним плесом, бо у ньому, замість неба і дерева, під яким вони сиділи, пропливали якісь зображення. Але роздивитися докладніше друзі не могли, бо зображення увесь час змінювалися. А ось пустельник умів їх читати й описував друзям, що йому вдалося побачити. Перед початком бою пустельник говорив:

— Бачу орлів, двох… ні, трьох. Вони ширяють над ущелиною, що біля гори Буревісниці. З ними найстарший над усіма орлами. Вони чують запах битви. Ось вони кружляють над Анвардом… зараз відхилилися трішки на схід… а тепер сховалися за Буревісницею. Ага… зрозуміло: Рабадаш і його люди звалили величезне дерево, пообрубували гілки і тягнуть до замку. Таран. Вони вибиватимуть ворота. Вчорашня невдача чогось їх таки навчила. І все ж, якби Рабадаш мав голову на плечах, то наказав би своїм людям зробити драбини для штурму. Але це довго, а він надто нетерплячий. Дурень! Найліпше було б йому повернути своїх людей назад, до

Ташбану: він-бо розраховував на швидкість і раптовість, а його нічний напад зазнав невдачі… Вони підтягнули таран під браму. Лучники короля Люна обстрілюють їх із мурів. П'ять калорменців упали. Решта підняли догори щити. Рабадаш віддає наказ штурмувати замок. З ним його найдовіреніші вельможі, люті шаленці-тархани зі східних провінцій. Бачу їхні обличчя. Там Корадин із замку Тормунт, а ось Азруг, Члемеш та Ільгамуг-кривогубий, а ще високий тархан із червоною бородою…

— Присягаюсь Гривою, це мій колишній пан Анрадин! — вигукнув Бругу.

— Чш-ш-ш — цитьнула на нього Аравіса.

— Вони пустили у хід таран. Ох і грюкіт там, мабуть! Удар за ударом — звичайно, ворота довго не витримають. Заждіть! Над Буревісницею щось наполохало птахів. Егей, та там ціле військо! Гм… не розберу… Так-так, бачу. Хмара вершників. Якби вітер розгорнув полотнище… Цікаво, хто це? О, вони вже вийшли на кряж. Ага! Знамено. Це Нарнія, Нарнія! Червоний лев на прапорі. Вони мчать додолу. Я розгледів короля Едмунда. А з лучниками жінка. Ох!

— Що таке? — пошепки спитала Гвіна.

— Коти залишили лівий фланг.

— Коти? — перепитала Аравіса.

— Леопарди, леви, пантери, — нетерпляче пояснив пустельник. — Бачу, бачу. Вони пішли в обхід, щоб добратись до калорменських коней. Калорменці таранять ворота, а коней зоставили збоку. Добре! Коні втікають. Але Рабадаш устиг

розвернути свій загін: сотня вершників рушила назустріч нарнійцям. Супротивників розділяє лишень сто ярдів… п'ятдесят… Бачу короля Едмунда… і лорда Перидана. Оввa! Серед нарнійців двоє дітлахів. Чому король дозволив їм іти у бій? Десять ярдів… Розпочалося. На правому фланзі велети… вони творять чудеса… але один упав… мабуть, його поцілили в око. Посередині метушня. Мені ліпше видно лівий фланг. Знову ті два хлопці. Хай живе Лев! Це принц Корін. А другий схожий на нього наче дві краплі води. Шаста! Корін б'ється як справжній воїн. Щойно поборов калорменця. А зараз видно, що діється у центрі. Рабадаш та Едмунд зійшлися дуже близько, але у тисняві не можуть пробитися одне до одного…

— Що зі Шастою? — спитала Аравіса.

— Ох і дурник! — простогнав пустельник. — Хоробрий малий, але зовсім не вміє битися. Не знає, для чого служить щит. Не бачить, що ворог збоку. Якби він мав бодай найменше поняття, як поводитися з мечем… Ага, врешті згадав про нього. Але вимахує ним, ніби палицею… і мало не зніс голову своєму поні! Ну де ж так можна? Ох, йому вибили з рук зброю. Хто послав цю дитину у бій? Він і п'ять хвилин не протримається. Пригнись, дурненький… ох, упав.

— Живий? — видихнули усі троє.

— Хіба я знаю? — відповів пустельник. — Коти добре попрацювали: розігнали усіх коней. Калорменцям не втекти. Зараз коти повертаються на середину поля… вони напали на тих, що таранять ворота. Калорменці розбігаються… таран покотився. Добре, дуже добре! А тепер анвардці відчиняють ворота: мабуть, спробують відкинути ворога від стін замку. Бачу, виїхали троє. Посередині король Люн, а обабіч нього — брати Дар і Дарін. За ними — Трен, Шер та Кол зі своїм братом Коліном. Їх десять… двадцять… тридцять уже вийшло за

браму. Калорменці пішли на них. Король Едмунд б'ється як герой. Щойно переміг Корадина. Калорменці кидають зброю і тікають у ліс. А решту оточено. Велети підоспіли з правого флангу і зімкнули кільце… коти підійшли ліворуч, а король Люн з тилу. Калорменців жменька, вони згромадилися у коло спина до спини і чинять завзятий опір. Твій тархан падає, Бругу. А зараз у герці зійшлися Люн та Азруг. Здається, Люн переважає супротивника… так, добрий удар… кінець, король переміг. Азруг упав. Король Едмунд похитнувся… ні, піднявся. Він вступив у поєдинок із Рабадашем… ось, вони б'ються під замковими ворітьми. Кілька калорменців здалися. Дарін побив Ільгамута. Не бачу, що трапилось із Рабадашем. Гадаю, король дав собі з ним раду. Мабуть, лежить десь під стіною. Не можу добре роздивитися. Король Едмунд зараз б'ється із Члемешем. Члемеш склав зброю. Битва скінчилася. Калорменці розбиті ущент.

А що трапилось із Шастою? Коли хлопець упав з коня, то подумав, що настав його кінець. Але коні, навіть у розпал битви, все-таки дивляться під ноги і не наступають на людей. Спершу Шаста дуже злякався, та хвилин через десять коні розступилися і відійшли від того місця, де він лежав. Гамір битви пересунувся вбік, а невдовзі й геть затих. Хлопець зіп'явся на ліктях і роззирнувся довкола. І хоча Шаста був нетямкий у ратній справі, він швидко зорієнтувався, що верхоландці та нарнійці перемогли. Ворота замку були відчинені навстіж, а король Люн та король Едмунд вітали одне одного потиском руки над покинутим тараном. Збоку хлопець побачив жменьку полонених калорменців. Звідусіль долинав збуджений веселий гомін. Та в одну мить усі вибухнули шаленим реготом.

Шаста звівся із землі, ледве випроставши заклякле тіло, і побіг на гамір, аби побачити, що там діється. Перед його очима постало небувале видовисько. От халепа! Рабадаш зачепився

за фортечний мур і бовтався над землею, відчайдушно дригаючи ногами. Кольчуга піднялася догори — вона сильно стиснула його під грудьми і налізла на обличчя аж по сам ніс. Виглядало це так, наче Рабадаш силкувався влізти у тісну сорочину, а його зненацька за цим застали. Як згодом з'ясувалося (будьте певні, історію цю згодом на всі лади переповідали до пізнього вечора), ще на початку битви один із велетів з усієї сили загилив Рабадаша своїм грізним чоботиськом. Рабадашеві в останню мить удалося ухилитися від страшного удару, але велет таки черкнув ногою по його спині: один із гострих шипів, що ними, як пам'ятаєте, були всіяні чоботи велетів, розірвав Рабадашеві кольчугу (нам з вами теж не раз траплялося порвати сорочку, правда ж?). Потім Рабадаш зіткнувся біля воріт з Едмундом і вступив із ним у поєдинок. Едмунд швидко відтіснив нападника до стіни. Калорменець вистрибнув на підмурівок й опинився у дуже вигідній позиції. На Едмунда посипався град ударів. І хоча Рабадаш здобув перевагу, бо згори міг легко дістати Едмунда мечем, та сам він став чудовою мішенню для нарнійських стріл. За якусь хвильку Рабадаш уже шукав рятунку і намагався спуститися на землю. Він набундючився і вигукнув грізно: "Блискавиця Таша на вас!". Але під стіною ще тривали сутички і зерню не було де впасти. Рабадаш, шукаючи, куди б стрибнути, повернувся і — розірвана кольчуга, що теліпалася у нього за спиною, зачепилася за гак, який стирчав у стіні. Колись, сто чи більше років тому, на цьому гакові було ще кільце, до якого прив'язували коней. Рабадаш метлявся на ньому, немов ганчірка, яку випрали і вивісили сушити. Усі аж заходилися від реготу, бачачи це.

— Зніми мене звідси, Едмунде, — загув Рабадаш, — зніми і виклич на герць — як король, як чоловік, урешті-решт. Якщо тобі бракує відваги, то ліпше вбий мене відразу.

— Напевно… — почав було Едмунд, але король Люн його перебив.

— Дозвольте, Ваша величносте, — звернувся король Люн до Едмунда, — дозвольте я скажу.

Тоді повернувся до Рабадаша і мовив:

— Ваша королівська високосте, якби Ви кинули виклик тиждень тому — запевняю, не знайшлось би нікого у володінні короля Едмунда, від Верховного короля до найменшої речистої мишки, хто б його відкинув. Але Ви підступно, без будь-якого виклику чи попередження, напали на наш замок Анвард. Це вчинок не лицаря, а радше татя і зрадника. Такі у нас вартують хіба доброго батога, а не лицарського поєдинку. Зніміть його звідтам, зв'яжіть і візьміть під варту, поки вирішимо, як із ним бути.

У Рабадаша забрали меча і повели до замку. Принц аж пінився від безсилля й люті, погрожував усім страшними карами, та наприкінці в очах у нього з'явилися сльози. Він радше прийняв би тортури, аніж цей регіт. Рабадаш понад усе у світі боявся виглядати смішним — він-бо звик, що у Ташбані усі його боялися.

У цій хвилині до Шасти підбіг Корін, схопив його за руку і потягнув до короля Люна:

— Це він, батьку, це він! — вигукнув Корін.

— Ага, ось і ти, голубе, — суворо вимовив король. — Замість того щоб послухатись батька, ти поліз у бій. А я місця собі не знаходжу від хвилювання! Тобі ще з лозиною ганяти, а не воювати.

Проте усі, і Корін теж, бачили, що король пишається хлопцем.

— Не сваріть його, Ваша величносте, — мовив лорд Дарін. — Принц не був би Вашим сином, якби повівся инакше. Ваша Величносте, Вас би більше засмутило, якби він сховався у кущах.

— Гаразд, гаразд, — пробурмотів король, — прощаю. А зараз…

Те, що сталося далі, вразило Шасту чи не найбільше, бо такого ще з ним ще не було: король Люн, могутній мужній король Люн схопив хлопця у палкі обійми й розцілував ув обидві щоки. А тоді промовив:

— Станьте, хлопці, разом і хай усі вас побачать. Підніміть голови. Шановні, погляньте на них. Чи залишилися у когось хоч якісь сумніви?

Шаста ніяк не міг уторопати, чого це усі так пильно розглядають його та Коріна і чому зчинився такий гамір.

## Розділ 14. Як Бругу став мудрим

А тепер нам варто повернутись до Аравіси та коней. Пустельник, пильно вдивляючись у водну гладінь, повідомив, що Шаста цілий і неушкоджений, бо бачив, що хлопець піднявся із землі, а король Люн гаряче його привітав. Проте плесо чарівного ставка не передавало звуків, а лише зображення, тому коли бій закінчився і всі стали навперебій ділитися враженнями, спостерігати далі не вартувало.

Наступного ранку, коли пустельник ще був у хатині, друзі вирішували, що їм тепер робити.

— Гадаю, досить тут висиджуватися, — сказала Гвіна. Пустельник, звичайно, напрочуд гостинний чоловік, я дуже йому вдячна. Але ще кілька днів — і на таких харчах, без жодного вишколу, я стану геть як випещений поні. Нам треба в Нарнію.

— Тільки не сьогодні, шановна пані, — заперечив Бругу. — Я б так не поспішав. Може, завтра чи позавтру? Як гадаєте?

— Спершу нам треба знайти Шасту і попрощатись із ним… і… і перепросити, — стиха мовила Аравіса.

— Ясна річ! — палко підтримав дівчину Бругу. — Саме це я хотів сказати.

— Так, так, звісно, — погодилася Гвіна. — Думаю, він в Анварді. Ми розшукаємо його там і попрощаємось. Це по дорозі. Що ж, рушаймо. Врешті-решт, мені здавалося, що мета нашої подорожі — Нарнія.

— Гадаю, що так, — поволі проказала Аравіса. Вона почувалася трохи розгублено і самотньо, бо не знала, що чекає її на нарнійській землі.

— Звісно, звісно, — погодився Бругу, — але для чого поспішати? Знаєте, що я маю на увазі?

— Ні, не знаю, — відказала Гвіна. — Чому ти зволікаєш?

— М-м-м, іга-га, — пробурмотів Бругу. — Гм, бачите… це важлива подія ми повертаємось до рідної країни… а там инше

життя… найліпше з можливих… і так важливо справити гарне враження… а ми так виглядаємо…

Гвіна зайшлася реготом, так, як це тільки вміють коні:

— Це через хвіст, Бругу? Тепер я все розумію. Ти хочеш відсидітись тут, доки він відросте! Але ми не знаємо, як виглядають коні у Нарнії, не знаємо, які у них хвости. Далебі, Бругу, ти марнославний, немов тархіна з Ташбану.

— Бругу, ну хіба це має значення? — сказала Аравіса.

— Присягаюсь Лев'ячою Гривою, тархіно, має, — обурився Бругу. — Я вмію шануватися, бо знаю, що таке коняча гідність. От і все.

— Бругу, — озвалась Аравіса, — я давно хотіла тебе спитати: чому ти присягаєшся Левом або Лев'ячою Гривою? Мені здавалося, ти ненавидиш левів.

— Аякже, — погодився Бругу. — Проте, коли я говорю про Лева, то маю на увазі Аслана, великого визволителя Нарнії. Він прогнав чаклунку і повернув весну. Усі нарнійці присягаються його ім'ям.

— Але ж він лев?

— Ні, ні, звісно, ні, — не надто впевнено пробурмотів кінь.

— Послухай, всі історії про нього, які я чула у Ташбані, стверджують, що він лев, — сказала у відповідь Аравіса. Зрештою, якщо це не так, то чому ти називаєш його левом?

— Ну, у твоєму віці це важко збагнути, — форкнув Бругу. — Я також покинув Нарнію ще маленьким лошам і сам до пуття всього не розумію.

(Коли Бругу говорив це, він був обернений спиною до зеленої стіни, а Гвіна й Аравіса стояли навпроти нього. Бругу так захопився розповіддю, що закрив очі і без зупинки провадив далі тоном бувалого в бувальцях, тому не бачив, як витяглися обличчя його друзів. Бо за спиною Бругу саме з'явився велетенський лев. Він вистрибнув на зелену стіну і зробив по ній кілька кроків, вправно тримаючи рівновагу. Лев був такий яскравий, такий великий, такий гарний — нікому з них не доводилося бачити чогось подібного. Гвіна й Аравіса дивилися на лева — і їх проймав трепет. Та ось звір безгучно зістрибнув на подвір'я й обернувся до Бругу. Гвіна з Аравісою стояли мов укопані і не могли вичавити зі себе ані звуку, немовби їх вуста раптово скував мороз.)

— Ясна річ, — він далі Бругу, не бачачи нічого довкола, — коли говорять, що він лев, то мають на увазі, що він сильний як лев, або лютий як лев — до ворогів, звісно. Ну, щось таке. Навіть така маленька дівчинка як ти, Аравіса, має розуміти, що це цілковита нісенітниця — думати, що він справжній лев. Це навіть непоштиво стосовно до нього. Бо якщо Аслан лев, тоді, виходить, він така сама тварина, як ми. Ой, — і Бругу загиготів од сміху, — та якби він був левом, то напевно мав би чотири лапи, і хвіст, і вуса… А-ай, ой, ги-ги-ги! Пробі!

Річ у тім, що коли Бругу це говорив, то Аслан своїм розкішним вусом полоскотав його за вухом. Бругу стрілою метнувся через усе подвір'я, мало не влетівши з розгону в огорожу, й аж там розвернувся. Аравіса та Гвіна теж подалися назад. На якусь мить запала тиша.

А тоді Гвіна, хоч усю її проймав дрож, коротко заиржала і підійшла до лева.

— Будь ласка, — тремтливим голосом промовила вона, — пане, можете робити зі мною що хочете.

— Люба моя доню, — мовив Аслан, поцілувавши її просто в оксамитовий ніс, — я знав, що на тебе не доведеться довго чекати. Нехай радість завжди буде з тобою.

Потім він підняв голову і гукнув:

— Гей, Бругу, бідолашний переляканий хвалько, підійди-но до мене. Ближче, сину мій. Та не бійся. Торкнися мене. Понюхай мене. Ось мої лапи, ось мій хвіст, а це мої вуса. Я справжня тварина.

— Аслане, — вимовив Бругу тремким голосом, — здається, я поводився як останній дурень.

— Щасливий той, хто усвідомив це ще замолоду. Ходи сюди, Аравісо, доню моя. Поглянь! Я сховав кігті. Зараз тобі нічого не загрожує.

— Зараз, пане? — перепитала Аравіса.

— Це я тебе поранив, — сказав Аслан. — Це я увесь час перестрівав тебе в дорозі. А знаєш чому з тобою таке сталося?

— Ні, пане.

— Твоя спина після зустрічі зі мною виглядала так само, як спина рабині твоєї мачухи після батога. Ти напоїла дівчину

зіллям, а її потім відшмагали. Тепер ти знаєш, що вона відчувала.

— Так, пане. Прошу…

— Запитуй, люба, — хитнув головою Аслан.

— Що було з рабинею потім?

— Дитино, — відповів Аслан, — я розповів тобі твою історію. Кожен почує лише свою історію, а не чужу.

Лев стріпнув головою і мовив уже лагідніше:

— Хай радість лишається з вами, діти. Скоро ми знову зустрінемось. Але перед тим ви матимете иншого гостя.

Після цих слів Аслан стрибнув на стіну і за мить зник з очей.

Коли Аслан їх залишив, нікому не хотілося говорити. Друзі повільно розійшлися у різні кінці подвір'я, бажаючи побути наодинці зі собою.

Десь через пів години пустельник покликав коней, щоб почастувати їх чимсь добрим. Аравіса проходжувалась у задумі, та зненацька з-за воріт долинув звук сурми. Від несподіванки дівчина здригнулась.

— Хто там? — спитала вона.

— Його королівська високість принц Кор Верхоландський, — відповів голос знадвору.

Аравіса відсунула засув, відчинила браму і відступила на крок, даючи дорогу гостям.

Спершу увійшли два вояки з алебардами і стали обабіч воріт. За ними з'явився вістун, а далі сурмач.

— Його королівська високість принц Кор Верхоландський просить авдієнції у ясновельможної панни Аравіси, — проголосив вістун.

Потому вістун та сурмач відійшли убік і схилились у поклоні, а вояки відсалютували. Й ось увійшов принц, а за ним увесь його супровід. Брама зачинилася.

Принц уклонився Аравісі, проте поклін вийшов дещо незграбний. Дівчина у відповідь зробила вельми граційний реверанс по-калорменськи (який зовсім не схожий на наш), бо її цього вчили. Аравіса підняла догори очі, аби роздивитися принца.

Перед нею стояв зовсім юний хлопець. Біляве волосся було зібране під гарною вузенькою золотавою биндою. З плечей спадала туніка з тонкого білого батисту, а під нею проглядала ще одна, ясно-черлена. Ліва рука принца лежала на руків'ї меча, вкритому емаллю. На руці була пов'язка.

Аравіса уважно глянула на принца раз, потім ще раз, а тоді вражено вигукнула:

— Гей! Та це Шаста!

Шаста увесь спаленів і заговорив скоромовкою:

— Послухай, Аравісо, — сказав він, — ти лиш не подумай, буцім я все це влаштував, щоб тебе вразити чи щось зі себе удавати. Ці шати, сурмач, і взагалі… не думай, що це якийсь дурний жарт. Повір, я хотів прийти сюди у своїй звичайній одежі, але її уже спалили, а батько сказав…

— Твій батько? — перебила Аравіса.

— Усе складається на те, що мій батько — король Люн, — відповів Шаста. — Я мав би про це здогадатись. Ми з Коріном схожі немов дві краплі води. Ми близнята. І моє ім'я не Шаста, а Кор.

— Звучить гарніше, ніж Шаста, — сказала Аравіса.

— У Верхоландії братів називають подібними іменами, — пояснив Шаста (властиво, Кор — так ми повинні тепер його називати), — як-ось Дар і Дарін, Кол і Колін.

— Зажди, Шасто… тобто Коре, — звернулася до нього Аравіса. — Я маю тобі щось сказати. Мені шкода, що я так поводилася з тобою. Але, слово чести, я змінила свою думку ще заки довідалась, що ти принц. Це сталося тоді, коли ти повернувся, щоб урятувати нас із Гвіною від лева.

— Той лев не заподіяв би вам зла, — мовив Кор.

— Я знаю, — хитнула головою Аравіса. На якусь хвилину запала тиша: вони зрозуміли, що обом випало пізнати Аслана.

Та ось Аравіса згадала про забинтовану руку Кора:

— Ой! — вигукнула вона. — Я геть забула! Ти був у бою. Тебе поранено?

— Дрібниця, — відповів Кор стримано, як справжній принц, але далі розсміявся і пояснив:

— Якщо хочеш знати, то це зовсім не бойова рана. Просто я упав з коня і подряпався.

— І все — таки ти був на полі битви, — наполягала Аравіса. — Це, мабуть, щось неймовірне.

— Битва зовсім не така, як я собі уявляв, — відповів Кор.

— Але Ша… тобто Коре… ти ще не розповів про короля Люна і про те, як з'ясувалося, що ти його син.

— Гаразд, але давай сядемо, — сказав Кор, — бо це довгенька історія. До слова, батько мій — дуже славний чоловік. Навіть якби він не був королем, я б однак дуже тішився, знайшовши такого батька. І хоча мене чекає школа та купа инших нудних речей, я анітрішечки не шкодую. Але ти хотіла почути, як усе це трапилось. Отож Корін і я — близнюки. Коли минув тиждень після нашого народження, нас повезли у Нарнію, до одного старого мудрого кентавра, аби попросити у нього благословення. Той кентавр був віщий, як багато з них. Ти ще не бачила кентаврів? Деякі з них учора брали участь у битві. Ох і велетні! Мені навіть ставало лячно, коли опинявся поруч із ними. Бачу, Аравісо, тут нам до багато чого доведеться звикати.

— Так, маєш слушність, — погодилась Аравіса. — Але розповідай далі.

— Гаразд. Ми з Коріном опинились перед кентавром. А він, тільки кинувши на мене погляд, пророк: "Настане день, коли цей хлопець визбавить Верхоландію від найбільшої небезпеки,

яка будь-коли перед нею поставала". Звісно, батько з матір'ю дуже втішилися, почувши це. Але пророцтво почув лорд Бар, батьків канцлер. Здається, він припустився якоїсь помилки, виявляв зухвальство… не знаю докладно. Батько звільнив його від обов'язків канцлера, але з Верхоландії не вигнав — лорд Бар і далі жив з нами. Та це був недобрий чоловік: як згодом виявилося, він шпигував для Тісрока й отримував за це гроші. Так Ташбан довідувався про наші таємниці. Отож як тільки лорд Бар почув, що мені призначено врятувати Верхоландію, він постановив негайно мене знищити. Він викрав мене — не знаю, як йому це вдалося, — і верхи помчав до морського узбережжя. Там на нього вже чекав корабель з командою його прибічників. Як тільки я опинився на борту, корабель негайно відчалив. Та батько дізнався про це і кинувся навздогін. Проте коли він добрався туди, корабель лорда Бара був уже у відкритому морі — його ще було видно з берега. Не минуло й двадцяти хвилин, як батько спорядив у погоню свій бойовий вітрильник. Шість днів батько переслідував галеон лорда Бара, а на сьомий змусив зрадника прийняти бій. Сутичка переросла у битву, що тривала від ранку аж до заходу сонця. Вчора увечері я наслухався багато розповідей про неї. Нарешті батькові люди пробилися на галеон. Але мене на борту не знайшли. Лорд Бар загинув під час штурму. Один чоловік із його команди розповів: на світанку, коли лорд побачив, що батько ось-ось перехопить галеон, він віддав мене одному своєму воякові і наказав йому негайно сідати у шлюпку. Відтоді ніхто більше не бачив ні човна, ні вояка. Звісно, йдеться про той самісінький човник, що його Аслан доправив до берега, де мене і підібрав Аршиш. Здається, за усім цим стояв Аслан… Якби мені довідатись ім'я того вояка, адже він пожертвував своє життя, аби врятувати мене.

— Гадаю, Аслан зауважив би, що це частина ще чиєїсь історії, — промовила Аравіса.

— Я й не подумав про це, — відповів Кор.

— Цікаво, як збудеться пророцтво, — сказала Аравіса, — і від якої небезпеки ти маєш порятувати Верхоландію?

— Бачиш, — тут Кор трохи знітився, — вони вважають, що воно вже здійснилося.

Аравіса сплеснула руками:

— Ой, ну звісно! — вигукнула вона. — Яка я нездогадлива! Це й була найбільша загроза для Верхоландії, коли Рабадаш зі своїми вершниками перейшов убрід В'юницю. Подумати тільки, що могло б статися, якби ти вчасно не приніс вістку! Справді, можеш пишатися своїм учинком.

— Знаєш, я ще не отямився від усього цього, — відповів Кор.

— І тепер ти житимеш в Анварді, — засмучено зронила Аравіса.

— Ой! — вигукнув Кор. — Я ледь не забув, чого я сюди прийшов. Батько хоче, щоб ти залишилася з нами. Він каже, що відтоді як померла мама, при дворі не було дами. Правда, я не знаю, чому вони кажуть "при дворі". Давай, Аравісо. Будеш як батько… як Корін. Вони не такі, як я… вони добре виховані… мають гарні манери… Тобі не треба боятися, що…

— Та перестань, — перебила його Аравіса. — бо зараз штурхну тебе. Звичайно, я залишаюся.

— Тоді ходімо пошукаємо коней, — зрадів Кор.

Бругу дуже втішився, побачивши Кора. Правда, кінь усе ніяк не міг зібратися докупи після останніх подій, та врешті він погодився разом із Гвіною негайно вирушити до Анварду, а далі й до Нарнії. Четверо мандрівців тепло попрощалися з пустельником, пообіцявши, що невдовзі знову його навідають. Ранок уже перейшов у день, коли вони вибралися у дорогу. Коні чекали, що Аравіса й Кор знову їхатимуть на них верхи, але Кор пояснив, що таке у Нарнії та Верхоландії трапляється хіба під час війни, коли це справді необхідно, а у мирний час нікому й на гадку не спаде осідлати речистого коня.

Після слів Кора бідолаха Бругу геть збентежився. Він зрозумів, що майже нічого не знає про нарнійські звичаї, а отже, на нього чигає чимало несподіванок. Гвіну мрії про Нарнію несли вперед, мов на крилах, а Бругу з кожним кроком обсідали сумніви й непевність.

— Що з тобою, Бругу? — спитав Кор. — Послухай, мені там буде значно важче, аніж тобі. Тобі не доведеться ходити до школи. Це я вчитимусь читати, писати, танцювати, зубритиму геральдику й історію, вивчатиму музику, а ти гасатимеш по горбистих нарнійських просторах та качатимешся у траві скільки душа забажає.

— У тому-то й річ, — скрушно зітхнув Бругу. — Чи качаються речисті коні? А якщо ні? Що мені робити? Я так це люблю… Що скажеш, Гвіно?

— Я все одно качатимусь, — розсудливо відповіла Гвіна. — Не думаю, що у Нарнії комусь може спасти на думку ганити коня чи пригощати його цукром тільки за те, що він качається чи не качається.

— Ще далеко до замку? — спитав Бругу Кора.

— Ще трошки, ось, за наступним поворотом, — відповів принц.

— Добре, — сказав Бругу, — тоді я покатуляюсь від душі. Може, востаннє. Зачекайте хвилинку.

Пройшло не менше п'яти хвилин, заки Бругу піднявся зі землі, задоволено відсапуючись, весь обліплений листочками і травою.

— Що ж, я готовий, — у голосі Бругу бринів глибокий сум. — Веди нас, принце Коре, в ім'я Нарнії і Півночі!

Але виглядав Бругу так, начеб ішов у неволю, а не повертався до рідного дому, здобувши свободу.

## Розділ 15. Радабаш-посміховисько

Вони минули ще один поворот. Дерева залишились позаду. Мандрівники опинилися на відкритій рівнині. З північного боку її захищало пасмо високих гір. Гори не давали розгулятися холодним північним вітрам. І тут, у цій затишній долині, стояв древній замок Анвард. Його стіни з червонувато — брунатного каменю, здавалося, дихали теплом і спокоєм.

Мандрівники наблизились до воріт. Король Люн вийшов їм назустріч. Аравіса ніколи б не подумала, що король може так виглядати. А він саме ходив оглядати своїх гончаків і був одягнений дуже просто. Перед тим як вийти до гостей, він помив руки, бо гладив ними псів, але залишився у своїй буденній одежі. Проте величавий уклін, яким він привітав прибульців, і поштивість, із якою він узяв Аравісу за руку, були гідні справжнього володаря.

— Юна панно, — мовив він, усміхаючись, — сердечно вітаємо Вас у нашій оселі. Якби з нами була моя люба дружина, ми влаштували б Вам пишну зустріч. Але, повірте, ми щиро радіємо, що Ви тут. Страшенно прикро, що Вам довелося зазнати стільки горя, що Ви змушені були утікати з батьківського дому, у якому почувалися нещасною. Так не мало бути, проте так було. Мій син Кор розповів, як ви подорожували разом і які пригоди вас спіткали. Він казав, що Ви відважна дівчина.

— Кор тримався як справжній герой, пане, — промовила Аравіса. — Уявіть: щоб допомогти мені, він голіруч кинувся на лева!

— Так? — просяяв король Люн. — А він нічого не казав про це.

Тоді Аравіса розповіла все, як було. Кор у глибині душі хотів, аби батько довідався про цю історію, але розумів, що самому не належить вихвалятися. Однак коли Аравіса скінчила розповідь, хлопець не відчув жодних гордощів чи втіхи, а навпаки, якось зніяковів. Король променився від гордощів за сина і кілька тижнів тільки про це й говорив — Кор уже шкодував, що це трапилось.

Потім король обернувся до Гвіни та Бругу. Він розмовляв із ними так само ввічливо, як із Аравісою. Король докладно розпитував про їхні родини, про те, де вони мешкали до того, як їх викрали. Коні спершу почувалися ніяково і відповідали скупо: ніхто з дорослих не розмовляв із ними ось так, як із рівнею. Хіба Аравіса і Кор, але вони ще діти.

У цей час із замку вийшла королева Люсі. Коли вона приєдналась до них, король Люн мовив до Гравіси:

— Люба моя, а це найближча приятелька нашого дому. Вона взяла на себе клопіт підготувати для Вас покої. У неї це виходить ліпше, ніж у мене.

— Хочеш їх оглянути? — запитала Люсі, цілуючи Аравісу. Дівчата відразу сподобались одна одній. За якусь хвильку вони обоє піднялися догори, щоб побачити спальню Аравіси та її будуар, вибрати сукні й обговорити купу всіляких речей, які так полюбляють дівчата.

Далі усі зібралися на терасі, аби пополуднувати. На столах була холодна птиця, пиріг із дичиною, вино, хліб і сир. Коли гості втамували голод, король Люн звів докупи брови, наморщив чоло і заклопотано зітхнув:

— О-хо-хо! Друзі, що нам робити із Рабадашем? Треба прийняти якесь рішення.

Праворуч від короля сиділа Люсі, а ліворуч Аравіса. Король Едмунд умостився на одному краю стола, лорд Дарін сидів навпроти, а Дар, Перидан, Кор та Корін розмістилися обабіч короля.

— Ваша величносте, Ви маєте повне право знести йому голову з пліч, — озвався Перидан. — Те, що він учинив, ставить його в один ряд з розбійниками і зрадниками.

— Це правда, — вступив у розмову Едмунд, — проте навіть зрадник може виправитись. Я знаю одну таку історію.

При цих словах король Едмунд виглядав надзвичайно серйозно.

— Розквитатися з Рабадашем так, як він того заслуговує, означає наблизити війну з Тісроком, — зауважив Дарін.

— Тісрок спіймає облизня, — відповів Люн. — Так, у нього сила-силенна війська, але ця орда ніколи не зможе подолати пустелю. Та я не з тих, хто убиває безборонних бранців, нехай це навіть і підлий зрадник. От якби ми зійшлися у бойовому герці, моя рука б не здригнулася.

— Ваша величносте, — промовила Люсі, — я б радила відпустити Рабадаша, але за умови, що він дасть слово надалі діяти чесно. Можливо, він таки виконає свою обіцянку.

— Принц мав би цінувати свою гідність і честь, — сказав Едмунд. — Але, присягаюсь Левом, якщо він знову зламає слово, то відплата не забариться: кожен із нас, гадаю, шукатиме нагоди зійтися з ним у бойовому герці.

— Що ж, спробуємо, — мовив король Люн і звернувся до одного зі своїх помічників:

— Пошли за бранцем, друже.

За хвилину привели Рабадаша зі зв'язаними руками. Виглядав він так, наче його тримали у брудній ямі без хліба й води. Але ні: увечері його відвели до ошатної просторої кімнати, принесли смачну вечерю. Та Рабадаш у нестямі накинувся на слугу, перекинув тацю, порозбризкував страви, потовк тарелі, а потім до ранку гупав ногами у двері, сиплючи прокльонами і погрозами на адресу короля Люна.

— Ваша високосте, — звернувся до нього король Люн, — гадаю, немає потреби нагадувати, що закон, який визначає відносини між вільними державами, дає нам право судити Вас.

Те, що Ви вчинили, вимагає суворої кари. Однак, беручи до уваги Вашу молодість, а також те, що у країні рабів і тиранів Ви не могли отримати доброго виховання, тому Вам не відомі закони честі, ми постановили помилувати і відпустити Вас, лише за таких умов: по-перше…

— Будь ти проклятий, невірний варваре! — просичав Рабадаш. — Гадаєш, я вислуховуватиму твої умови? Ха! Легко тобі базікати тут про виховання та инші дурниці, коли я зв'язаний. Накажи зняти з мене ці пута, дай мені у руки меча, а тоді й поговоримо! Ну що, знайдуться охочі?

Усі, хто був у залі, миттю зірвались на рівні ноги. Корін вигукнув:

— Батьку! Дозволь мені помірятися з ним силами! Не боронь, прошу.

Король Люн звів догори руки:

— Вгамуйтеся, панове! Де ваша розсудливість? Невже кілька ущипливих слів цього татя здатні позбавити вас розуму? Коріне, сядь або вийди з-за столу, якщо не можеш тримати себе в руках. Ваша високосте, я ще раз прошу Вас вислухати наші умови.

— Я не трактуватиму з варварами й чаклунами, — з погордою відрізав Рабадаш. — Хай тільки хтось із вас посміє торкнутися бодай волосини на моїй голові. Кожна кривда, заподіяна мені, знайде відплату: нарнійська й верхоландська кров тектиме ріками. Тісрок жорстоко пімститься за мене. Певно, вже рушив. Коли ви вб'єте мене, північні землі будуть спалені дощенту, а живі заздритимуть мертвим. Історію цю

переповідатимуть іще тисячу років на пострах усім ворогам Ташбану. Стережіться-но! Блискавиця Таша спопелить вас!

— І де вона? Може, зачепилася за гак? — взяв його на кпини Корін.

— Посоромся, Коріне, — дорікнув хлопцеві король Люн. — Хіба можна кепкувати зі слабших від себе? Коли вже так хочеться повправлятися у дотепах, то вибирай сильнішого.

— Ох, Рабадаше, Рабадаше, — зітхнула Люсі.

Обличчя Кора у цю мить витяглось від здивування: він не міг збагнути, чому всі раптом схопились на рівні ноги і застигли, спершись руками на стіл. Він теж устав… і побачив: з ними був Аслан. Ніхто не помітив, коли він з'явився. М'яко ступаючи, Аслан пройшовся між Рабадашем і його супротивниками. Принц відсахнувся: вигляд могутнього маєстатичного лева кинув його у дрож

— Рабадаше, — сказав Аслан, — схаменися. Твоя погибель уже близько, але ти ще можеш уникнути найгіршого. Позбудься пихи — подумай, чим тобі пишатися? — вгамуй свою лють, бо ніхто не заподіяв тобі зла, і прийми умови цих милосердних володарів.

Та Рабадаш, замість відповіді, закотив догори очі, хижо вищирив зуби, немов акула, і — зарухав вухами: вгору-вниз, вгору-вниз. У Калормені люд умлівав від жаху, знаючи, що цей вираз обличчя принца передує вибуху страшного гніву. Рабадаш не розумів, що у країні, де за одне необережне слово можуть живцем зварити, людей лякати легко. А на верхоландців і нарнійців його грізні міни не справили жодного враження. Люсі подумала, що Рабадаш з'їхав з глузду.

— Чаклун! Чаклун! Чаклун! — нестямно верескнув принц. — Я знаю тебе. Ти — чорний маг Нарнії. Тебе прокляли Боги. То знай же, жахлива примаро, що я нащадок Таша, безжального й непереможного. На тобі лежить його вічне прокляття. Скоро Таш ударить блискавицею — і з неба на тебе посиплються скорпіони, а гори Нарнії розсиплються на порох, а…

— Отямся, Рабадаше, — зі спокоєм проказав Аслан, твоя погибель уже зовсім близько, ось-ось відчинить двері.

— Хай небо впаде на землю, — заволав Рабадаш, — хай земля западеться! Хай проллються ріки крови і хай вогонь спопелить увесь світ! Будь певен, я не знайду спокою, доки за коси не притягну до свого палацу королеву варварів, оту вражу дочку, оту…

— Що ж, твоя година вибила, — мовив Аслан до Рабадаша. І вибухнув голосний регіт. Рабадаш зіщулився від жаху.

А реготати справді було з чого. Рабадаш верещав і рухав вухами, та коли Аслан вимовив останнє слово, вони на очах виросли, видовжились і вкрились сірим волоссям. Всі намагалися згадати, де раніше їм доводилось бачити такі вуха, а тим часом зміни діткнули вже й обличчя Рабадаша: воно витяглось, очі стали більші, а ніс менший. Плечі якось іще більше зіщулились, а руки швидко росли, доки не дістали до землі, а замість долонь з'явилися копита. Одежа десь поділася, а все тіло вкривала густа вовна. Всі довкруж реготали донестями. Тепер не залишилось жодних сумнівів:

Рабадаш перетворився у віслюка! Віслюк іще міг говорити. Він збагнув, що з ним сталося, і заголосив щосили:

— О-ой лихо, я не хочу бути віслюком! Згляньтесь! Нехай уже кінь...і-інь... і-і... і-а... і-а!

А далі слова перейшли в ослячий рев.

— Послухай мене, Рабадаше, — сказав Аслан. — Справедливість немислима без милосердя. Тобі не завжди бути ослом.

Осел нашорошив вуха. Це виглядало доволі кумедно і всі знову покотилися від сміху, попри те, що з усіх сил намагалися тримати себе в руках.

— Тобі треба звернутися до Таша, — вів далі Аслан. у день Великих Осінніх Фестин ти станеш перед вівтарем Таша у Ташбані. На очах усього ташбанського люду з тебе спаде осляча подоба і всі впізнають принца Рабадаша. Та пам'ятай: скільки житимеш, не зможеш відходити від Головного храму Таша більше ніж на десять миль, бо инакше знову перетворишся на осла — вже назавжди.

На якусь хвильку запала тиша, а потому всі раптом стрепенулись і стали роззиратися, наче щойно прокинулись. Аслана не було. Та у повітрі й на траві мерехтіла якась ясність, а серця переповнювала радість. Ні, це не сон: перед ними стояв віслюк.

Король Люн мав навдивовижу м'яке серце: побачивши, що сталося з його ворогом, він забув про все, що той учинив, і співчутливо промовив:

— Ваша високосте, мені дуже шкода, що все так обернулось. Ви свідок: ми цього не бажали. Зрозуміло, ми будемо раді надати Вашій високості корабель, у якому Ви

зможете повернутися до Ташбану, щоб... е-е... відбути покуту, яку призначив Аслан. До Ваших послуг усе, що може бодай трішки скрасити Ваше становище: найліпший корабель... найсвіжіша морква та чортополох...

Але віслюк оглушливо заревів і заднім копитом ударив слугу, що опинився поряд із ним. Стало зрозуміло, що Рабадаш не вміє бути вдячним і що люб'язну пропозицію короля Люна знехтувано.

І щоб уже більше до цього не повертатись, я розповім вам, чим закінчилася історія Рабадаша-віслюка. Його посадили на корабель і відправили до Ташбана. Там на Осінні Фестини він прийшов у храм Таша і до нього знову повернулася людська подоба. Тисячі людей побачили, що принц був віслюком. Зате по смерті старого Тісрока, коли Рабадаш посів його місце, він став наймирнішим правителем, якого будь-коли знав Калормен. Позаяк Рабадашеві не вільно було відлучатись від Ташбану більше ніж на десять миль, він не міг розв'язувати воєн і споряджати походи. Ще одна причина — йому не хотілося, аби тархани без нього здобували бойову славу, бо инакше вони б усунули його з трону. Він керувався виключно себелюбними міркуваннями, та невеличкі держави, що сусідили з Калорменом, почувалися за його правління доволі безпечно. Калорменці не забули віслючої історії і, поки принц посідав трон, у вічі його називали Рабадашем-Миротворцем, та за спиною він мав імено Рабадаша-Посміховиська. Під цим прізвиськом він і ввійшов в історію — ви переконаєтесь у цьому, коли заглянете у відділ історії Калормену найближчої бібліотеки. І понині у калорменських школах, коли хтось зробить якусь дурницю, його можуть назвати "другим Рабадашем".

Тимчасом в Анварді всі тішилися, що вдалося спекатися Рабадаша. Увечері розпочалося свято. Спершу на лузі перед

замком влаштували велику учту. Ясно світив місяць, навколо горіли десятки ліхтарів — було видно мов удень. Щедро лилося вино, усі навперебій розповідали розмаїті історії, сипали дотепами. Та ось запала тиша: у супроводі двох скрипалів на середину вийшов співець. Аравіса й Кор розчаровано перезирнулись: їм-бо досі доводилося чути лише пишномовну калорменську поезію, тож вони приготувалися до неабиякої нудьги. Але скрипалі торкнулися струн — і серця дітей розтанули. Співець завів древню баладу про Олвіна Справедливого, що переміг двоголового велета Пайра і перемінив його у камінь (так утворилась дво верха гора Пайр), а потім здобув руку і серце прекрасної панни Лільни, яка стала його нареченою. Коли прозвучав останній рядок, Аравісі й Кору захотілося послухати ту дивовижну історію ще раз. Але далі у бесіду вступив Бругу: співати він не вмів, проте залюбки поділився спогадами про битву під Заліндрегом. Люсі розповіла історію про чарівну шафу, через яку вона, король Едмунд, королева Сюзан і Верховний король Пітер потрапили до Нарнії. Крім Аравіси та Кора, всі вже чули про це не раз, але охоче слухали б ще і ще.

Та надворі уже геть споночіло і король Люн оголосив, що молодим людям пора вкладатися в ліжко.

— А завтра, Коре, — додав він, — Я покажу тобі замок. Тільки, будь ласка, постався до цього відповідально і подумай, що необхідно зробити, аби його ліпше укріпити. Кажу це, бо тобі доведеться захищати цю твердиню, коли я відійду.

— Батьку, але ж королем має стати Корін, — здивовано відказав Кор.

— Ні, хлопче, — заперечив король Люн, — ти будеш моїм спадкоємцем. Корона перейде до тебе.

— Та ні, я не хочу, — розгубився Кор. — Ліпше…

— Коре, немає значення, чого хочеш ти чи я. Так велить закон.

— Але якщо ми близнюки, то ми одного віку.

— Ні, — усміхнувся Люн. — Все одно хтось приходить на світ перший. Ти на двадцять хвилин старший від Коріна. Будемо сподіватись, що й мудріший. Хоча у порівнянні з цим шибайголовою це неважко, — і король з лукавинкою глянув на Коріна.

— Але, батьку, тоді вибери своїм наступником того, хто справді цього гідний!

— Не можу. Король підкоряється законові. Стати королем можна тільки дотримуючись закону. І не думай, що можна отак просто ухилятись від обов'язків: король так само не має на це права, як і вартівник, що стоїть на чатах.

— Батьку, — благально звів очі Кор, — ну навіщо це мені? І Корін… Коріне, мені ніколи й не снилось, що я можу відібрати у тебе корону.

Та Корін радісно вигукнув:

— Ур-ра! Ур-ра! Я не буду королем. Мені не доведеться носити корону. Я залишуся принцом і робитиму що хочу. Чудово!

— Це правда, Коре, тут твій брат має цілковиту слушність, — мовив король Люн. — Бо бути королем означає у напад іти першим, а відступати останнім. А коли негода знищить увесь

урожай, — а таке інколи трапляється й у Верхоландії, — король повинен останнім приступати до столу, чесно ділячись зі своїми підданими останнім шматком хліба.

Попрощавшись із батьком, хлопці пішли до своїх спалень. На сходах Кор стурбовано спитав Коріна, чи можна щось змінити. Та Корін весело відповів:

— Слухай, годі про це, инакше дістанеш щигля.

Можна було б завершити цю історію запевненням, що брати більше ніколи не сварилися і завжди знаходили спільну мову, однак боюся погрішити супроти істини, бо насправді вони, як і багато їхніх ровесників, не раз сперечалися і навіть доводили свою слушність п'ястуками. Загалом частіше у таких сутичках перепадало Корові, бо Корін таки був справдешнім шибайголовою, запальним і задерикуватим. Хлопці виросли і стали добрими воїнами — обоє вправно володіли мечем. Кор у бою був справжньою грозою для ворогів, вони боялися його навіть більше, ніж брата, і все ж ані він, ані будь-хто инший у північних краях не міг зрівнятися з Коріном, коли доводилося битися навкулачки. Згодом він отримав прізвисько Корін Залізний Кулак. Ось як це було. У Нарнії жив один речистий ведмідь. Та по якомусь часі йому набридли обов'язки, що їх Аслан наклав на речистих звірів: він повернувся до хижих звичаїв диких ведмедів. Узимку, по глибокому снігу, Корін пробрався до його барлоги на підніжжі гори Буревісниці і так відлупасив відступника, що той іще кілька днів нічого не бачив за гулями і синцями. Та ця прочуханка не була марною, бо ведмідь таки взявся за розум.

Аравіса теж нерідко вступала у суперечки із Кором. Часом їхні непорозуміння навіть переростали у сварки (гадаю, при цьому не обходилось без щиглів і штурханців), але потому, коли запал трохи згасав, усе ж мирилися. Здається, вони

настільки до цього звикли, що коли виросли і стали дорослими, то одружилися — мабуть, аби зручніше було влаштовувати суперечки, а потім миритися. По смерті короля Люна вони успадкували вінці короля та королеви Верхоландії і виконували свої обов'язки напрочуд добре, а їх син Рем Великий згодом став найславетнішим верхоландським володарем. Бругу та Гвіна поселились у Нарнії і провели там довгі і щасливі роки. Вони також знайшли собі пари, а між собою зберегли добрі дружні стосунки. І майже щомісяця то Гвіна, то Бругу, а то разом долали шлях через перевал, аби провідати своїх друзів, що залишились в Анварді.